

बिचाः ल्याः

जनताय् भाषिक चेतना थनेत

तय्जूया

बिचाः ल्याखं

तिबः बी फय्मा

भिन्तुना

नेपाल छाला उद्योग (प्रा) लि

परिवार

पो व. १४०४ भैरहवा

त य् जू (क्िगूगु)

ने. सं. १०९७

नेपाल सम्बत ११०० थ्याः पुहि

संपादक
नारद बज्राचार्य

व्यवस्थापक
जि. बि. जोशी
कन्हैयाकुमार सायूमि

पिकाक :
म्ही म्ही थ्वः
स्वापू – कालिमाति
५/६० ये

ज्वजः
रामशरण सायूमि
मंगल सायूमि
राजेन्द्र लाल महाजु
बुद्ध ज्यापु
किरणकुमार सायूमि

थुगु ल्याखय्
जिमिगु खँ
बिचाः / लिसः
लुमन्ति
प. र. तु.
रामभक्त
पिकाःपाखें

मूः – ४।=

न्हू दँ २०३७

या

सकल नेपाःमितय्‌त

दुनुगलं निसें-भिन्तुना

कृषि विकास बैंक

रामशाह पथ

तःजीगु कापः उत्पादनं देया आयात

प्रतिस्थापनय्‌ तिबः बियाच्वंगु

श्री बंशीधर इण्डष्ट्रिज लि.

या कचा गणपति कटन

मिल्स, बिराटनगरं

उत्पादीत

पोलिस्तर, सुटिंग व सःताजिइगु सुति

कापः छयला: स्वदेशि उद्योग-

यात थकया बिसँ ।

बैशाख १, २०३७

न्हू दँया लसताय्‌ यात्रु वर्ग व सकल

नेपाःमितय्‌त जिमिगु-दुनुगलं निसें

भिन्तुना

शाही नेपाल वायुसेवा निगम

फोन-१४५११

Our Happy New Year Day Greetings To All Customers and The Country Men

NEPAL BANK LIMITED

DharmaPath Kathmandu

Phone- 11185,14337

जिमिगु खँ

नेपालभाषा नेपाःया दकले पुलांगु, ससक्त व परिस्कृत भाय् खः। थ्व भासं नेपाःया इतिहासय् तःधंगु थाय् कयच्याना च्वंगु दु। इतिहासया पानां सी दु–छगू राष्ट्र भाषा कथं जक मखसे देश भाषा अले जन भाषा कथं नं ब्वलना वंने फूगु नेपालभाषाया छगू तःधंगु विशेषता खः। उकें गुबले तक नेपाःयागु अस्तित्व ल्यना च्वनी। थ्व भाय् ब्वलना हे च्वनी। गुबले तक नेवाःत दइ च्वनी उवलय् तक थ्व भासं थःगु पलाः च्वय्काहे च्वनी। थ्व ध्रुव सत्य खः।

नेपालभाषाया इतिहास मासुमाला वने बलय् ज्ञीसं लिच्छबि युगया राजशिलापत्रय् प्रयुक्त जुयाच्वंगु आपालं खँ ग्वः ध्वदुइ गुगु खँ ग्वः उवलेया जनभाषा खः। गुगु जनभाषाया वर्तमान ख्वाःपाः नेपालभाषा खः। थुकें सी दु लिच्छबिकालय् नेपालभाषा जनभाषा कथं ब्वलने धुंकूगु दु। उगु इलय् नेपालभाषां तसकं विकास याय् धुंकूगु खँ संस्कृत थज्याःगु सम्वृद्धिशाली भाषायात हे थःगु खँ ग्वः त्याय् बी फय् धुंकूगुलिं सी दु।

नेपालभाबाया साहित्ययागु प्रादुर्भाव गुबले निसें जुल, थ्व सन्दर्भय् थौंतक ज्ञीसं बांलाक अनुसन्धान याय् मफुनि। उकें बांलाक अनुसन्धान मजूतल्लेयात थ्व सम्वन्धय् क्वःछिनाः धाय् थाकु। अयनं जुजु यक्षमल्लबा चीधिकःम्ह काय् भों देया जुजु रणमल्ल (ने. सं. ६०२–६४५) या पालय् नेपालभाबा

साहित्य वाङ्मयं पलाः छी धुंकूगु दु। गुकिया दसु कथं जुजु रणमल्लं हे चिना थकूगु सिलः तुतः जक मखु पाण्डव विजय व मेमेगु प्याखं, जुजु महेन्द्र मल्लं च्वया थकूगु आपालं म्ये व सफूत कायफु । लिसें जुजु जयस्थिति मल्लं थ्व भासं बेद थज्यांःगु सफू च्वया थकूगुलिं नं थ्व भाय्या महत्ता उपो बढे याना ब्यूगु दु । मल्ल इलय् साहित्यया बिभिन्न पक्ष जक मखु प्रविधि सम्बन्धि सफू, ज्योतिष शास्त्र, धर्मशास्त्रयागु संरचना नं आपालं जूगु खनेदु । तर झीगु दुर्भाग्यहे धाय् आपालं सफूत थौंतक प्रकाशन जुइ मफुनि । सिर्फ झीसं पासा-पिनिगु ग्वहालि वाय् निगाहां ख्वाःपाः जक स्वय् खनाच्वंगु दु।

थुकथं मल्ल ईया अन्त तक नं नेपालभाषां पलाः च्वय्काहे च्वंगु खनेदु। उकें हे मल्ल ईयात नेपालभाषाया स्वर्ण ईया रूपय् काःगु खः । उबलय् रचना जूगु आपालं सफूत झीसं संकलन याना तय् मफुत । उकेसनं शंकरदेवया पालय् भारतया हिन्दु धर्म प्रचारक शंकराचार्य नेपालय् वयाः उबलय्या बौद्ध धर्म सम्बन्धि ८४००० गू सफू छ्वय्का थकल। अथे हे १४ शताब्दी न्ह्यःया आपालं सफूत श्यामसुद्दीनया बिध्वंशकारी हमलां फुत। अले जुजु पृथ्वीनारायण शाहनं पितिना छ्वःपि पादरीत मध्यय् छम्ह फादर जोसेप द रोभार्टो ३००० ढ्वः ल्हातं च्वया थकूगु सफू छ्वय्का थकल । उकी वचय् जूगु मध्यय् गुलि सफू विदेश थ्यन व क्वछिनाः धाय् थाकु । अय्नं महत्वपूर्ण सफूत पिहां वने धुंकल धयागु खँय् सुयां निष्वाः म्हुतु जुइ मखु। अले थौं वयाः पिहां वंगु सफूयागु तथ्यांक तय्गुला खुसी भकारी द्य्के थें जक जुइ। अय्नं थुकथं पिहां वंगु सफूत मध्यय् एसियाटीक सोसाइटी अफ बंगालया सुचिपत्रय् दुथ्यानाच्वंगु 'तथागत गुह्यकया अन्ते' धयागु सफू

नेपालसम्बत २२४ स च्वःगु खनेदु । झीगु साहित्य व भाषा नेपालसम्बत २२४ पाखेहे आपालं परिस्कृत जुइ धुंकूगु दु।

शाह युगया प्रादुर्भाव जू बलय् तकक थ्व भाषा नेपाःयागु छगू राष्ट्रभाषा कथंहे ब्वलना च्वन। दसिया निंति जुजु पृथ्वीनारायण शाहनं थ्व भासं सिलः रचना याना थकूगु, जुजु प्रताप सिंहया इलय् थ्व भाषाया माध्यमं हे नेपालसम्बत ८९५ (वि. सं. १८३०) स नेपाः भोत सन्धि जूगुयात कायफु। थुकें प्रष्ट सी दु– थ्व भाषा नेपाःया छगू राष्ट्र भाषा व अन्तरराष्ट्रिय सम्पर्क भाषाकथं म्वानाच्वंगु दु । खला उगु इलय् शाह जुजुपिनिगु थ्व भाय् प्रति आपालं मतिना खनेदु । थ्व खँ जुजु राजेन्द्रविक्रम शाहनं तक थ्व भासं महासत्व प्याखं च्वया वंगुलिं सी दु।

थुगुहे इलय् स्वामि अभयानन्द उर्फ ज. रणवीरसिंह थापां थ्व भासं आपालं निर्गुन भजन हाला प्रसार प्रसार यानावंगु दु। थ्वहे परिपेक्षय् छगू लुमंके बहःगु खँ थ्व नं खः कि थ्व भाय् छगू स्यल्लाःगु जनभाषा कथं सरकारी मान्यता कया वयाच्वंगु दु। दसुया निंति नार्यखि च्वय्गुकीयात कायफु ।

नेपालभाषा व थ्वया साहित्य वाङ्मय्यात न्हंका व्छय्गु कुतः राणातय्गु अभ्युदय नाप नापं शुरु जुल। तर फ्रान्सिस बिद्वान एवं साहित्यकार सिल्वा लेभिया धापू कथं नेवा बंशि जुजुपिन्त गोरखालीतय्सं त्याकुसां निसें परवतिया भाय्या न्ह्यःनै नेवाः भाय्या ह्रास बुलुहुं जुयावन । खला थ्व खँ नं सत्य खः अय्नं शाह जुजुपिनिगु थ्व भाय् प्रतिया उदारतायात नं ल्वःमंके फइ मखु। अले ल्वःमनी नं मखु राणा कालया अभ्युदय नाप नापं शाह जुजुपिनिगु थ्व भाय् प्रतिया उदारतायात नं राणातसें हाकुतिना व्छय्गु यात । फलस्वरुप थ्व भाय्यात

संक्रमण याना व्छय्गु कुतः जुल । उकें धाय्फु राणा ई है थ्व भाय्या संक्रमण कालया नि खः ।

सनिश्चरं ल्यू थें लिनाः थ्व भाय्यात न्हंका व्छय्त राणातसें आपालं पलाः छित । कारण उगु इलय् राणातय् निंति सुं तःधंपि शत्रु दःसा थ्वहे भाय् जक खः । उकें राणा शासनया इलय् थ्व भाय् प्रति जूगु अत्याचारया वर्णन याय् थाकु । खतुं राणातय्गु निरंकुस शासनया ति ह्निनय् चन्द्रशम्शेरं नेवाः भाय्यात कानूनं चिनाः प्रशासन व सरकारी मान्यतां बहिष्कार जक मखु थः चाकरीबाजतय्त मेगु भाषा अवनति याय्त हपाः बीत तकं लिफः मस्वल । (स्वयादिसँ– कृष्णचन्द्र अर्याल व बैजनाथ जोशीया– "गोरखा भाषा" सफू) अनं लिपा भीमशम्शेरया इलय् नं थ्व भाय् प्रति उलिहे अत्याचार जुल । थ्व भाषा प्रति समर्पित जूपिं कवि, लेखक, प्रकाशकपिन्त अनेतने तरहं सास्ति यानांच्वन । अज्ञ "नेवाः भासं च्वय्मते च्वःसा भीमशम्शेर महाराजं थें सजाय् याय्माली" धकाः नेवाः लेखक, प्रकाशकपिन्त थःगु दरबारय् सःताः जुद्धशम्शेरं ख्यात । थुकथं प्रशासन पाखें नेपालभाषायात गःकीगु कुतः जुयां च्वन ।

थ्वहे कुतलय् दकले ह्नापा ने. सं. १०२४ (बि. सं १९६१) निसें नेपाल सम्वत छ्यलेगु त्वःताः राणातसें शुरु यात । ने. सं. १०२५ निसें नेपाल सम्वतयात ऐन नियमं हाकुतिनाः पितव्छत । लिपा नेपालभाषाया माध्यमं जूगु भोंयात दसु लगय्, मजूगु हाकुगु कानून दय्काः राणातसें थःगु फासिष्ट नीति, छगू भाय्या नीतियात न्ह्यःने तय्हल । नेपालभाषायात लित्तुलिइगु ज्या जुल । थुकथं नेपालभाषा न्हंका व्छय्गु कुतः नेपाल सम्वत १०२४ निसें नि जुल ।

नेपाल सम्वत १०६० (बि. स. १९९७) स नेपालभासं दकले ह्नापा पिहांवःगु काव्य संकलन 'नेपाली विहार' जफत यात । नेपालभाषाया लेखक, कवितय्त राजनैतिक बन्दी कथं ग्यंकाः सजायँ यात । शारिरीक यातना बीत तकं लिफः मस्वल । थथे जेलय् वनेमाःपिं चित्तधर 'हृदय', केदारमान 'व्यथित', सिद्धिचरण, हरिकृष्ण श्रेष्ठ, फत्तेवहादुर सिंह आदि खः । ने. सं. १०६४ स नेपाल भासं च्वःगुलि, धर्मदेशना ब्यूगुलि तंम्वय्काः जुद्धशम्शेरं वर्षावास सिमधय्कंहे भिक्षुपिन्त देशं पितिना व्छयाः विश्वया न्ह्यःने थःगु हाकुगु फासिष्ट ख्वाःपाः राणातय्सं क्यन । थथेहे देशं पिने वा देशं दुने हे प्रकाशित जुइगु सफू पत्रपत्रिकाय् लेख च्वःपिं कवि, लेखकतय्त जेलय् कुनेगु, बं पुइकेगु, तारीखय् झुलेयाना तय्गु, ख्याय्गु आदि कथं दुःख कष्ट बियाच्वन । उकें व नं छगू ई खः गुगु इलय् नेपालभासं च्वय्गुला छु, टेलिफोनय् खँह्लावह्ला याय्गु नं छगू अपराध जूवन ।

थुकथं देश विकासया निंति याःय्माःगु कुतः नेपालभाषायात न्हंका व्छय्त राणातय्सं प्रयोग यात । उकें धाय्फु– नेपालभाषायात न्हंका व्छय्गु, देशयात थौं तकं अवनतिया लँपुइ ग्यंकेगुली राणा प्रशासनया तःधंगु ह्लाः दु । थौं तक नं थ्वहे राणातय्गु सालिक चाःहुले माःगुलिं धाय्फु– थुपिं अज्ञ नं म्वानाच्वंगु दु ।

राणातय्गु ह्लातं नेपाः मुक्त जुल । छखलःसिनं नेपालय् प्रजातन्त्रया पलिस्था जुल धकाः नाय्खि च्वय्कल । तर थ्व कथित प्रजातन्त्र ब्यबस्थायागु प्रादुर्भाव नाप नापं फुक्क भाय्यात विकास याय्गु अवसरला प्राप्त जुल तर उपेक्षित भाषाया विकासया निंति सरकारं न छुं कुतः यात न छुंहे ग्वहालि यात ।

बाध्यतावस रेडियो नेपालं छगू कार्यक्रम "जीवन दबू" दुथ्याकल।

पंचायती ब्यबस्थायागु प्रादुर्भाव जुसेंलि थ्व ब्यबस्थां देया तःताजि भाय् विकासया निंतिं छुं कुतः याइला धकाः जनता काःगु आशा गलत सिद्ध जुल। छायकि प्रजातन्त्रया नामय् भाषा प्रति गुगु उदारनीति सरकारं ज्वनेमाःगु खः, उकिया ठीक अःखः "छगू भेष छगू भाषा" या नारा बीगु ज्या यात। देया ३६ गू भाय्यात छखे वांछयाः छगू जक भाय्या विकास याय्गु नीति हे थ्व सरकारया मू आजु जूवन। थ्व ब्यबस्थाया ने. सं. १०७६, १०८२ व १०९५ स निर्मित जूगु छगू संविधानं थ्वहे भाषा नीतियात क्वातुक्क कय्च्यात। अले मेमेगु भाषा, संस्कृतियात देया धुकू खः धकाः सम्वधर्न याय्गु पलेला न्हंका व्छय्गु कुतः हे जक यानाच्वन।

ने. सं. १०९८ स नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानं आयोजन याःगु "नेपाली भाषा अधिगोष्ठी" उगु ईया छम्ह जिम्मेवार सरकारी व्यक्ति मेमेगु भाय् प्रति श्री ५ या सरकारया दृष्टिकोण गथे जुइ धयागु खँया उल्लेख थुकथं यानादिल– "हाम्रो अभिप्राय के हुनु पर्‍यो भने अधिकांस जनताको मातृभाषा नेपाली नै हुनुपर्छ। भविष्यको नेपालको लागि ३०/४० प्रकारका भाषा भाषी नेपालमा छन्। हुनत धेरै कम संख्यामा तिनको आफ्नो लिपि छ। तर बोल्ने उच्चारण गर्ने, संप्रेशन गर्ने, संसारको विचार के छ भन्ने अभिव्यक्तिका माध्यम आदिका लागि उपयुक्त नेपाली भाषा हो। अरु जातीय वा स्थानीय भाषा प्रान्तिय भाषाको ठाउँ उनीहरुको समाजमा छ र त्यस समाजमा नेपाली भाषा भिज्नु पर्‍यो, तिनलाई नेपाली भाषामा परिणत गर्नु पर्यो।" थथे मछाः मजुसे देया दक्व भाय्यात गःकीगु खँ कनादिसे वयकलं हानं धयादिल– "अरू देशको द्वितीय भाषाको

तुलनामा संख्यात्मक रूपमा हाम्रो द्वितीय स्थानिय भाषाहरू अविकसित र संख्यामा ति यति थोरै छन् कि तिनलाई परिस्कृत गर्न लाग्दा राष्ट्रिय प्रयासमा पनि आघात पर्न जान्छ" त्यसैले प्रष्ट के हुनु पर्‍यो भने "मूख्य रूपले नेपाली भाषालाई नै बिस्तार गर्दै लानु पर्छ।"

थथे तछ्यानाः धाय् धुंकुसेंलि सरकारया भाषानीति छु खः धकाः कुलाच्वने माःगु आवश्यक मजू। तर ह्निनय् हे थजागु सफेद झूठयात छम्ह चेतनशील नागरिकं गुवलें स्वीकार याय् फइ मखु छाय्धाःसा देया कला, संस्कृतियात थौं तक ल्याका तइतःगु भाय्यात संरक्षण संवर्धन व परिस्कृत याय्गुया अर्थ राष्ट्रिय प्रयासय् घाः लाः वनी धयागु खँ पूर्णतया असत्य खः। अले मैथली, नेपालभाषा आदि भाय् अविकसित भाय् खः धाय्गुया अर्थला फसय् ह्लाः संकाः म्हू चिनाः फय्यात थःगु ह्लातय् कुना तइगु दु धाय् थें जक जुइ। उकें थ्व निगू दसकया दुने थ्व भासं सहयाना वयाच्वंगु अन्याः पाखे छकः मिखा ब्वय्–

१. थः खलः नाप खँल्लाबल्ला याइबलय् थःगु मां भासं खँल्लाइपिन्त साम्प्रदायीक धकाः उपमा बीगु ज्या सुरू निसें सरकारं कया वइच्वन। अफिस अफिसय् सरकारी मान्यता प्राप्त भाय् वाहेक मेगु भासं नवातकि छगू भाषा नीतिस दुथ्याःपिसं साम्प्रदायिक धाय्गु, मेमेगु भाय् प्रति अनादर याय्गु कुतः यानाहल। छगू भाषा नीतिस दुथ्याःपिंके मेमेगु भाषा प्रति गजाःगु संकुचित व साम्प्रदायीक गन्ध जाः धयागु खँला नेपाःया छम्ह नांदंम्ह साहित्यकार, राज सभाया दुजः बालकृष्ण समयागु– "भारतबाट शास्त्री भै उदाएका शुक्रराज चाहिं 'नेपालभाषा ब्याकरण' लेखि नेवारहरुमा साम्प्रदायी-

कैंतो जाग्रत गराइ राजनीतिमा खेल्न लागेका थिए ।" धयागु धापुं प्रष्ट जू ।

२. सरकारी तथ्यांक कथं खँय् भाय् मां भाय्या रूपय नवाइपि ५२.४४ दु धयागु खँ गुगु क्यनाच्वन व गुलि सत्य खः धयागु खँ सुं नं नेपाःमि पहाद, उत्तर, दक्षिण, पश्चिम पूर्व पाखे चाःह्यू वंसा छर्लंग जुइक थुइगु खँ खः । नव अर्थ शास्त्री डा. बिनहाकारजुं सन १९७५ स पिकया दीगु च्वसुस च्वयादीगु दु– नेपाली भाय् मांभाय् दुपिं क्षेत्रीत १२.११ व ब्राम्हणत ६.०५ प्रतिशत यानाः जम्मा १८ प्रतिशत खनेदु । थ्व जाति बाहेक नेपाली भाषा मांभाय् जुइपिं कामि, दमाइ, सार्की, भाट व धोबितय् जन संख्या ६०,६०,७६६ दइ धयागु खँय् सुं नं नेपाःमि विश्वास याय् थाकु । (नेपालभाषाया ध्वाना सफूया भूमिका स्वयादिसँ) यद्यपि सम्पर्क भाषा कथं ५२.४४ प्रतिशत खँय् भाय् छ्यलाच्वंगुली थौं सुनानं अस्वीकार याइमखु तर... तर, नेवाःतय् जनसंख्या दशक दशक पतिकं आपाः धया थे जिल्लाय् ब्याक्क ल्याः व प्रतिशत ल्याः म्हो क्यनाच्वंगु सायद छगू षडयन्त्र खः– नेवाःतय् भावनाय् नैराश्यता पिज्वय्केगु अथे मखुसा ह्लिया ह्लिथं जनसंख्या उपो जुजुं वनाच्वंगु देशय् नेवाःतय् ल्याः जक गथे म्हो जुजुं वन ?

न्यनेदु– तथ्यांक काइवलय् ब्यक्ति छु भाय् नवाइगु खः उकेया न्ह्यःनेया आखः च्वइगु जुयाच्वन । उकें नेवाः भाय् ह्लाइपिन्त नं 'ने' तल । नेपाली (खँय् भाय्) खँ ह्लाइपिन्त नं 'ने' तल । तथ्यांकया नतिजा पिकाः बलय् फुक्क नेपाली जुल ।

· यदि थथे खःसा थ्व छगू अवैज्ञानिक तथ्यांक खः । थ्व छगू पूर्व नियोजित षडयन्त्र खः ।

३. सरकारी स्तरं छगू जक भाय् विकासया निंतिं आपालं

योगदान ब्यूगु, बियाच्वंगुयात सुनानं अस्विकार याय् फइ मखु । अले अंग्रेजी भासं सफू पिकय्गु, सरकारं गर्व तायकाच्वंगु दु । तिब्बति भाषा व तिब्बति लिपिं सफू पिकाय्त लय् लय् तायाच्वंगु दु । तर थःहे दे दुनेया कला संस्कृतियात म्वाका च्वं च्वंगु भाय्या संरक्षण व सम्बर्धनया निंतिं थ्व सरकारं दांछि दांहे थौंतक खर्च याःगु मदु ।

४. बरू ह्लापां निसें दइ बयाच्वंगु नेपालभासं प्रसारण जुइगु समाचार ने. सं. १०८५ अले नेपालभाषां प्रसारण जुइगु 'जीवन दबू' कार्यक्रम ने. सं. १०६३ स लिकया बिल । नेपालभाषा भाषीतय्सं विभिन्न कथं सरकारया थ्व पलाःयात बिरोधया सः थ्वय्कल । रेडियो नेपालया थुगु पलाः- यात नेपालभाषा भाषीतय्सं जक मखु मेमेगु भाषा भाषी- तय्सं नं बिरोध यानाहल । गुगु बिरोधयात सिंह्लाय् छुनाः मताः छु यानाच्वन । थःगु देशय् थःगु अधिकार मालेगु छु अपराध मखु । न्ह्यागु नं प्रजातान्त्रिक देशय् अनया जनतायात थःगु भाय् विकास याय्गु, थःगु भाय्या माध्यमं सृजनशील साहित्य रचना याय्गु अधिकार दय्माः । बंगाली भासं थथे अभिव्यक्त याय् मदुगु जूसा रवीन्द्रनाथ टैगोरया थुलि नां जाइगु मखु जुइ न बंगाली भाषा हे थाहां वइगु जुइ । कारण गुलि थःगु भासं सहज अभिव्यक्त जुइ मेगु भासं उलि जुइमखु । उकें रेडियो नेपालं अधिकांस जनतायागु मनोभावनायात कुचाः कुचाः थलाः यानाच्वंगु कुतःया ब्याक्क बिरोध जुल ।

थुकथं रेडियो नेपालयागु भाषा नीतिया टिका टिप्पणी आपालं जुसेंलि जेष्ट ६,०३६ या बिद्यार्थीतय्गु पाखें जन क्रान्तिया पलाः सः तायतिति यासेंलि ने. सं. १०६६ स येँया जनबहालय् असमान भाषा नीतिया बिरोधय् तामाङ्ग, मैथली, नेपालभाषा भाषीतय्सं याःगु बिशाल आमसभां इतःमितः कनाः

कन्हे खुन्हु हे रेडियो नेपालं वालय्, ३० मिनेतया दक्व भाय्या म्ये प्रसारण याय्गु कार्यक्रम छगू तय्गु घोषना यात । यदि फुक्कस्यां थुकथं छप्पँ जुयाः बिरोधया सः मथ्वय्कूगु जूसा रेडियो नेपालं थ्वलि नं कार्यक्रम तङमखु जुइ । उकें थन थाय् लावक बिश्व सर्वहारा नायः माओत्से तुंगयागु छङ्वः खँ लुमंके बहःजू– 'अधिकार फ्वनाः मखु त्वाभः ल्हुनाः जक काय् फइ' रेडियो नेपालया साहित्यिक कार्यक्रमय्, साहित्यकारतय्त हिस्याः थें थ्व कार्यक्रम नं फुक्क भाषा भाषीतय्त हिस्याना- च्वंगु दु । कारण छुं नं कार्यक्रम उबले जक सार्थक जुइ गुबले व भाषा नवाइपिसं नालाकाइ । भाय्या दखलता मदुपिन्त म्ये हाय्काः केवल भाय्या अपमान जक थौं रेडियो नेपालं याना- च्वंगु दु । देया तःताजि भाय्यात हिस्यानाच्वंगु दु । यक्व भाय्, दुगु झीगु थें जाःगु विकासोन्मुख देशया निंतिं रेडियोया तःधंगु महत्व दु । तर थ्व महत्वयात थौं थुइके फुगु मदु । उकें हे देया मेमेगु भाय्यात थ्व थासं गःकीगु ज्या यानाच्वन ।

५. नेपाल राजकिय प्रज्ञा प्रतिष्ठानया थापं जूगु नेपाःया भाषा, संस्कृति व कलाया संरक्षण व सम्वर्धनया निंतिं खः । तर थौंतक थ्व प्रतिष्ठानं खँय् भाय् छगुली जक केन्द्रित जुयाः नेपाःया मेमेगु भाय्या विकास पाखे च्यूताः तःगु खने- मदु । अर्थात नीति अनुरूप ज्या याःगु मदु । थौं तक थ्व थासय् प्रज्ञा जूपिं विद्वानतय्सं म्हितूगु भूमिका स्वय्बलय् खँय् भाय् छगू बाहेक मेमेगु भाषायात विदेशीया मिखां स्वयाः अव- हेलनाहे जक यानाच्वंगु खनेदु । थौंतकया दुने थ्व प्रतिष्ठानं लाप्चा, लिम्बु व मैथली भाय्या स्वंगू शब्दकोष बाहेक देया मेमेगु भासं छुं सफू पिकाःगु मदुनि । जवकि ने. सं. १०९६ या दुने खँय् भासं १७२ गू सफू पिकाय् धुंकल ।

थुकथं देया छगू जक प्रज्ञा प्रतिष्ठानं पक्षपात पूर्ण भूमिका म्हिताच्वन । सम्पूर्ण जनताया चःतिं पलिस्था जूगु प्रतिष्ठानं असमान ब्यबहार यानाच्वन ।

६. देया फुक्क प्रतिभाशाली, योग्य व देया निंतिं अमूल्य योगदान ब्यूपिं विद्वानतय्त अमिगु ज्याया कदर स्वरुप लः ल्हाइगु सिरपा राष्ट्रिय सिरपा खः । तर थौंतक श्री ५ या सरकारं छगू भाषा नीति कथं खँय् भासं च्वइपिं लेखकतय्त जक राष्ट्रिय सिरपाया भागिदार यानाच्वन । देया मेमेगु भासं च्वइपिं लेखकतय्त राष्ट्रिय सिरपालं बन्चित यानाः दोश्रो नाग- रिक कथं ब्यवहार यानाच्वन । फलस्वरुप सरकारया थ्व नीतिं यानाः मेगु भासं च्वयाः थःगु देया गरिमा च्वछाइपिं, थःगु राष्ट्रिय वाङमय् परिस्कृत याइपिं विद्वान लेखकतय्सं थःगुहे देशय् च्वनाः नं थःत देया दोश्रो नागरिक भाःपीत वाध्य जुयाच्वंगु दु ।

थुकथं छखे देया बिद्वान लेखकतय्त सम्मान याय्त पलिस्था जूगु राष्ट्रिय सिरपाःस असमान ब्यवहार दुसा मेखे थ्व लेखकतय्त जनताया न्ह्यःने ब्वय् यंकीगु साधन पत्र-पत्रिकायात (खँय् भाय् व अंग्रेजी बाहेक) दर्ता याके मब्यू । थःगु हे देश दुने थथे अनागरिक जुया च्वनेमाःगु तसकं दुःखया खँ खः । सहयानां सहयाय् मजीगु खँ खः ।

७. श्री ५ या सरकारं प्रतिपादन याःगु न्हू शिक्षा योजना देशय् शिक्षाया बिकास याय्त मखसे जनताया मौलिक अधि- कार हनन यायत प्रतिपादन याःगु सिद्ध जू वंगु दु । प्राथमिक व माध्यमिक तँया शिक्षा न्ह्यागु देशय् नं थःगु मां भासं कायगु प्रजातान्त्रीक ब्यंबस्थाया उपलब्धि खः । तर शिक्षा योजनां खँय् भाय् छगू जक स्वदेशि भाय् मेगु फुक्क भाय्

बिदेशि बाय्, दोश्रो नागरिकतय्‌गु भाषा कथं न्ह्यब्वया तःगु दु । अझ न्हू शिक्षा योजना ला नेपालभाषा व मैथली भाषाया विकासक्रमयात पनेत वःगु धाःसां छुं पाइमखु । छाय्धाःसां थ्व निगू भाय् (थथे धकाः देया मेमेगु सम्पूर्ण भाय् प्रति सरकारं उपेक्षा यानाच्वंगु मदु धयागु जिमिगु धारणा मखु) नेपाःया बिकसित व समृद्धिशाली साहित्य दुगु भाय् खः । थ्व भाय् न्हू शिक्षा कथं तगिं ८ निसें जक ब्वने दु । व नं संस्कृत, अंग्रेजी, फ्रेन्च आदि बिदेशि भाय् व हिसाब थें जाःगु गहन विषय नापं २४ गू बिषय मध्यय् छगू विषय ल्ययगु याना तइतःगु दु ।

भविष्यय् थ्व भाय् बिलयन जुया वनेमा धैगु नियतं हे थथे नियम दय्कूगु खः । छाय्धाःसा हिसाब थें जाःगु विषय् ब्वनेगु त्वःताः म्हो हे विद्यार्थीं जक थःगु मां भाय्या शिक्षा काः वनी ।

थथेहे क्याम्पस स्तरय् त्रिभुवन विश्वबिद्यालयं संस्कृत भाय् ब्वनीपिन्त स्कलरसिप बियाः सस्मान पूर्वक शिक्षा काय्‌गु अवसर बियाः थःगु उदार नीति क्यनाच्वंगु दु । थ्वहे विश्व विद्यालयं ने. सं. १०८० निसें भर्नाकुलर नेपालभाषा ब्वने इदच्वंगु खः । तर थौं वयाः भर्नाकुलर विषय धैगु हे मदय्का च्छःगु दु । केवल मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र अध्ययन संस्थान अन्तरगत प्रमाण पत्र व डिप्लोमा तँय् मूल व एलाएड विषयस जक नेपालभाषा ब्वनेदु । ह्लापा ह्लापा थें विज्ञान व कमर्स ब्वंपिसं नेपालभाषा ब्वने मदय् धुंकल ।

डिग्री तँय् नेपालभाषायात डिग्रीबाइ डिजर्टेसनया रूपय् थाय् ब्यूगु दु । अनुसन्धानया रूपय् वनेमाःगुलिं क्याम्पसय् वयाः ब्वनेगु सिवय् नं थ्व तसकं थाकु जूगु अनुभव ताय्काच्वंगु दु । उकें डिग्रीवाइ डिजर्टेसनया रूपय् मखसे क्याम्पसय् वनाः नेपालभाषा ब्वने दयमाः धैगुली सकस्यां छ्वाः म्हुतुं सः थ्वयाच्वंगु दु । डिग्री तँय् डिग्रीबाइ डिजर्टेसनया रुपय् नेपाल भाषा ब्वने दइगुली नेपालभाषाया छम्ह समालोचक त्रि. वि. वि. या उबलय्या शिक्षाध्यक्ष डा. कमलप्रकास मल्लया विशेष कुतः जूगु खनेदु ।

थौं तकं त्रि. वि. विं. नेपालभाषाया विद्यार्थीतय् निंतिं छगू जकसां स्कलरशीप ब्यूगु मदुनि– केवल थः शिक्षकतय्त पी. एचडी. याकेत वाहेक । थुकें त्रि. वि. वि. या भाषा प्रतिया नीति स्पष्ट सी दु ।

त्रि. वि. विं. फुक्क विषययात समान दृष्टि समान व्यवहारं स्वय् मफुनि । थ्वहे कमजोरीं यानाः नेपालभाषा व मैथली भाषायात डिग्री तँय् क्लास संचालन् याय् मफुगु खः । नेपालभाषा डिग्री तँय् क्लास संचालन यातकि विद्यार्थी हे दइमखु धैगु खँला रेडियो नेपालया मेगु ट्रान्समिटर मवः तले मेगु उपो ज्या लगय् जूगु कार्यक्रमयात थाय् बीत "नेपालभाषाया समाचार प्रसारण" व "जीवन दबू" कार्यक्रमयात लिकाय् माःगु धै थें ज्याःगु हास्यास्पद तर्क खः । छाय्कि नेपालभाषा ब्वनीपिं विद्यार्थी मदुगु जूसा थौं डिग्रीबाइ डिजर्टेसन याइपिं उलिमछि दइगु मखु जुइ । लिस्सें विद्यार्थीतय्‌गु शिक्षा हासिल याय्‌गु भावनायात नियोजन यानाः म्हो विद्यार्थीतय्त जक डिग्रीबाइ डिजर्टेसनया निंतिं थाय् बीगु त्रि. वि. विं. गुगु बांमलाःगु नीति कया वइच्वंगु खः उकेयात वंगु दँया विद्यार्थीं आन्दोलनं चकनाचूर यानाब्यूगु दु । छता खँ डिग्रीबाइ डिजर्टेसन याइपिं विद्यार्थीतय्त सुपरभाइजर बीगु त्रि. वि. वि. या गुगु नीति खः व साप हे लज्याचायापुगु तरिका

जुयाच्वंगु दु । छज्वलं धायगु खःसा डिग्रीबाइ डिजर्टेसन सोधया नामय् डिग्री प्राप्तिया अबरोध जक खः ।

थुकथं स्पष्ट जू न्हू शिक्षा योजनां विद्यालय व विश्व विद्यालयया तँय् भाषा नीति गुलि पक्षपात पूर्ण तरिकां कय् च्याना च्वंगु दु। तर नं अपिं हे थौं भाषीक अधिकारया निंति सः तया वःपिन्त – साम्प्रदायिकताया आरोप बिया वइच्वंगु दु ।

८. थथे हे जनमत संग्रह निश्पक्ष व धाँधली रहित जुइकेत जनतां थःगु मौलिक अधिकारयात बांलाक उपभोग याय्-दय्माःगु आवश्यक जू। छाय् कि नेपाः थें जाःगु तःताजि भाय् दुगु देशय् छगू जक भासं प्रचार प्रसार जुयाः थ्व सम्भव मजू। छाय् कि खँय् भाय् मसःपिं जनता नं नेपालय् लखं लख दु। अमित नं जनमत संग्रह धयागु छु? धकाः थुइके बीमाः धकाः तामाङ, मैथिलि व नेपालभाषा भाषी जनता तःकः मछि तयावःगु सःयात उपेक्षा यानाः छगू भासं जक प्रचार प्रसार याःगु दु। अन्तय् थःत तुं त्याकूगु दु ।

यद्यपि उपेक्षित भाषा भाषी जनतां निगू निगू मछि संविधान सुधारस मजूगु ज्या आः जुइगु न्हू संविधान सुधारं याइ अर्थात थौं तक उपेक्षा याना वइ च्वंगु देया तमाम भाय्यात नं समानुपातिक थाय् बी धयागु खँय् यक्व म्हो जक आसा याःगु दु । यदि प्रजातान्त्रिक देशय् दय्माःगु भाषा सम्बन्धी उदार नीति स्पष्ट उल्लेख जुल धाःसा आः जुइगु न्हू संविधानं छगू उल्लेखनिय ज्या याःगु दु धाय् फइ ।

थुकथं नेपालभाषा व थ्वया साहित्यप्रति सरकारया मही मिखा सुं नं छम्ह सचेत नेपालीया मिखां तापानाच्वंगु मदु । थुकियात दे दुनेया सुं नं छम्ह देशभक्त नेपालीं सहयाय् फइमखु । छाय् कि दे दुनेया छम्ह नागरिकं उपभोग याय् दइगु मौलिक अधिकार हनन जूगु दु। उकें सरकारया महीमिखां यानाः नेपालभाषा (उपेक्षित भाषा)या सम्वेदनशील साहित्यकारया नुगलय् ग कथं मलः जुत ? सीकेत जिमिके न्ह्यसः ब्वया–नेपाल-भाषा व थ्वया साहित्ययात मचाय्क न्हंका व्छतय् श्री ५ या सरकारं कयावयाच्वंगु पक्षपाती व दमन नीतिं छिगु नुगलय् गु कथं विद्रोह भय् बिया वल ?

Scanned with CamScanner

ज्यानबहादुर नेवाः
लेखक
जन्म : ने.स. २०१६

★

नेपालभाषा न्हापाया मूल नेपालया भाषा खः । लिपा गोरखा जुजुं त्याका वसेंलि इमिगु खँय् भाय् नाप क्वीगु नेपालभाषा आपालं पाःगुलिं क्वी नेपाःमितय्‌त 'नेवाः' धाय्‌गु यात । अथे जूगुलिं इमिसं नेवाः भाय् धाल । उकथं नेवाःतय्‌गु भाय् जुयाः नं क्वीगु भाय्‌या नां नेपालभाषा खः । थ्व न्हापा न्हापाया अनेक ताम्रपत्र, शिलापत्र व ग्रन्थतसें प्रमाणीत यानाच्वंगु दु । नेपाली भाषा थें खस भाषां गोरखा भाषा, परवतिया भाषा जुयाः परिवर्तन जुजुं नेपाली भाषा जू वंगु थें नेपालभाषा लिपाया छुना भाय् मखु ।

नेपालभाषायात शाहा जुजुपिसं क्वत्यलेगु मस्वः बरू जुजुं तक नं व भाषां म्ये चिना वंगु दु । भाषायात दने मफय्‌क क्वत्यला छ्वय्‌गु कुतः राणातेसं यात । व अत्याचार-यात २००७ सालया क्रान्ति क्वथला छ्वय् धुंकूगु खः । पंचायति ब्यवस्था वसेंलि ताः मदवं फासिष्ट तत्वया सत्ता-धारीतय्‌सं भाषाया दमन चक्र हानं प्रहार यात । रेडियो नेपालं नेपालभाषाया फुक्क फाक्क कार्यक्रम लिकाल । व गुलि तक निर्लज्जया खँ धाय्‌कि बिदेशि भाषाया विज्ञापन कयाः नं रेडियो नेपालं नेपालभाषाया विज्ञापन मकाः ।

ज्यानबहादुर नेवाः

फत्ते बहादुर सिंह

कवि /पत्रकार

जन्म : ने. सं. १०२२ बछलागा १३

★

आ:या श्री ५ या सरकार जक तखु राणा प्रधान मन्त्री चन्द्र शम्शेरं निसें नेपाल भाषा न्हंका व्छयृत कुत: याना हःगु दु। लिपा भीम शम्शेर व जुद्ध शम्शेरंला नेपाल भाषा प्रति कन कडा नीति काल ।

वहे जोसय् ने. सं. १०५९ स जिं नेपाली बिहारया भूमिका च्वया। उकिया परिणाम राजकाज मुद्दा याना: जित: जन्म कैद व सर्वस्व हरणया सजायँ यात ।

उकिं न्ह्यो ला बि. सं. १९९६/९७ तक्क शारदा (मासिक) पत्रिकाय् खँय् भासं नं जिं लेख, कहानी च्वयगु ख:। तर नेपालभाषा प्रति दमन नीतिया बिरोधय् जिं खँय् भासं च्वय्गु त्व:ता व्छया। अवलय् उलि उपो याय् मफुसां ने. सं. १०७५ निसें 'नेपाल भाषा पत्रिका' (ह्निपौ) पिकया: भचा सन्तोष याना ।

फते बहादुर सिंह

बैकुण्ठप्रसाद लाकौल

साहित्यकार

जन्म : ने. सं. १०२६ बछलागा १३

★

ने. सं. १०४७ बछला, उगु त: दिन खुनु छह्म सपूत वन्दा नेवा: स्वर्गिय धर्माचार्यजुं 'बुद्ध धर्म व नेपाल-भाषा' धर्म शंख पुया: नेपाल भाषा साहित्य जगतयात न्ह्यलं चाय्का बियादिल । की थौं न्ह्यलं चा:गु जक मखु कीसं थ:गु कर्तब्य थ्वीके धुंगु दु । थथे छगू प्रगतिशील जातिया जीवित भाषा नेपालभाषा साहित्यय् नं गुकी पी. एच. डी. तक याय्त क्षमता व मान्यता दय् धुंका: नं न्हंका व्छय्त प्रयास जुइगु दिवा स्वप्नहे जक ख: ।

आ:या घडीइ की शिक्षित ल्यासे ल्याय्ह्मया क्वा:गु हियात रचनात्मक प्रबृतिइ गुणोत्तर श्रेणीं न्ह्याकेगु परम आवश्यक । कर्तब्यनिष्ठ पिन्त अधिकारं पालि भपू वइ । मा:गु' विरोध' मखु 'विकास' ।

उकिं की योग्यपिं बिद्धान बिदुषीपिनि मुरी मुरी विचार, कुरी कुरी ग्रन्थ रूपं कीगु सफू धुकू जाय्का यने फय्के माल । थ्वहे जिगु भिन्तुना ।

बैकुण्ठप्रसाद लाकौल

करुणाकर वैद्य
पुलां बाखंया अनुसन्धान कर्ता
जन्म : ने. सं. १०३७

★

–छिगु न्ह्यसः वत्रथीक ब्वना स्वय् बलय् उकेहे दुने लिसः सुनाच्वंगु भावना खने दु । थ्वहे खँ गुलि च्वया च्वने, हलू धासेंलि कुतिं न्याय् मानिला ?

बरू क्षीगु मां भाय् न्हास जुया वनाच्वंगुया छगू प्रमुख कारण क्षीसंहे थःगु प्रमुख परंपराया अपहेलना यानाच्वनागु नं जुल । क्षी नेपाल भाषा भाषीतय् न एकता दु, न दुस्यःहे बल्लाः । पिने धाःसा मां भाय् (नेपाल भाषा) थकाय् धकाः हालाच्वनी, थःगु दैनिक ब्यवहारय्, परिवारय्, समाजय् धाःसा थःगु मां भाय्, संस्कृति ब्याप्त याय्गु कुतः धाःसा क्षीके मदु । स्वयादिसँ, उखुनु तिनि ने. सं. ११०० दँया उत्सवय् क्षीसं थःगु सम्वत छ्यले माः धकाः इनाप याना जुल, तर छिसंहे पौ च्वया ह्ःगुली धाःसा विक्रम सम्वतहे छ्लातल ।

हाकनं थथे धकाः जि जक भिं मनू जुइत स्वयागु मखु । थ्व पतिस नेपाल सम्वत च्वय् धकाः स्वयां सहे मसल । नेपालभाषा अले गथे प्रगति जुइ ? शिक्षित परिवार वा समाजय् पर्वतिया भाय् वा मेगु विदेशि अंग्रेजो भासं खँल्हा बल्हा याय् दुसा क्षीसं ह्लाय् तप्पुका जुइ । उकें पुलां पुलांगु खँग्वःत साहित्य, संगीत, नृत्य

दाफा आदि ह्लियाह्लिथं ह्नावनाच्वंगु क्षीगुहे कर्मया फल खः । बरू शुद्ध नेपालभाषा गां गांयापिसं हालाच्वन, शहरय्ला क्षी नेपालभाषा खिचरी भाय् जुल ।

उकें थ्व नेपालभाषा थकाय्गु खःसा भाषा प्रेमित सकलें छप्पं जुयाः बांलाक योजनाबद्ध ग्वसाः ग्वयाः ज्या याना यंके. माल ।

विदेशि विद्वानत क्षीगु नेपालभाषा ब्वनेत वयाच्वन, परन्तु क्षीगु लिपि, शब्दकोष, ब्याकरण आदि गतिलाःगु सफत क्षीसं क्यने मफु । तर ह्लापाह्लापाया क्षी पूर्वजपिसं गुलि परिश्रम यानाः क्षीगु नेपालभाषा साहित्यया धुकू जाय्का थकल ।

उकें क्षीसं इमिगु पाखें शिक्षा कयाः लगनशीलता पूर्वक ज्या यानाः यंके फत धाःसा अवश्य नं थःगु भाषाया ह्लाय् तय्फइ ।

करुणाकर वैद्य

गुगु जातिया गुगु भाषा जुयाच्वन उगु हे भाषं ज्ञान ब्यूसा याकनं ज्ञान थुइका काइ ।
–मा. जगत्सुन्दर मल्ल

प्रेमबहादुर कसा:

कवि / निवन्धकार

जन्म : ने. सं १०३८ बछलाथ्व १०

★

छगू उखान – न्ह्यस्व, लिस्व थ:गु ख्वा: थम्हं स्व। उकिं नेवालं नेवा:नाप खँ ल्हाय्‌बलय् न्ह्याबलें नेवा: भासंहे जक खँ ल्हाय्‌मा: । भाषा प्रेमया त:धंगु दसु हे थ्व।

छगू धापू दु– भाय् म्वा:सा जाति म्वाइ। थ:गु मां भासं प्राथमिक शिक्षा काय् मदु तल्ले भाय् म्वानाहे च्वनी धाय् फइ मखु। मां भासं प्राथमिक शिक्षा काय् दय्‌केत कुत: याय्‌गु, अरु संघर्ष याय्‌गुहे दमनयात न्हंकेत छीगु क्रान्तिकारी पला: ख: । भाषा सेवाया त:धंगु दसु छगू थ्व नं ख: ।

प्रेमबहादुर कसा:

भाषा थवगु उच्च जूसा दु:ख गबलें बइमखु
भाषा थ:गु मन्त धा:सा सुख गबलें जुइमखु।
–योगवीर सिं

सत्यमोहन जोशी

नाटककार / कवि

जन्म: ने. सं. १०४०

★

नेपालय् १०४ दँ तक राणा शासकतय्‌सं या:गु स्वेच्छाचारी हुकुमि शासन व दमन नीतिया बिरोधय् जुजु व जनतां छ्यी: छप्पँ जुया २००७ सालय् जन क्रान्ति यात। उगु बखतय् बिराटनगरय् अस्थायी रूपं स्थापना जूगु प्रजातन्त्र नेपाल रेडियो नं नेपाली भाषाया ल्यू ल्यू नेवा: भाषायात नं स्थान बिया: क्रान्तिया समाचार व जन जागरणया म्ये प्रसार यात। अनंलि राणा शासन क्वदल, प्रजातन्त्र स्थापना जुल।

लिपा बिराटनगरं काठमाडौंस रेडियो नेपाल स्थायी रूपं स्थापना जुसेंलि, रेडियो नेपालं सुथय् बहनि" थ्व रेडियो ख: आ: हरि श्रेष्ठं समाचार न्यंकिइ " धका: समाचार न्यंकावं च्वन। इलय् ब्यलय् नेवा: म्ये, नेवा: सांस्कृतिक कार्यक्रम नं दुथ्याका तल।

नेपालय् पंचायती ब्यवस्था वसेंलि धा:सा दुर्भाग्यवस व रेडियो नेपालं दकले ह्लापां नेवा: भाषायात छेकि तय्‌गु ग्वसा: ग्वल। अलेला छु नेवा: भाषायागु फुक्क कार्यक्रम लिकया बिल, नेवा: भाषायात पितिना हल।

थौं रेडियो नेपालं सुथय् छ बजे निसें बहनि ११ बजे तक स्वंगू इलय् नेपाली भाषाया बिभिन्न कार्यक्रम

संचालन याना बयाच्वंगु दु । रेडियो नेपाल अंग्रेजी म्ये, हिन्दी म्ये समेत हाय्का वया च्वंगु दु, विदेशी भाषायागु बिज्ञापन नं प्रशारण नं यानावयाच्वंगु दु । तर व रेडियो नेपालं नेपाः दे दुने प्राचीन कालं निसें ब्वलना वयाच्वंगु नेपाल भाषा –नेवाः भाषायात समाचार कथं सांस्कृतिक कार्यक्रम कथं, बिज्ञापन बिइ दइगु अधिकार कथं बञ्चित याना हल । थ्व अजुगतिया खँ खः ।

थौंयागु थ्व राष्ट्रिय जागरणया इलय् रेडियो नेपालं स्यल्लाःगु, क्वातूगु राष्ट्रिय एकता कायम यायत, समानताया आधारय् उदारगु भाषा नीति छ्यले फय्के माल । कन अःखतंतुं थःगु देशय् दुने च्वंगु बिभिन्न जातिया अधिकांश जनतां ह्लाइगु भाषायात क्वत्यलाः दबे यानाच्वन । थन थ्व देशय् ४ वर्ण ३६ जातिया फूलवारी खः धकाः धया वया च्वंगुयात थौं रेडियो नेपालं केवल भ्रान्ति जक खः धकाः प्रमाणीत यानाः क्यना वया च्वंगु जुल ।

थुजोगु संकुचित भाषा नीतिं क्वीगु देशय् गुबलेसं भिं याइमखु । थ्व खँय् सम्बन्धित क्षेत्रं इलय्हे बिचाः याय् माल ।

सत्यमोहन जोशी

...

बर्णबज्र बज्राचार्य
निवन्धकार
जन्म : ने. सं १०४३

★

नेपाः देया नेवाः भाजुं नेपाल भाषा ह्लाय्माः च्वय्माः ब्वनेमाः मां भाय् थःगु साहित्य धुकुतिइ जाय्केमाः क्रुर शासनं ल्हाकाः क्वीत याय् त्यन स्व थन कां मिखा अ थेनं क्वीसं होस मयाःसा तःजाः पुखुली बिइ क्वफ्वाना थःगु भाय् ब्वने च्वय् दय्हे माः
थःगु साहित्य प्रकास याय् दय्हे माः
थः मांयात उच्चस्थलय् तय्हे माः, उकें
थःगु हकया निंति संघर्ष याय्हे माः ।

वर्णवज्र वज्राचार्य

भगवतीप्रसाद श्रेष्ठ
कवि
जन्म : ने. सं. १०४८ कछलागा ५

★

सुइतं दोष बी ह्लापा क्वी क्वी निं बल्लाय् माल अर्थात थवं थवय् खँ ह्लाय् बलय् थःगु भाषा छ्यले माल । थुगु बाना मदु धाय् म्वाय्क ग्यसु ग्यसु लाःगु सफू

पिकयाः बुलुहुं अन्तरराष्ट्रिय भाषां नं अनुवाद यानाः पिकाय् माल । म्वाः मदुगु खर्च यानाः धन सम्पति फुका च्वंपिके थःगु मातृभाषाया सफू पिकाय्त ग्वाहालि काय्गु अभियान संचालन याय्माल ।

थःपिनि संगठितया अभाव सिवे सुयागुं मातृभाषा-यात सुनानं न्हंका छ्वय् फइमखु, न क्वत्यला जकहे तय् फइ । थन राणा सरकारया गयाः गयाःगु निरंकुस सासन वया वन । तर छोगु भाषाया अस्तित्व तना मवं । बरू १९९७ सालया क्रान्तिं अधिकांस राजबन्दीत थःगु भाषा अर्थात नेपालभाषाया वरिष्ठ लेखक जुयाः पिहांवल ।

जनसंख्या बिस्फोटनया प्रतिस्पर्धाय् भाषा प्रचार मजुल । तर गौरवया खँ थ्व खः –नेपालभाषां बिना सरकारी सहायतां थःगुहे तुतिं चुयाः अन्तरराष्ट्रय् तकं ह्नाय् तयाच्वंगु दु ।

विभिन्न जाति, भाषा, धर्म, समुदाय दु थाय् छगू जक भाषाया एकाधिकार गुगुं अवस्थाय् नं जुइ फइमखु । यदि थथे कल्पना याःगु खःसा खालि मृग तृष्णाहे जक जक जुइ ।

भगवतीप्रसाद श्रेष्ठ

आशाराम शाक्य
कथाकार
जन्मः ने. सं १०४८

★

नेपालभाषा नेपाःयागु प्राचीन भाषा खः । उकें प्रत्येक नेपालीं थ्व भाषायात उचित सम्मान व श्रद्धा तयाः छ्यला यंकेमाः । प्राचीन नेपालया बासिपिं न्ह्याह्महे जूसां वय्कःपिं नेपालीहे खत । लिपा भारत व उत्तर पाखें अनेक जाति थन वयाः च्वं वल तर इपिं नं नेपालीहे जुया छ्वत । नेपालभाषाहे ह्लाना च्वन । लिच्छवी, मल्ल, शाहकालया जुजुपिसं नेपाःभाषाय् शिलालेख, ताम्रपत्र, इष्टिकापत्र, सुवर्णपत्र इत्यादि च्वया वन । धात्थें धाय्माल धाःसा नेपाल संस्कृतिया मूल हा नेपालभाषाहे खः । उकें थ्व भाय्यात सुना नं उपेक्षाया दृष्टि स्वय् दइ मखु। बरू थ्वया बिकासया निंति फूगु चाःगु ग्वाहालि बीगु सकसिंगु कर्तब्य जू वइ ।

थौ कन्हय् नेपालयागु राष्ट्र भाषा नेपाली खःसां फुक्कं क्षेत्रीय भाषायागु उलिहे बिकास जुइमाः गुलि राष्ट्र भाषायागु । उलिहे सुविधा थ्वैत बीमाः गुलि राष्ट्र भाषा-यात । क्षेत्रीय भाषायात दमन यानाः राष्ट्र भाषा थहां वइ धयागु खँय् जिगु विश्वास मया मचाहे मदु । थुगु हिसाबं स्वय्बलय् नेपालभाषायात अनेक कथं ग्वाहालि यानाः थत हय्माः । यदि थथे मजुल धाःसा छुं भाय्

अथें सिना वनी मखु, वं थःगु अस्तित्व रक्षा यायत फक्व प्रयत्न अवश्य याइ।

उकि सम्बन्धित फुक्क अधिकारीपिन्त जिगु सुझाव दु नेपालभाषायागु प्राचीनता, मौलिकता, राष्ट्रियता व भाषा विज्ञानयागु सम्पन्नतायात विचार यानाः उचित हक अधिकार बीमाः।

अक्षा (छि) ...

सूर्यबहादुर पिवाः
हास्यव्यंगकार
जन्मः ने.सं. १०४८

★

थ्व संसारय् मिजंतहे मिजंत जक जूगु जूसा अथवा मिसातहे मिसात जक जूगु जूसा गुलि खासा जुइगु ज्वी छिं। अथे जुया ब्यूगु जूसा कीत कलाः भाःत ज्वीगु समस्या तक नं मदया वीगु खइ छिं। तर अथे जुयाच्वंगु मदु छिं। थन मिसात नं दु छिं, थन मिजंत नं दु छिं अले थन मस्त नं दु छिं। अथेहे जुयाः छगू देशय् जक मखु थ्व विश्वय् हे छगू जक भाय् जुया ब्यूगु जूसा गुलि खासा ज्वीगु खइ छिं। विश्वय्ला छु छिं, छगू देशय्हे नं छगू जक भाय् जुया

च्वंगु मदु छिं। उकें मां–वौ मचाखाचा मिलय् चलय् जुया च्वं थें फुक्कं भाय्यात म्वाका थवं थः जानाः म्वाना च्वनेगुलिं हे कीगु संस्कृति व राष्ट्रियता म्वाना च्वनी छिं। उकिं प्रजातन्त्र दुगु न्ह्यागुं मुलुकय् देशय् दयाच्वंगु फुकं भासं च्वय्गु जक मखु, ब्वनेगु, न्यनेगु व खँ ल्ह्लाय्गु खँय् स्वतन्त्रता साम्राज्यवादी अंग्रेजतय्सं तकं थःगु देशय् बियातःगु खनेदु। उकें की श्री ५ या सरकारं कीत थः थःगु भाय् कयाः ब्वनेगु मौका बीगु बुद्धिमानि जू वइ। गणित, विज्ञान आदिया क्वलय् नेपाःया अन्य भाषातय्त नं इच्छाधिन विषयया दुने लाकातःगु बिभिन्न भाषा भाषि-तय्त थःथःगु भाय् मकाय्केगु छगू षडयन्त्र जक खः। अथे जनतातय्त ध्वँ लाय्गु बांलाःगु खँ मखु। जनतातय्त सदां ध्वँ लाय् फइ मखु। जिगु धाय्गु थ्व हे खः।

सूर्यबहादुर पिवा.

लक्ष्मीभक्त जोशी
लेखक
जन्म : ने. सं. १०४६

★

भिक्षु धम्मलोक व ह्लापांह्म व्यक्ति खः गुह्मसें नेपाल-भाषं दकलें ह्लापां रेडियो प्रसारण याना दिल। व रेडियो-

चीनया पेकिङ रेडियो खः। भिक्षु अमृतानन्दजुं १०६७ स कलकत्ता रेडियो स्टेसनं व गजाधर भक्तजुं क्रान्तिया इलय् बिराटनगरय् अस्थाइ रेडियो स्टेसनं नेपालभाषं छुं खँ प्रसारण यानादिल। रेडियो नेपालं हरि श्रेष्ठजुं नेपालभाषं समाचार प्रसारण याय् धुंकल। अथेहे नेपाल भाषाया जीवन दबूया कार्यक्रम नं रेडियो नेपालय् दुथ्याय् धुंकल। आः, थौंकन्हे रेडियो नेपालं फुलवारी कार्यक्रमस वालय् छन्हु छपु जक नेपालभाषाया म्ये न्यंकाच्वंगु दु।

थौं कीगु भाषाया सम्मान देशं मितय् जुया वना च्वन, उकिया शक्ति मन्त, उकियात जबर्जस्ति दबय् याना तल, कक्कु तिनाः पितिना च्वन। बिचरा भाषा चेतना विहीन घिती घिती जुयाः मृत्यु सय्याय् सासः कया च्वन '.... ए! नेवाः भाषं ह्लाइपिं दाजु किजापिं, कीत थुलि उपो लज्जागु खँ छु जुइ?... ... अज्ज नं न्ह्यः वय्के मगाःनिला? सास दत्तले आस दु आः खुनु दना दिसँ' धकाः फत्ते बहादुरजुं ने.सं. १०५६ स 'नेपाली बिहार" सफुती च्वयादिल। नेपालभाषा आन्दोलन व साहित्य प्रचार धकाः ने.सं. १०४६/५० ताकय् धर्मादित्यजुं बुद्ध धर्म व नेपालभाषा पत्रिकाय् ह्लिथना दिल।

कीगु भाषायात कयाः विभिन्न बिद्वानपिसं बिभिन्न थासय्, बिभिन्न पत्रपत्रिकाय् व बिभिन्न सफुती अनेक खँ च्वयावंगु दु। अरु बिभिन्न रेडियो स्टेसनं नेपालभाषा नवाय् धुंकूगु दु। थुलि जुया वन धकाः सन्तोषया

सासः ह्लाय्गु ई मवःनि। थुलि जुयां पू मवंनि। कीगु नेपालभाषा कीगु मां भाय् खः। नेपाःया दुने च्वंगु तमाम नेवाः छेँ दुने फुक्कसिनं थःगु मां भाय् ह्लाय् माःगु दु। की नेवाःत जुयाः थः मचा खाचातय्त थःगु मां भाय् ह्लापां ह्लाय् सय्के बीमाः अनं लिपा तिनि मेगु भाषा सय्के बीमाः। तर अफसोचया खँ छु धाःसा थथे मजुसें आपालं नेवाः महानुभावतय्सं थःगु मां भाय्यात हेला यानाः, मांयात ख्वय्काः, मां भाय् त्वःताः अबुजु मल्यू ब्वाजु लिनाः 'क मुलाय् गर, जा ताय् गर' धकाः बापाः च्याः नेवाः भाय् स्यनाच्वंगु नं दु।

मास्तर जगत सुन्दर मल्लजुं मां भाय्या महत्व थुयाः थःगु मां भासं अर्थ च्वयाः अंग्रेजी ब्वंकेगु याना वन। तर वय्कःया माहिलाह्म किजा मा. मित्र सुन्दर, साहिंलाह्म किजा चीफ इन्जिनियर पद्म सुन्दर व कान्छाह्म किजा डा. जितसिंह स्वह्म किजापिनिगु छेँ थौं नेवाः भासं च्वय्गु व ब्वनेगुला छु? नेवाः भासं खँ जक ह्लाइपिंहे मखु। छेँया जः फुक्कं पर्त्याभासं जक खँ ह्लाइगु। मानौं अपिं नेवाःहे मखु थें च्वं। अरु डा. साहेवनाप सुं छह्म ख्वपया मनुखं ख्वप भासं खँ ह्लाःसा नेपाली भासं लिसः बीगु तर थथे मास्तर मित्र व चि. इ. पद्म सुन्दरं गबलें याना मदी। बरू ख्वप भासंहे लिसः बिया दी। आः वय्कःपिं मदय् (स्वर्गीय) धुंकल। हानं अथेहे छह्म येँ च्वना च्वंह्म ख्वपयाह्म नेवालं ख्वपय् वनाः छह्म ख्वपया सुं छह्म

नेवाः महानुभाव नाप नेवाः भासं खँह्लाःसा नेवाः भा
लिसः बीगु पल्सा पर्त्या भासं लिसः बीह्म नं दु । ध
स्वनाम धन्य सूर्य बहादुर पिवाःजु खः, गुम्हेसिनं ए
च्वनाः नं थःगु छेँयात ख्वपछेँ नां तयाः अक्र गनं गीनं नव
नादी बलय् नं थःगु ख्वप -भासंहे नवाय्गु याना च्वनादी
दु ।

असनं क्वय् जनबहालं च्वय् बालकुमारी, केलत्वाः दु । ग
नँ पसः यक्व दु । अन नँ पसलय् च्वंपि फुक्क धैथें ख्व
वःपि खः । थन च्वंपि नँ पसल्यातय्सं न्ह्याम्हेसिया न्ह्यः
नं ख्वप भासं खँ ह्लानाच्वंगु दु । थःगु मां भासंहे खँ ह्लाना
च्वंगु दु । थन च्वंपिसं गवलें हे ख्वप भासं खँ ह्लाःपिन्त
पर्त्या भासं लिसः बीगु मयाः ।

उकें क्वीसं दकले ह्लापां छह्म नेवालं मेह्म नेवाःयात
भाषाया खँय् कयाः हिस्याय्गु त्वःते माल । छेँ छेँय् नं मचा
तय्त दकले ह्लापां थःगु मां भाय्हे स्यनेगु याय्माल ।
थःगु मां भाय्यात प्राथमिकता बी माल । नेवाः भासं खँ
ह्लाःपिन्त पर्त्या भासं लिसः बीगु त्वःते माल । पुलांपि
ततःधंपि नेपालभाषाया विद्वानतय्त खिनेगु त्वःतेमाल ।
फुक्क छप्पँ जुयाः नेपालभाषाया साहित्यं थकाय्गु लागि
तन, मन, धन बियाः न्ह्यज्याय् माल । क्वीगु भाषा राष्ट्र
भाषा, देशभाषा, प्रजाभाषा व राजभाषा जुयावने धुंकूगु
नेपालभाषायात क्रः क्रः धाय्के माल । विभिन्न थासय् चालु
जुयाः न्ह्यानाच्वने धुंकूगुयात समुचित बीकेत रचनात्मक

ढंगं सनेमाल व थः थःवय् मेलमिलाप दय्के माल । अले
जक नेपालभाषा व थ्वया साहित्य च्वन्ह्याइ । क्वीसं क्वीया
दुने दुगु फुक्क पंगल न्हंकाः व चीकाः फुक्क छप्पं जुयाः
न्ह्यज्याय् माल । अले तिनि क्वीसं मनंतुना थें जुइ । अस्तु ।

नेपाल-भोत सन्धिपत्र

..... समन्त भद्र लक्ष्मीसिंह दामोदर उपाध्या रत्न बत्तिस
गोढिया महाजन जय कुशलबीर महन्त पंच बालकृष्ण दत्त
सिंह भाजु देब थ्वते आदमी खासासं चाङाव याङागु धा सच
करार थामय् याङाव धर्मपत्र चोस्यं बिया संवत ८६५ साल
मिति श्रावण शुदि १३ बुधवार थ्व खुन्हु श्री जिनेन्द्र मन्जुश्री
समुद्ररत्न लामाजु श्री ग्यालछापरिवोछे लामाजुया वकिल व
गोरखा नेपालया महाराज श्री श्री श्री महाराज प्रतापसिंह
शाह बहादुर समसेर जङ्गदेवस वकिलं निखेया खँ मिलय याय
जनकाव निखेयानं तय जुल ...... थ्वते खँया वाचा धराङस
ह्लास मचोन बह्लसयाके ङेधानि ५० लुँ गच्छशाय संवत
८६५ साल मिति भाद्र पद शुक्ल शुभम् ।

(साभार-नेपालभाषा साहित्यया जातः)

अथें सिना वनी मखु, वं थःगु अस्तित्व रक्षा याय्‌त फक्व प्रयत्न अवश्य याइ ।

उकिं सम्बन्धित फुक्क अधिकारीपिन्त जिगु सुझाव दु नेपालभाषायागु प्राचीनता, मौलिकता, राष्ट्रियता व भाषा विज्ञानयागु सम्पन्नतायात विचार याना: उचित हक अधिकार बीमाः ।

सूर्यबहादुर पिवाः
हास्यव्यंगकार
जन्म : ने.सं. १०४८

★

थ्व संसारय् मिजंतहे मिजंत जक जूगु जूसा अथवा मिसातहे मिसात जक जूगु जूसा गुलि खासा जुइगु ज्वी छि। अथे जुया व्यूगु जूसा क्षीत कलाः भाःत ज्वीगु समस्या तक नं मदया वीगु खइ छि । तर अथे जुयाच्वंगु मदु छि। थन मिसात नं दु छि, थन मिजंत नं दु छि अले थन मस्त नं दु छि। अथेहे जुयाः छगू देशय् जक मखु थ्व विश्वय् हे छगू जक भाय् जुया व्यूगु जूसा गुलि खासा ज्वीगु खइ छि। विश्वय्‌ला छु छि, छगू देशय्‌हे नं छगू जक भाय् जुया

च्वंगु मदु छि। उकें मां–बौ मचाखाचा मिलय् चलय् जुया च्वं थें फुक्कं भाय्‌यात म्वाका थवं थः जानाः म्वाना च्वनी च्वनेगुलिं हे क्षीगु संस्कृति व राष्ट्रियता म्वाना च्वनी छि। उकिं प्रजातन्त्र दुगु न्ह्यागुं मुलुकय् देशय् दयाच्वंगु फुकं भासं च्वय्‌गु जक मखु, ब्वनेगु, न्यनेगु व खँ ल्हाय्‌गु खँय् स्वतन्त्रता साम्राज्यवादी अंग्रेजतय्‌सं तकं थःगु देशय् बियातःगु खनेदु। उकें क्षी श्री ५ या सरकारं क्षीत थः थःगु भाय् कयाः ब्वनेगु मौका बीगु बुद्धिमानि जू वइ। गणित, विज्ञान आदिया क्वलय् नेपाःया अन्य भाषातय्‌त नं इच्छाधिन विषयया दुने लाकातःगु विभिन्न भाषा भाषितय्‌त थःथःगु भाय् मकाय्‌केगु छगू षडयन्त्र जक खः। अथे जनतातय्‌त ध्वँ लाय्‌गु बांलाःगु खँ मखु। जनतातय्‌त सदां ध्वँ लाय् फइ मखु। जिगु धाय्‌गु थ्व हे खः।

लक्ष्मीभक्त जोशी
लेखक
जन्म : ने. सं. १०४६

★

भिक्षु धम्मलोक व ल्ह्‌पांह्म व्यक्ति खः गुह्मसें नेपालभाषं दकलें ल्हापां रेडियो प्रसारण याना दिल। व रेडियो-

चीनया पेकिङ रेडियो खः। भिक्षु अमृतानन्दजुं १०६७ स कलकत्ता रेडियो स्टेसनं व गजाधर भक्तजुं क्रान्तिया इलय् बिराटनगरय् अस्थाइ रेडियो स्टेसनं नेपालभाषं छुं खँ प्रसारण यानादिल। रेडियो नेपालं हरि श्रेष्ठजुं नेपालभाषं समाचार प्रसारण याय् धुंकल। अथेहे नेपाल भाषाया जीवन दबूया कार्यक्रम नं रेडियो नेपालय् दुथ्याय् धुंकल। आः, थौंकन्हे रेडियो नेपालं फुलवारी कार्यक्रमस वालय् छन्हु छपु जक नेपालभाषाया म्ये न्यंकाच्वंगु दु।

थौं क्वीगु भाषाया सम्मान देशं मितय् ज्या वना च्वन, उकिया शक्ति मन्त, उकियात जबर्जस्ति दबय् याना तल, कक्कु तिनाः पितिना च्वन। बिचरा भाषा चेतना विहीन घिती घिती जुयाः मृत्यु सय्याय् सासः कया च्वन '.... ए! नेवाः भाषं ह्लाइपिं दाजु किजापिं, क्वीत थुलि उपो लज्जागु खँ छु जुइ?... ... अज्ज नं न्ह्यः वय्‌के मगाःनिला? सास दत्तले आस दु आः खुनु दना दिसँ' धकाः फत्तेबहादुरजुं ने.सं. १०५९ स 'नेपाली विहार" सफुती च्वयादिल। नेपालभाषा आन्दोलन व साहित्य प्रचार धकाः ने.सं. १०४९/५० ताकय् धर्मादित्यजुं बुद्ध धर्म व नेपालभाषा पत्रिकाय् ह्लिथना दिल।

क्वीगु भाषायात कयाः विभिन्न विद्वानपिसं विभिन्न थासय्, विभिन्न पत्रपत्रिकाय् व विभिन्न सफुती अनेक खँ च्वयावंगु दु। अऊ विभिन्न रेडियो स्टेसनं नेपालभाषा नवाय् धुंकूगु दु। थुलि जुया वन धकाः सन्तोषया

सासः ह्लाय्‌गु ई मवःनि। थुलि जुयां पू मवंनि। क्वीगु नेपालभाषा क्वीगु मां भाय् खः। नेपाःया दुने च्वंगु तमाम नेवाः छेँ दुने फुक्कसिनं थःगु मां भाय् ह्लाय् माःगु दु। क्वी नेवाःत जुयाः थः मचा खाचातय्‌त थःगु मां भाय् ह्लापां ह्लाय् सय्‌के बीमाः अनं लिपा तिनि मेगु भाषा सय्‌के बीमाः। तर अफसोचया खँ छु धाःसा थथे मजुसें आपालं नेवाः महानुभावतय्‌सं थःगु मां भाय्‌यात हेला यानाः, मांयात ख्वय्‌काः, मां भाय् त्वःताः अबुजु मल्यू ब्वाजु लिनाः 'क मुलाय् गर, जा ताय् गर' धकाः बापाः च्याः नेवाः भाय् स्यनाच्वंगु नं दु।

मास्तर जगत सुन्दर मल्लजुं मां भाय्‌या महत्व थुयाः थःगु मां भासं अर्थ च्वयाः अंग्रेजी ब्वंकेगु याना वन। तर वय्‌कःया माहिलाह्म किजा मा. मित्र सुन्दर, साहिंलाह्म किजा चीफ इन्जिनियर पद्म सुन्दर व कान्छाह्म किजा डा. जितसिंह स्वह्म किजापिनिगु छेँ थौं नेवाः भासं च्वय्‌गु व ब्वनेगुला छु? नेवाः भासं खँ जक ह्लाइपिंहे मखु। छेँया जः फुक्कं पर्त्याभासं जक खँ ह्लाइगु। मानौं अपिं नेवाःहे मखु थें च्वं। अऊ डा. साहेवनाप सुं छह्म ख्वपया मनुखं ख्वप भासं खँ ह्लाःसा नेपाली भासं लिसः बीगु तर थथे मास्तर मित्र व चि. इ. पद्म सुन्दरं गबलें याना मदी। बरू ख्वप भासंहे लिसः बिया दी। आः वय्‌कःपिं मदय् (स्वर्गीय) धुंकल। हानं अथेहे छह्म येँ च्वना च्वंह्म ख्वपयाह्म नेवालं ख्वपय् वनाः छह्म ख्वपया सुं छह्म

नेवाः महानुभाव नाप नेवाः भासं खँह्लाःसा नेवाः भासं लिसः बीगु पल्सा पर्त्या भासं लिसः बीह्म नं दु । छह्म स्वनाम धन्य सूर्य बहादुर पिवाःजु खः, गुम्हेसिनं येँ च्वनाः नं थःगु छेँयात स्वपछेँ नां तयाः अरु गनं गीनं नवा-नादी बलय् नं थःगु स्वप -भासंहे नवाय्गु याना च्वनादीगु दु ।

असनं क्वय् जनबहालं च्वय् बालकुमारी, केलत्वाः दु । गन नँ पसः यक्व दु । अन नँ पसलय् च्वंपिं फुक्क धैथें स्वपं वःपिं खः । थन च्वंपिं नँ पसल्यातय्सं न्ह्याम्हेसिया न्ह्यःने नं स्वप भासं खँ ह्लानाच्वंगु दु । थःगु मां भासंहे खँ ह्लाना-च्वंगु दु । थन च्वंपिसं गवलें हे स्वप भासं खँ ह्लाःपिन्त पर्त्या भासं लिसः बीगु मयाः ।

उकें कीसं दकले ह्लापां छह्म नेवालं मेह्म नेवाःयात भाषाया खँय् कयाः हिस्याय्गु त्वःते माल । छेँ छेँय् नं मचा-तय्त दकले ह्लापां थःगु मां भाय्हे स्यनेगु याय्माल । थःगु मां भाय्यात प्राथमिकता बी माल । नेवाः भासं खँ ह्लाःपिन्त पर्त्या भासं लिसः बीगु त्वःते माल । पुलांपिं ततःधंपिं नेपालभाषाया विद्वानतय्त खिनेगु त्वःतेमाल । फुक्क छप्पँ जुयाः नेपालभाषाया साहित्यं थकाय्गु लागि तन, मन, धन बियाः न्ह्यज्याय् माल । कीगु भाषा राष्ट्र-भाषा, देशभाषा, प्रजाभाषा व राजभाषा जुयावने धुंकूगु नेपालभाषायात रुः रुः धाय्के माल । विभिन्न थासय् चालु जुयाः न्ह्यानाच्वने धुंकूगुयात समुचित बीकेत रचनात्मक

ढंगं सनेमाल व थः थःवय् मेलमिलाप दय्के माल । अले जक नेपालभाषा व थ्वया साहित्य च्वन्ह्याइ । कीसं कीया दुने दुगु फुक्क पंगल न्हंकाः व चीकाः फुक्क छप्पं जुयाः न्ह्यज्याय् माल । अले तिनि कीसं मनंतुना थें जुइ । अस्तु ।

लक्ष्मी भक्त जोशी

नेपाल-भोत सन्धिपत्र

...... समन्त भद्र लक्ष्मीसिंह दामोदर उपाध्या रत्न बत्तिस कोढिया महाजन जय कुशलबीर महन्त पंच बालकृष्ण दत्त सिंह भाजु देब थ्वते आदमी खासासं चाङाव याङागु धा सच करार थामय् याङाव धर्मपत्र चोस्यं बिया संवत ८९५ साल मिति श्रावण शुदि १३ बुधवार थ्व खुन्हु श्री जिनेन्द्र मन्जुश्री समुद्ररत्न लामाजु श्री ग्यालछापरिवोछे लामाजुया वकिल व गोरखा नेपालया महाराज श्री श्री श्री महाराज प्रतापसिंह साह बहादुर समसेर जङ्गदेवस वकिलं निखेया खँ मिलय याय धुनकाव निखेयानं तय जुल ...... थ्वते खँया वाचा धराङस गुह्मस मचोन बह्मसयाके डेधानि ५० लुँ गच्छशाय संवत ८९५ साल मिति भाद्र पद शुक्ल शुभम् ।

(साभार-नेपालभाषा साहित्यया जातः)

कृष्णप्रसाद दुवाल

निवन्धकार / कवि

जन्मः ने. सं. १०५० गुँलागा ६

★

झीगु भाषा व साहित्य न्हंका व्छय्‌त थ्व सरकारं छगू नारा पिदंगु दु। व खः – छगू भाषा, छगू जाति व छगू देश। खँला ठीक हे खः तर थ्व नारा साधारण जनतातय्‌त ध्वँ लायुगु ग्वसाः खः। गुगु ग्वसालं मेमेगु भाषा भाषी-तय्‌त नक्कलि स्वाःपाः पुइका नक्कलि मनू यानाः इमिगु भाषा व साहित्ययात क्वत्यलेगु ज्या याना च्वंगु दु। क्यवय् तःताजिगु स्वां दु थें झीगु नेपाः दुने नं तःताजिगु भाषा दु, जाति दु। इमिगु विकासया पलाःहे नेपालया विकासया पलाः खः। छता जक भाषा व छगू जक जातिया विकास याय्‌त स्वय्‌गु सरासर पक्षपात व नीतिया चिं खः। थ्ये पक्षपात व दमन नीतिया प्रवर्तक पंचायति ब्यवस्थाया सरकारंनं न्हंका व्छय्‌माः धैगु जि बिचाः याना।

(signature)

मांभाय् झीगु जन्म सिद्ध अधिकार खः, गुह्मसें झीगु थ्व अधि-कारयात लाकाः मेगु भाषायात झीगु शिक्षाया माध्यम याय्‌त स्वइ, व देशद्रोही खः।

—कन्नोमल एम. ए.

गोपालमान श्रेष्ठ

निवन्धकार

जन्मः ने.सं. १०५१ दिल्लागा १२

★

श्री ५ या सरकारं नेपालभाषायात मचाय्‌क क्वत्यला हःगु दु। जि स्वय्‌वलय् थःगु जातिया थःगु भाषायात विकास याय्‌गु थःगुहे कर्तब्य खः। जातिय भाषायात विकास याय्‌गु हे राष्ट्रिय एकतायात बः बीगु खः। थुकियात क्वत्यला हःगुलिं जि साप दुःख ताया। कीसं सम्बन्धित क्षेत्रय् थःगु भाषा विकासया हक प्राप्तिया लागि इनाप याय् माल। श्री ५ या सरकारं भाषायात विकास याय्‌त माःगु ग्वाहालि याय्‌माः। मयाःसा कीसं याके बी माः।

थःगु भाषायात मेगु भाषायात थें समान कदर याकेगु, उचित स्थान बीकेगु नेपालभाषा भाषीतय् न्ह्योने वःगु छगू हाँक खः। थ्व हाँकयात सामना याय् फूसा जक मांयागु सेवा याःगु धाय् फइ।

गोपाल मान श्रेष्ठ

फुक्क उपेक्षित भाषा भाषी–छप्पँ जू, छधी जू

—नेपालभाषा मंकाः खलः

फणीन्द्ररत्न बज्राचार्य

निबन्धकार

जन्म: ने. सं १०५१ चिल्लागा १०

★

थ: मां सकसितं यइ थें भासं सिसेंलि मां भाय् व ज्ञानं थुसेंलि थ: देया नं माया दइ। मां भाय् व मां देयात सुनानं हेला यात धा:सा मांयागु हि थ:के दु धका: चा:पिनि नुगलय् तसकं स्याइ। श्री ५ या सरकारं नेपालभाषाया थतिया लागि गुगुं किसिमयागु नं ग्वाहालि मदुगु व रेडियो नेपालय् व शिक्षा क्षेत्रय् वियात:गु भतिचा थाय् नं लिकया ब्यूगु खना: जिगु नुग: नं सकस्यां थें स्या:।

नेपालीतय्सं ह्लाइगु दक्व भाय्नं नेपालया थ:गुहे भाय् ख:। उकिं नेपाली भाय्यात राष्ट्रभाषाया स्थानय् हे तया: नेपालया मेगु ब्याक्क भाषाया साहित्य व संस्कृतियात नं श्री ५ या सरकारं थ:गुहे खना: उति ग्यंक ब्वलंकेगु स्वय्मा:। अले जक सकल नेपा:मितय् नुग: चक्कनी। देश सलल फललं ह्वय्त सय्त तिब: वी।

फणीन्द्ररत्नवज्राचार्य

देशय् दक्व भाषायात समान अधिकार दय्हेंमा:।

—नेपालभाषा मंका: खल:

माणिकलाल श्रेष्ठ

समालोचक

जन्म: ने. सं. १०५२

★

'तय्जू' पत्रिकाया पासापिसं न्यनादीगु थ्व न्ह्यस:या लिस बिइत तसकं थाकु। छताला थ:गु भाषा प्रति जुया-च्वंगु अन्यायया विरोधय् भावना गुकथं दनावल धका: पुलांगु यक्व न्ह्योया घटना छसीकथं लुमंके थाकु, अले मेगु खँ थ्व सम्बन्धय् जिगु थौंया गुगु धारणा दु वहे नं छत्थुं छक्वलं व:गु मखु। ता: ई तक बुलुहुं विकसित जुया व:गु ख:।

अथेसां दकले ह्लापांया छगू ब्यक्तिगत घटना जीवन-भरहे लुमना च्वनीगु दु। सन १९६५ या खँ, जि दरवार स्कूलया च्यागू क्लासय् ब्वना च्वना बलय् (उबलय् स्कूलय् मां भाय् नेपालभाषा ब्वने मदु) "मातृभाषा" नेपाली धयागु छगू पेपर ब्वनेमा: (अनिवार्य नेपालीया अतिरिक्त) उगु पेपरय् जित: तसकं ह्यो नम्बर बिया ह: थें ताया: कापि स्वय्गु माग याना। क्यने ह: बलय् छथाय् जिं 'वं नुवात' धाय्त नेपाली भाषाय् 'उसले बोल्यो' च्वयागु जुयाच्वन। 'उ बोल्यो' धाय् मा:थाय् 'उसले बोल्यो' च्वयागु 'अपराधय्' उगु न्ह्यस:या नम्बर मब्यूगु जक मखु –५ बिया: जम्मा नम्बरय् ५ पा: याना १२/१३ नम्वर ग्याका तल। उकिं याना: जिगु प्रथम जुइगु स्थान

स्यन । प्रधान अध्यापकजु स्व. बोधबिक्रम अधिकारीजुं परिक्षकजुयात स:ता: गल्ति जूसा नम्बर मबिइगु जकं ज्यू –५ या सजायँ याय् मज्यू धया दिलं नं नेपाली भाषाया 'सुद्धता व अनिवार्यताया हिमायती' परिक्षकजु मानेहे मजू । अनहे छलफलय् सहायक प्रधान अध्यापकजु प्रो. नारायणबहादुर मानन्धरजुं "नेपालीभाषाय् थुलि कडा याय्गु अर्थला मां भाय् नेपाली मखुंपि मचातय्त प्रतियोगिताय् लध्याय्गु ज्या जुल" धका: बिरोध थें थ: बिचार व्यक्त यानादिल । अलय् जि थ:त जूगु मर्का चाल, यक्व भाषा भाषी दुगु क्वीग देशय् मेमेगु भाय् ल्हाइपिन्त गुकथं क्वतलया तल धका: ।

राणाकालीन थ्व असमान भाषानीति व छता त्व:ता: मेमेगु भाषा प्रति हतोत्साह याय्गु भेद व विभेदया नीति आ तक नं तिनी । भेदभाव व दमनया थ्व नीतिया विरोधय् विद्रोहया भावना नं जिके लिपा राजनैतिक संघर्षया जीवनय् बुलुहुं विकास जुया वन । विश्व सर्वहारा क्रान्तिया गुरुपिं मार्क्स, एंगेल्स, लेलिन व स्तालिनपिनि रचना ब्वनायंकूलिसे छगू निश्चित धारणा दत ।

प्रजातन्त्रया सामान्य अर्थ, मूल सारहे समानता ख: । छह्म नागरिक व मेह्म नागरिकया समानता, अले छगू नागरिक समूह व मेगु समूहया दथुइ समानता । छगू भाय् ल्हाइपिं जनता व मेगु भाय् ल्हाइपिं जनताया दथुइ भेद दत्तले सच्चा प्रजातन्त्र दु धाय् फइमखु । देशया

दक्व भाषायात समान प्रोत्साहन व बिकासया मौका व फुक्क भाषा भाषीयात समान अधिकार दइगु ब्यबस्थाहे सच्चा प्रजातन्त्र ख: । देशया विभिन्न जातिया जनताया परस्पर सम्बन्ध छगुलिं मेगुयात आधिपत्य तइगु परंपरा क्व:थला: फुक्क जातिया समानता व भ्रातृत्वया सहयोग जुइगु सच्चा प्रजातान्त्रीक व्यवस्था कायम याय्‌त क्वीसं मदिक्क संघर्ष याय्मा:गु दु ।

माणिक लाल श्रेष्ठ

इतिहासया पानां

अथ: परं नेपालभाषा । श्री योडस्तु सोम वासरे श्री त्रिपुरविद्या पिठिया द्वार पादुका स्थापनाया किन जुरो।

– ख्वप तौमधि त्वा:या शिलापत्र

अथ: नेपालभाषा न्यमुग स्वभूर्ग विव लिपि बुरो व ६ थ्व छु वु या ......'

–काष्ठमण्डपय् च्वयात:गु ।

अथ: नेपालभाषा लिख्यते ।स्वस्ति। ......थ्व कुहु कोरया हु तियज्ञ याङन । "

–यल कृष्णदेगलय्

भरतराज श्रेष्ठ
निवन्धकार
जन्म : ने. सं १०५२

★

देश विकास उबलय् जक ज्वी गुबले देशया फुक्क भाषा व संस्कृतिया नं विकास ज्वी ।

नेपा:मितय् संष्कृतिया ल्यू ल्यू फुक्क जातिपातिया भाषा रुपि क्यबय् विभिन्न स्वां बांलाक ह्वयकेगु ज्या गथुया ह्नातय् खः । गथुं थःत यःगु स्वां जक बांलाक ह्वयकेगु कुतः यात धाःसा क्यब ह्नना वनेफु । उकें गथुं निश्पक्ष रुपं फुक स्वांमाय् बांलाक साः बिया स्वां ह्वयकेगु कुतः याःसाहे जकः भाषा रुपि क्यबय् कः कः धाइ, अनंलि फुक भाषारुपि स्वांतनं बांलाक ह्वयफइ धयागु जिगु धापू खः ।

भरतराज श्रेष्ठ

इतिहासया पानां

तथागत गुह्यकया अन्ते

इति तथागत गुह्यक विक् र्व्वन् सन्दर्शन परिवर्त एकादस पटल समाप्त । शुभमस्तु संवत २२४ चैत्र शुल्क दशामी आदित्यवार सिद्वयका जुल ।

एसियाइटिक सोसाइति अफ बंगालया सूची पत्रय्(पेज १६)

साभार –नेपालभाषा साहित्यया जातः

मदनमोहन मिश्र
कवि / हास्यव्यङ्गकार
जन्म : ने. सं. १०५२

जि सरकार खनाः तंम्वय् माःगु मदु, अय् जूसां सरकारय् वंपि नंपुसकत खनाः जोस भय्बियाः बिलिबिलि जाया वइगु । 'जीवन दबू' दत्तले रेडियो न्याय् मास्ते वल । रेडियों नं खँय् भाय् छता वाहेक मेगु भाय् अर्थात राष्ट्रया परिवार दुने लाःगु भाय्यात अराष्ट्रिय खनाः रेडियो नेपालय् दुमथ्याकूगुंलि खँय् भासं पिने लाःपिं दक्व भाषा भाषीतय्सं 'नेपाल स्टेसन' थः थःगु छेँय् महाय्के याःसा ज्यू थें मत्तिइ च्वना वइ । थुकी विद्वानतय् छु बिचार दु जि मसिया ।

मदनमोहन

जनकलाल वैद्य
समालोचक / नाटककार
जन्म : ने. सं १०५४

★

मां भाय् धकाः नुगलय्, राष्ट्र भाषा धकाः छ्यंलय् छुनाः नेवाः जातिं थःपिनि मां भाय् नेपालभाषां साहित्य व वाङ्मय सिर्जना यानाः नेपाल, नेपाली व विश्व-बन्धुया भिंतुना च्वं च्वंगु सकस्यां स्यूगु खँ खः ।

थुजाःगु नेपालभाषा व साहित्य प्रति छुं दँ न्ह्योनिसें थुखे (बिशेषतः बि. सं. २०१९ बैशाख १ गते निसें) श्री ५ या सरकार व गुगुं संस्था पाखें सुदृष्टि तथा थुकिया नं विकास, प्रसार व प्रसार जुइके माःगुलिइ कुन ध्वया न्ह्यानाच्वंगु पलाःयात न्ह्यपने थें रेडियो नेपालं जुइगु थ्व भाषाया समाचार प्रसारण व 'जीवन दबू' लिकया ब्यूगु, न्हूगु शिक्षा योजना कथंया माध्यमिक बिद्यालय स्तरया पाठ्यक्रमय् थ्व भाषायात प्राविधिक विषयया पुचलय् दुथ्याका ब्यूगु व प्रज्ञा प्रतिष्ठान तथा साझा प्रकाशन थें जाःगु संस्थां नेपालभाषा साहित्यया कृति प्रकाशन नीति मज्वंगु दुःखया खँ खः । छाय्धाःसां थुज्वःगु नीति नेपालभाषा साहित्यया उन्नति प्रगति जक ह्यो जुइकीगु मखु कि विश्वया मिखां व नुगलं नं नेपाल राष्ट्रया साहित्य, वाङ्मय व संस्कृतिया विस्तृत सम्पन्नता स्वय् मखनाः सुख मताय्के माली ।

उकिं नेपाली राष्ट्रियता खः कथं क्वातुक्क धात्थें ब्वलंकेत आः नेपाल राष्ट्रया साहित्य, संस्कृति व वाङ्मय द्यछाया-च्वंगु नेपाल अधिराज्यया राष्ट्र भाषा नेपाली लिसे लिसें थनया मेमेगु भाषा साहित्य प्रति सरकारी व गैर सरकारी कार्यालय व संस्थां स्वस्थ, उदार व समानताया व्यवहार जुयावं वने माः थें ताया । नापं थौं व कन्हेया परिस्थिति नेपालया थी थी जातिया भाषा, धर्म, संस्कृति व साहित्यिक

कृयाकलापया खँय् थवं थवद् स्वस्थ समझदारी व श्रद्धा आस्था ब्याकीगु वातावरण दयकेगु नं अत्यन्त आवश्यक जुयाच्वंगु दु ताया ।

आशाकाजी सेवक
निबन्धकार
जन्मः ने.सं. १०५५ चिल्लागा २

★

न्ह्यागु जातिया नं थःगु धाय्गुहे भाषा, साहित्य व संस्कृति खः । गुगुं जातीय सभ्यता गन थ्यन धकाः स्वय्त भाषा स्वय्माः । कीथाय् कीगु जातीय भाषायात सुनां वाः मचाय्क क्वत्यःसां क्वत्यःका च्वंपिसं वाः मचाःगु मखु । थ्व कीत याःगु अन्याय खः । थुकथं छन्हु कीगु संस्कृतिया नं छु गति जुइ धाय्माःगु खँ मखु ।

जिं स्वय् थःगु जातीय भाषा, साहित्ययात मेगु भाषायात थें समान कदर याय्गु याकेगु सभ्यताया चिं खः ।

— आशाकाजी सेवक

सुन्दरकृष्ण जोशी

कथाकार / समालोचक

जन्म : ने. सं १०५५

★

"......... गुकथं विद्रोह भय्बिया वल ? " धैंगु भाषा प्रेमया भावुकतां कू जुइक त्याःगु न्ह्यसः खः थ्व । छिगु थ्व भावुकताय् बिरोधितय् गुलि बिरोध दु जिगु उलिहे समर्थन । महीपिसं क्वीगु भाषायात गुलि स्यंकेत स्वइ क्वीसं थ्वैत उलि भिंकेत स्वय् । उकिं, अज्याःपिसं 'सीमा' धकाः सराः ब्यूलिसे आयू फन फन ताहाः जुइ – थ्व अजर ! थ्व अमर !! महीपिनिगु सराः ने.सं. १०६० (वि. सं. १९९७) या कविपिनि जेलकाल थें सुवाः जुइ । छिगु भावुकता लिसें जि थःहे भावुक जुयाः धयाच्वना थ्व स्युंगु ई सन्ध्याःया ल्यू चा वय्त मखु चा फुनाः ह्निइ वय्त संगु सुथसिया ह्लापांगु प्रहर ! आःला ख्वंगः जक हालेमाः सकलें दना वइ ।

ब्यांचुलि म्ये जक हालेमाः सकसियां न्ह्यलं चाइ !!

सुन्दरकृष्ण जोशी

डा. कमलप्रकाश मल्ल

समालोचक / भाषा अन्वेषक

जन्मः ने. सं. १०५६ कौलागा ३० लक्ष्मीपूजा

★

ने. सं. १०७९ या संविधान व १०८२ या संविधानं नेपाली भाषायात राष्ट्र भाषाया स्थान ब्यूगु दु । थुकी सुनानं विवाद याःगु मदु, यायें फइगु थाय् नं मदु । तर राज्यया गुगुं अङ्ग अधिकारीक निर्णय यानाः नेपाःया मेमेगु भाषाया विषयय् छुं स्पष्ट नीतिया घोषणा आः तक याःगु मदुनि । छुं नीति दुसा व प्रकाशनय् वय्माःगु खः छुं स्पष्ट भाषा – नीतिया घोषणा मयासें छक्वः छक्वः यानाः राज्यया बिभिन्न अङ्ग काःगु निर्णय छथाय् तयाः स्वय्वलय् भाषा–नीति छु खः धैंगु थ्वीके माली । तछ्यानाः धाय्गु खःसा नेपाली छगू भाय् त्वताः मेगु फुकं भाय् यात *Slow Poison* नकाः बुलुहुं लेहेंथना व्छय्गु हे थनया भाषा–नीति खःला धैंगु आशंका याय्माःगु मू–मूगु दसी छुं क्वय् स्वयादिसँ –

रेडियो नेपाल : २००७ साल माघ ५ गते निसें नेपाली लिसें अंग्रेजी, हिन्दी व नेपालभाषां नं समाचार प्रसारण याय्गु याना वइच्वंगु । २०२२ वैशाख १ गते निसें नेवाः भाय्या "जीवन दबू" कार्यक्रम व हिन्दी व नेपालभाषां समाचार प्रसारणया कार्यक्रम लिकाल । मेगु ट्रान्समीटर मवःतले " मेगु उप्वः ज्यालगेजूगु कार्यक्रमयात थाय्

" धैगु स्पष्टिकरण थौं निराधार बीत ख पला: तयुमाःगु खः। थौं नेपाल रेडियों घन्टनघन्टा हिन्दी व हास्यास्पद खनेडु । थौं नेपाल रेडियों घन्टनघन्टा हिन्दी फिल्मि म्ये जक मखु रक व बीट म्यूजिक प्रसारण यायुत ई दु, हिन्दी व अंग्रेजो विज्ञापन बियाः विदेशी सामानया जन्जाःतय् पैरबी यायुन्यू, नेवाः भाषं समाचार प्रसारणया लागि ह्नि १० मिनेट ई मदु धैगु पत्याः जुइला ? थःगु देशय् हे नेवाः भाय् ह्लाइपिं विदेशी जक मखु विदेशी स्वया नं क्वह्यंपि जुलला ? थ्व "एकम् वैशाक" या निर्णयया विरोधय् नेपालभाषा -भाषी जनतातसें त्वाः त्वाः व गांगामय् दच्छियंकं वाः वाः पति गोष्ठी यानाः थःगु शिष्टगु प्रदर्शन यात । तर थौं १२ दँ तक नं रेडियो नेपालं ह्लाय्पनय् चिकं तयाः न्यनातुं च्वन ।

नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान : नेपाली नापं नेपाःया "मेमेगु भाय् साहित्य कला व संस्कृतिया उत्थान व विकासया" लागि स्थापना जूगु थ्व संस्थां थौं तक लिम्बु भाय्या छगू कोष व लेप्चा भाय्या छगू कोष पिकायुगु त्वःताः नेपाःया मेगु छुं भाय्या वा साहित्यया उत्थान व विकासया लागि छुं याःगु मदुनि । नेपालय् नेपाली भाय् ह्लाइपिं जक नेपाःमि मेमेपिं विदेशी धैगु धारणा प्रज्ञा सदस्यतय् नं जूसा धाय् मफु, नत्रसा नेपाली भाय् थेंतुं मेगु भाय्या उत्थान, मेगु साहित्यया सम्वर्धनया लागि प्रज्ञा प्रतिष्ठानं छुं मयाय् माःगु मदु ।

शिक्षा : प्राथमिकनिसें माध्यमिक थ्यंक: थःगु मां भाय् न्ह्यागु हे जूसां नेवाःया मचातय्‌सं क्छिदँतक अनिवार्य रूपं नेपाली ब्वने हे माः । अंग्रेजी भाय् ह्लय्दँतक अनिवार्य रूपं ब्वने माः । संस्कृत निदँतक संस्कृत ब्वनीपिन्त क्वंनिसें च्वय्‌तक थेबा पुले म्वाः । च्यागू कक्षानिसें संस्कृत ब्वनेगु थःगु हे प्रबन्ध दु । तर नेपालभाषा व नेपाःया मेमेगु जीवित भाषायात च्यागू कक्षांनिसें क्छिगू कक्षा तक संस्कृत, अंग्रेजी, फ्रेन्च, रसियन, जर्मन, जापानी, पुर्तगाली, स्पानिश, चीनिया, हिन्दी, तिब्बती, उर्दु, अरबी व फारसी नापं २४ गू "इच्छाधीन विषय" मध्यय् छगू यानाः १०० नम्बरया छगू पत्रया थाय् बियातःगु दु । थ्व जुल क्छिगु न्हूगु भाषा पाठ्यक्रमया सारांश । थ्व पाठ्यक्रम अनुसार नेवाःत जक मखु नेपालया जनसंख्याय् १३ लाखं मां-भाय् या रूपय् नवाइगु मैथिलीया नेपालय् वहे थाय् जुल गुगु विदेशी भाषा– फ्रेन्च, स्पानीश, अरबी व फारसीया ! नेपाली भाय्‌ह्लाइपिं जक नेपाःमि खः मेगु भाय् ह्लाइपिं नेपाःमि खःसां विदेशी थें खः धैगु थ्व भाषा पाठ्क्रमया सार धाःसां ज्यू ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय व उच्च शिक्षा: त्रिभुवन विश्वविद्यालय ने. सं. १०८० निसें नेपालभाषा छगू विषय कथं कयाः ब्वने दुगु खः । अथेहेतुं नेपाली भर्नाकूलरया थासय् नेपालभाषा नं काय् दु यानातःगु । आः " नेपालभाषा भर्नाकूलर " धैगु हे मन्त । मुख्य

विषयया रूपय् प्रमाणपत्र व डिप्लोमातक कयाः ब्वने दुगु व्यवस्था त्यं दया च्वन । एम. ए. स नं नेपालभाषा तय्गु धकाः नेपालभाषाया बोर्ड अफ स्टडिज्यात पाठ्यक्रम दय्केत विश्वविद्यालयं उजं जुल । थ्व पाठ्यक्रम दय्काः नेपालभाषा बोर्ड अफ स्टडिजं २०२६ सालय् पारित यात । समान स्तरीय जू मजू स्वय्त नेपाली, अंग्रेजी हिन्दी व संस्कृतया बोर्ड अफ स्टडिज्या संयुक्त बैठक विक्रम सम्वत २०२६ आश्विन १६ गते तत्कालीन डीनया अध्यक्षताय् च्वनाः थ्वः पाठ्यक्रम स्तरीय जू धकाः पास नं यात । न्ह्याइपुगु खँ छु धाःसा व बैठकय् नेपालीया विभागीय अध्यक्ष बैठक सिधइ थें च्वंकाः थ्यंकः वल । वयां लिपा जूगु आकाडेमिक कौशिलय् नेपालभाषां एम. ए. ब्वंकेगु प्रस्ताव मवः । लिपा न्यनास्वयां नेपालीया विभागिय अध्यक्षं " नेवाः भाषाय् एम. ए.लय् ब्वंके लोगु सफू हे मदुनि " धाःगुलि मवः धैगु खँ न्यना । थ्व जुल सरदार रुद्रराज पाण्डे पालय्या खँ । अनं डा. उप्रेतीं नं थौं – थौं, कन्हय् – कन्हय् यायां प्यदँ फुकल । नेपालभाषा एम. ए. स्तरय् ब्वने दइधकाः विश्वविद्यालयं एम. ए. या पाठ्यक्रम तयार याके धुंकाः पूरा च्यादँ लिपा ह्मिगः ह्मीग तिनि शोध प्रवन्ध च्वयाः नेपालभाषां एम. ए. याय्त विश्वविद्यालयं स्वीकृति बिल ।

२०३३ लाल असारं राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठानया तत्वावधानय् जूगु "नेपाली भाषा अधिगोष्ठी" स ब्यूगु विशेष

संबोधनय् तात्कालीन शिक्षा राज्य मन्त्रीजुं धइदीगु दु–

" हाम्रो अभिप्राय के हुनु पऱ्यो भने अधिकांश जनताको मातृ भाषा नेपाली नै हुनु पर्छ । तिनलाइ नेपाली भाषामा परिणत गर्नु पऱ्यो ।"

हलू धासेंलि कुतिंन्याय् मानिला ? थुलि तछ्याना: धया ब्युसेंलि नेपालय् भाषा–नीति छु वाय् भाषा सम्वन्धी आन्तरिक आशय व अभिप्राय छु धैच्वने मानिला ? चन्द्रशम्शेरया जवह्लाः जुयाच्वंपिं व थौं–कन्हय्या भाषा–नीतिया प्रतिपादकतय् दथुइ छु पात धाय् थाकु । छखे शक्ति सम्पन्न व्यक्तितय्सं कयाच्वंगु बल्ला त्याः नीतिया थ्व अभिप्राय, मेखेर–नेवाःतय्सं नेवाः भाय् ह्लाय्गु, नेवाः भासं च्वय्गु व ब्वनेगु कुतः याय्गु, याकेगु मयाःसा नेपालभाषा " बी निभाः " जुइनला धैगु आशंका निराधार मखु । न नेवाःतय् थवं थवय् थोचा थोचा मनू मुनाः ८४ गु निष्क्रीय प्रायः साहित्यिक – सांस्कृतिक संघ–संस्था व ८१६गू सफूया १५१ गू धे–धेचूगु प्रकाशक–प्रकाशनं थ्व भाषायात "लू निभाः " याय् फइ । नेवाः भाय्या अस्तित्व ल्यंकेत छगू योजनावद्ध कथं न्ह्यचिले माःगु दु । नेपालभाषाया भविष्यया च्यूताः दु दैगु खःसा क्वीगु ८४ गू संघ संस्था फुक्कं छप्पं छधी छथ्वः जुइमाःगु दु । क्वीगु १५१ गू प्रकाशनय् थ्वः थ्वः जुयाः छिन्न भिन्न जुया च्वंगु संगठनात्मक, बौद्धिक, आर्थिक साधन व जनशक्ति छथाय् मुनाः भाषा क्यवय् स्वां

ह्वयूकेत छीके दुगु छीसं फुगु चाःगु लः छथाय् मुना बीमाल ।

कृष्णप्रकाशमल्ल

[भाजु मल्लया थ्व विचाः वयूकःयाहे सफू "नेपालभाषाया ध्वाना सफूया धलः" या भूमिकाया छगू अंश जक जूगु खनेदु – सं]

दुर्गालाल
कवि / नाटककार
जन्म : ने. सं १०५७

★

"घृणां किकाः नं च्वनी प्रेम सुला" थ्व धापू सत्य खःसा सरकार, जिगु भाय् व साहित्य नापया छंगु अचा-कलि नं मतिना हे खः । संसारं छन्त पंगः धाःसां छ जिगु भाय् व साहित्यया प्रगतिया निम्ति हःपा खः ।

जिगु सुवाः दु, छंगु थ्व मतिनाया मात्रा अक्व च्वन्ह्यायमा !

दुर्गालाल

सुवर्ण शाक्य
कवि
जन्म : ने. सं. १०५७

★

गुगुं नं देशया उत्पति न्ह्यागुनं वस्तु उगु देशयागु खः । उकी गुगुं च्वन्ह्याःगु दइ सा गुगुं सीमित जक नं दइ । च्वन्ह्याःगु वस्तुयात खनाः उकियात महीगु व उकिया साझेदार उत्पादक, हकवाला व अनुशरण याना च्वंपिन्त तकं महिनाःलि वस्तु व उकिया सम्बन्धितपिन्त तकं न्हंका च्छय्त कुतः जुइगु दुश्चरित्रता, संकुचितता, नीचता व अविवेकि ज्या खः । थः थहां वनेत मेपिन्त छेकि तइगु नीति कुनीति खः । कुनीति थम्हं स्वयूबलय् जकं ठीक थें, सफल थें च्वनी किन्तु उकिया भण्डाफोर व अन्त अवश्यंभावी धैगु खँ संसारया इतिहास व अनुभवं कना च्वंगु दु । क्यनाच्वंगु दु । पक्षपात यानाः गुलि छखे लिकेत स्वत उलि न्ह्यत्रिलीगु व दमन यानाः गुलि चीत स्वत उलि फ्यनेत स्वइगु मानव स्वभाव खः । थ्व स्वभावया नां हे बिद्रोह खः । थःगु धैगु मदुह्मसिनं थःत जक मखु संसार हे स्यंकी । स्याः मचाःह्मसिनं थःत जक मखु थःथिति दक्वसित धुँ भालुतयूसं न्याकाः संसारयात न्हंकी ।

छिगु न्ह्यसलय् च्वंगु छेंज्वः खंग्वः पक्षपात व दमनं हाकनं छकः च्वय् न्ह्यथना कथंया खँ नःलि जुयाः जिगु नुगलय् दासि वःगु हे छिगु न्ह्यसःया लिसः खः ।

सुदर्शन शाक्य

दवलकाजी तुलाधर

कवि

जन्म : ने. सं. १०५७

❀

२२ सालं लिपा जितः जनवाहाद्यो सकल प्राणीपिं उद्धार मजू तले फ्यतुइमखु धकाः दना च्वं थें नेपालभाषायात उचित मान्यता काय् मफुतलें आनन्दं सासः ह्लाय् मखु धैगु मनंतुना च्वना ।

—दवलकाजी तुलाधर

रत्नबहादुर सायूमि

उपन्यासकार

जन्म : ने.सं. १०५७ कछलागा

★

गुगु नं खँह्लावह्ला याब्वले अथवा सल्लाह साहुति यायवलय् न्ह्यसः मतसें मगाः । अले न्ह्यसःया लिसः मविसे नं मगाः । अथेहे छि नं छगू न्ह्यसः बियादिल ।

खला थ्व सकसिनं स्यूगु खँ खः – तःधिकःह्म न्यां चीधिकःह्म न्या नइ धैगु । अथेहे थन सुं भिनेत सुयातं स्यंकाः च्वनी । संसार परिवर्तनशील खः । परिवर्तन जुयाहे च्वनी । सकसियां ह्यूपाः वइ । थ्व सत्य खः ।

अले छि न्ह्यसः तयादीगु नेपालभाषा व साहित्य ह्लनावनाच्वन धैगु खँय् नं छह्म मां तनाच्वंह्म मचाया नुगलय् गुलि करूणा व विद्रोह ज्वीगु खः, उलि हे जिगु नुगलय् भय् मब्यूगु मखु । तर जितः लगे जू सुनानं न्हंकेवं ह्लनावनीगु, सुनानं स्यंकेवं स्यनीगु जूसा थ्व ह्लापांहे मदय् धुंकल जुइ । तर थौंतकं नं कीसं खनाच्वनागु दु, त्वाः त्वाः पत्तिकं अथवा वयाम्पस, स्कूल पतिकं जुयावया च्वंगु साहित्य सम्मेलन । उकिं भाषा अथवा साहित्य न्ह्यागु थजु, सुनानं स्यंकां स्यनीगु वस्तु मखु । मनू दत्तले भाय् दइ, भाय् दतले साहित्य दइ ।

विष्णुप्रसाद सेवाचाय

निवन्धकार

जन्म : ने. सं. १०५८ पोहेलाथ्व १४

★

नेपालभाषा–थःगुहे तुति चुयाः दनावयाच्वंगु भाषा खः । थ्व भाषा स्वैगुं चिचिपापां ब्वलंगु भाषा मखु । अथे जूगुलिं नेपालभाषा छगू प्राकृत भाषा खः धकाः धयां

दोंपा पुलेमाली मखु । आकाश गंगा थें थःगु शक्ति ह्नाना ह्नाना चिलाक च्याः थें च्याय्फूगुया उपहार नेपालभाषाया लिपि खः। असंख्य लिपिं आभूषित जूगुया कारणं हे थःगु ज्योतिं थः खिउँया च्वनेमाःगु नेपालभाषाया विवशता खः। न्ह्याह्नेस्यां न्ह्याक्व याःसां निदाने नेपालभाषा देशय् ईज्जत, मर्यादा, आदर्श, प्रतिष्ठा हे जुइ।

शाह वंश जुजुपिनि निगू पुस्तां तक नं राष्ट्रभाषा याना वयाच्वंगु नेपालभाषाया साक्षी इतिहास दहे दु। अनंलि राणा अटोक्रेसि सासनं १०४ दँ तक थ्व भाषायात सौपां नागमणी त्वपुयाः मणीया जाज्वल्य ज्योति पनाः ख्युंकू थें तासाफुसा नेपाली भाषां नेपालभाषायात छेली कुनाः ख्युंसे च्वंका बिल। प्रजातन्त्र वल अले नेपालभाषां छकः सन्तीसया सासः ह्नात। तर गथे गथे धाय्मफु नेपालभाषाया खगः हानं पिने लात।

देशय् अकस्मात छगू राजनैतिक परिवर्तन वल। पार्टी विहीन पंचायती प्रजातन्त्र घय्पुनाः। थः ल्वःगु नेपाःया निखरा थःगु राजनैतिक व्यवस्था धाःगुलिंला नेपालभाषाया दुगाह्ल त्वःथुलाः तुतामं चुइगु वाध्य याकल। राष्ट्रभाषा, राष्ट्रियता, राष्ट्र प्रेमया नामय् नेवाःतय्गु छेँखा पत्तिकं नेपाली खँ मह्नासें मगाका हल। नेपालभाषाया पंखा चमेली स्वां पुसा ज्वना वःगु नेपाल राष्ट्रिय विद्यापीठया ख्वाःपा हे हिलाविल। अथेतुं नेपालभाषाया लागि जीवन

दान बीत सदां लालयीत जुया जूपिं भाजु मय्जु धाःपिं नेपाली भाषा ह्नानाः नेपालभाषाया साहित्य सम्मेलनय् ब्वतीकाःवःगु असह्य दृष्य नं खनेदयावल।

नेपाःमिया हिनू पतिकं बिलिबिलि जाल धाःगु दुस्यः मदुगु पंचायती प्रजातन्त्र राजनैतिक पद्धतिं पक्षपात यानाः रेडियो नेपालं नेपालभाषाया फुक्क प्रोग्राम धः दी थें दिका बिल। संयुक्त राष्ट्र संघय् नेपालभाषाया दकले वैज्ञानिक जुयाच्वंगु रञ्जना लिपि नेपाली भाषाया फुक्क थःगुहे लिपि खः धकाः अन्तरराष्ट्रिय क्षेत्रय् नं मिखा पीकल—लोक कल्याणकारी पंचायती प्रजातन्त्रं। देश, युग व परिस्थिति ल्वःगु पंचायती सासनं नेपाःया इज्जत नेपालभाषायात थःगु देशय् पलाः छपलाः तय्गु तक नं अधिकारं बंचित यात। नेपालभाषाया पःखाः शायद गुलिखे दनि थें मस्यू........

पुष्प चित्रकार
समालोचक
जन्म : ने. सं १०५८

★

जितः जिगु क्यब – जिगु देश बांलाः। जिगु क्यब–जिगु देश हिसि दु। थी थी जाती भाषाया स्वां ह्वयाच्वंगु

जिगु क्यब – जिगु देश कः कः धाः, इन्द्रया क्यब स्वया नं महान् । हेस्पीदाइडया क्यब स्वया नं न्हाइपुगु क्यब–जिगु देश, गन जिं थःत पिल्ह्वय् मखु थःगुहे सलं, गन जिं थःत ब्वय्हय् मफु थःगुहे बां नं, थःगुहे उनं । उकिं गथे खनी थ्व मिखां सत्य धैंगु, गथे धाय् जिं सत्य धकाः थ्व म्हुतुं । गथे लुदने थ्व नुगलय् सत्य नाला मदुह्म श्री ५ वडामहाराजाधिराज पृथ्वीनारायण शाहया "४ वर्ण ३६ जातिया थ्व क्यब खः " धया बिज्याःगु खँय् । गन क्यबया गथुं मेमेगु स्वांत ह्वय्काः छाय्पीगु पलेसा माकः जुयाः घाँरांघुरू यायां स्यंका च्वन । साय्द गथुया वांलाइगु मयः थी थी स्वांनं क्यब छाय्पीगु । कः कः मकः धाइगुलि ग्यानाःहे इर्ष्या व द्वेषया धुम्वः दनाजुइ वैंगु कप्ति नुगलय् । वैंगु कल्लोषित ज्यां जुइ खः जिगु क्यबया चा – जिगु देशया चा ध्वगिनाः की हे वाईं वाईं दायाच्वन –दक्व भाषाया स्वां मह्वइ कथं । थ्व स्व स्वं जिगु नुगलय् खँ दासि वइ–साय्द, श्री ५ वडामहाराजधिराज पृथ्वी नारायण शाहया महाणवाणी लाकमं न्यानाच्वंगु मदुला ? वसपोलया इच्छा व आकांक्षा ग्वालि च्वानाच्वंगु मदुला ? धात्थें थथे खःसा–महाद्यःनं जता फयनाः स्वंगः मिखा कनाः, डमरू थायां प्रमठ गण, हरगन सःतु सःतुं त्रिशुल वां व्छ व्छं रौद्र मूर्तिं दक्ष प्रजापतिया हताः याः थें जिगु क्यवय्–जिगु देशय् जिगु उनं, जिगु बांनं ब्वय् मदय्कूह्म

गथुया बिरोधय् हता याय् थी थी स्वां ह्वय्केया निंति । ध्वगिनाः वाईं वाईं दायाच्वंगु चा वांच्छय्त जि तसकं हयाय् खः । जि हयाय्चाया – राक्षसतय्त वध यानाः थःगु सिद्धि प्राप्तिया यज्ञ पूवंकेत राम लक्ष्मण काः वःह्म विश्वामित्र थें, जि हथाय् – क्यबयात भिकाः, थी थी स्वां ह्वय्काः जिगु क्यब – जिगु देश बांलाकेत । ध्वगीगु चा फाता-पुइकेत जिं थःगु सः तयाच्वना, निर्भियताया लँपुइ थःत क्षेप्यास्त्र जुयाः पिब्वय्त पलाः तया । जिं थःगु पलाः न्ह्याके पवित्र चाय्, स्वच्छ फसय् जातीय भाषा स्वा ह्वय्काः जिगु क्यब – जिगु देश सत्यं, शिवं, सुन्दरंया निंति । अस्तु ।

[signature]

शान्तहर्ष बज्राचार्य
लेखक
जन्म : ने. सं. १०५८ दिल्लागा ३

★

ह्लापां निसें दुगु भाषायात सुनानं न्हंका व्छय् धकाः संसां न्हंका व्छय् फइमखु । नेवाःत गवलेतक नेपाः देशय् दइ, उबलेतक नेपालभाषा दयाहे च्वनी । सरकारं राष्ट्र-भाषा नेपालीयात मान्यता ब्यूगुया साथ साथ नेपाःया

बिभिन्न भाषायात नं उचित मान्यता बीमाः । अले जक बिभिन्न भाषाया माध्यमं नेपाः देया विकास जुइ फइ । संकुचित बिचाः कयाः केवल छगू जक भाषायात थकायत स्वयां गुबलें नेपाः मांया ख्वाः चकनी मखु ।

ज्ञानकाजी मानन्धर

निबन्धकार

जन्म : ने. सं. १०५६ कछला नवमि

★

नेपालभाषा नेपाःया गुह्यकला, संस्कृति व साहित्यया आधार खः । नेपाः प्रतिबिम्बित जूगु ह्लाय्कं नेपालभाषा खः । अये जूगुलिं थ्व क्षीगु भाषा न्ह्याज्याकेत थुकी दुने च्वंगु दुथंगु महिमा फुक्कस्या न्ह्यःने तयाः सत्य खँ स्वीकार याकेमाः ।

हितकरवीरसिंह कंसकार

कथाकार

जन्म : ने. सं. १०५६ कौलागा १

★

नेपालभाषा नेपाःया परिचय खः । स्वरूप खः । श्री ५ या सरकारं न्हंकेत स्वय्‌वं न्हंके फइगु थ्व भाषा मखु, सुनानं दिकेत स्वय्‌वं दिके फइगु थ्वया गति मखु । धात्थें ला नेपालभाषा ह्लनकि नेवाः जाति मखु, नेपाः ह्लन, नेपाःया संस्कृति ह्लन, नेपाःया अस्तित्व ह्लन ।

थौं ह्निगःया ई मखु, खसुं भुंगु ई मखु । प्रत्येक नेपालभाषा भाषीतय् नुगलय् जाग्रत ज्वालामुखीत बुयावय् धुंकूगु दु । रावणया छलकपट नीति ज्वनाः नेपाःया गःकीत ताःकयाच्वंह्म श्री. ५ या सरकारया घच्चायापुगु पक्षपाती जातिगत भाषा नीतिया विरूद्धय् थुपिं अल्याख ज्वालामुखीत कन्हय् तज्याइ, अवश्य तज्याइ ।

मथुरा सायूम्ि

कथाकार / उपन्यासकार

जन्म : ने. सं. १०५६ दिल्लापुह्नि

★

प्रजातन्त्र वय्धुंकाः जक मखु वयां न्ह्यः नं नेपालभाषा व थ्वया साहित्य न्हंकेगु कुतलय् सरकारी क्षेत्रं

ज्यूथाय् तक्क न्हुयातःगु क्वीगु इतिहास दु। बि. सं.१९९७ पाखे जेलय् स्वथंका वय् धुंकूपि लेखक, कवित क्वीगु न्ह्यःने स्वानाच्वंगु इतिहास दनि। २००७ साल वसेंलि क्वोसं क्वीथाय् प्रजातन्त्र बल धया। ब्याक्क नेपाःमिया तनाच्वंगु अधिकार लुल धया। थय् धाय्बले सत्यं क्वीत लाय्बुइ। नेपाःया छगू जक दुगु रेडियो नेपालं नेपालभाषां बीगु समाचार लिकाय्का च्वना। अनंहे "जोवन दबू" या साप्ताहिक कार्यक्रम नं स्वाहाय्कूगु स्वयाच्वना। फुवक भाषां बी ज्यूगु विज्ञापन हे नेपालभाषां बी मदय्का च्वना।

मुक्कं थुलि जक मखु, थ्व भाषायात शैक्षिक क्षेत्रय् नं केवल इच्छाधिन विषय याना: वांच्छया ब्यूगु दु। सरकारो स्तरं बांलाःगु साहित्य व साहित्यकारपिन्त पुरस्कार बीगुला छखेहे ति, गनं गुगुं पर्वय् नं थ्व भाषायात थाय् छकू बियाः न्ह्यज्याकेत स्वःगु गुगुं योजना मदुनि। छह्म नेवाःनं चलय् याःगु धयागु संकुचित व साम्प्रदायिक कय्कुं बिचालंहे जुइ, कतः देशया सम्वतयात राष्ट्रिय सम्वत नाला: थःगु हे देशया स्वानाच्वंगु सम्वत नेपाल सम्वतयात हाकुतिना: ह्लाय् ध्यना: सर्ग: स्वयाच्वंगु दु। थ्व निश्पक्ष व उन्नत नीति नेपाःमि मात्रया र्निति मखु। श्री ५ या सरकारं थ्वहे नीति कय्च्यान: न्ह्याः वनेत स्वःसां, जिं स्वय्, खतय् द्य: स्वनेगु मखु, स्वना तःह्म द्य: ल्यहें थना: वांच्छय्त स्वयाच्वंगु दु।

मथुरा साय्मि

गिरिजाप्रसाद

कवि / उपन्यासकार / नाटककार

जन्म : ने. सं. १०५९

– दु जिके विद्रोह दनावःगु दु, वाथा वाथा कनाः। न्यायात लः खः, लेखकयात भाषा। आनन्दया श्रोत खः, जनतायात भाषा। छितः लातिह्म कला: यःला? अन मय्जुयात लाताह्म भाःत यःला? –मय:। छाय्? अमिके भाषा मदु। भाषा मन्तकि लाता जुइ। थःगुहे भाषं रेडियो, सिनेमा आदि मदय्क आधुनिक आनन्द दइमखु। अले शिक्षाया माध्यम थःगु भाषा मजुइक न जीवन विकास जुइ, न भाषा। जि तामाङ्ग गामय् च्वनाह्म। १७ सालय् थापं च्वंगु छगू प्राइमरी स्कूल दु, थ्व ३६ सालय् तिनि छह्म तामाङ्ग मचा खुगू क्लासय् थ्यन। थ्व अपराध सुयागु? अज नं राजनैतिक दुजःतय्सं भाषाया महत्व गथे मथुल! अपिं असफल जूगु थ्व महत्व मथुयाः हे खः। लय्ताःया खँ – राल्फा गूटं थ्व महत्व थू। राल्फा-यात ग्वाहालि याय्गु प्रत्येक नेपालीया कर्तब्य खः।

– नेपाःया भाषा दुहे मदु थें च्वंक कान्छा कान्छीया म्ये जक न्यंका च्वंगुलि थज्याःगु तं पिहांवःगु दु कि रेडियो नेपाल हाय्कल कि छेँखा छेँखा पतिं थाहां वनाः,पसः पसः पतिं दुहां वनाः रेडियो हे तछ्याना बीगु आन्दोलन याय्‌ला जिं। हानं थ्व नं लुमनी – ई विज्ञानया खः। माइक्रोफोन थह्मं हे दय्के ज्यू। क्यासेट थह्मंहे भरे

याय् ज्यू । VDO दु । सिनेमा थह्यं हे क्यने ज्यू । हानं लुमनी – शिक्षाया ख्यलय् ? लजगाया ख्यलय् ? भत्तिइ वइ – व्यावसायिक शिक्षा विकास जूसा जागीर हे जक शिक्षाया उद्देश्य जुइ मखु । अले भाषायात आ: थें घा:पा: लाइ मखु । ना ना तरहया बिचा: थथे वयातुं च्वनी, जब भाषाया ख्यलय् जूगु दमन व पक्षपात नीति लुमना वइ – नेवा:तय् पत्रिका रजिष्टर मजू हँ ! पत्रिका खुना-बीगु आन्दोलन याय्ला जि ......

–नेवा:तय् एकता खनीबलय्, थ:गुहे बलं भाषा थत यंकाच्वंगु लुमनी बलय् मन धुक्क नं च्वना वइ । थुक्सिया न्हू दँया ऐतिहासिक प्रदर्शनं मन लय्ताय्का ब्यूगु दु । तर जि स्यू थुकिया नाय:तय्त ...... ध्व बुद्धया सन्ता-नतय्त ...... ध्व गुल्पा: ज्वना जूपिन्त ...... ध्व नाय्या न्ह्य:ने ख्वयाजूपिं स्येय्तय्त ...मतलब भिन्तुना देछा:पिन्त ......नेवा: जातिया इतिहासं, नेपालभाषाया इतिहासं, अले नेपाल सम्वतया इतिहासं गवलें क्षमा याइमखु ।

–गवलें क्षमा याइमखु –" भाषा म्वा:सा जाति म्वाइ" नारा यात । सुनां धाल भाषा सीसा जाति सी ? ग्व नेग्रो जाति सीगु ? नेपालभाषा मस:गु " नेवार गाउँ " यक्व दु । प्राकृतिक कारण क्यना: मां भाय्या महत्व थुइका ब्यूसा भाषाया ख्यलय् याकनं जनता न्ह्यचिली ।

– क्षमा याइमखु नेपालभासं प्रकृतियात नं । नेवा:-तय्त प्रकृति नुग: स्या स्यां जक प्रतिभा बियाच्वंगु दु ।

अय्च्वंक तपस्या यातं हे प्रतिभा मब्यू प्रकृति सिद्धिदासयात – हाय् ! योगबीरया प्रतिभा सिद्धिदासयाके दुगु जूसा... सिद्धिदासया तपस्या योगबीरयाके दुगु जूसा .... छाय् तपस्या व प्रतिभा ह्वना मविल बेइमान प्रकृति ।

–मतिनाया साहित्य च्वतकि प्रतिभा याकनं दइ – ध्व जि धयागु ख: । लुसूनं धा:गु दु – चीनय् पक्का नं जन साहित्य मदु, अले संसारया गुगुं कुंचाय् नं मदु (संकल्प –१५) – नेपालभाषाया इतिहासं गवलें क्षमा याइमखु मतिना साहित्य च्वय्मते, संसारय् मदुगु साहित्य जक च्व धाइपिं मूर्खतय्त ।

–नेपालभाषाया इतिहासं गवलें क्षमा याइमखु– 'तत:-जा:गु मेच' यात । "तत:जा:गु मेच" य् पर्त्या भाय् मस:गुलि छह्म मचां क्लासय् खि वय्की । आ: व प्याखं स्व:पिसं बिचा: याइ – शिक्षाया माध्यम मां याय्त संघर्ष याय्मा:, तर संघर्ष सफल मजूतलेयात थ: मचातय्त पर्त्या भाय् ह्लाकेमाल, नत्रसा क्लासय् खि वय्का: मचां बर्वाद याइ । उकिया नाटककारं गथे मथुल – क्वीगु बस्ती नेवा:तहे मास्तर दु, पर्त्या मास्तरत नं क्वीगु भाषा ख: । स्थानीय भासं थुइका बीगु स्वतन्त्रता सनातन ख: । व प्याखंयात क्षमा याइमखु गवलें नेपालभाषाया इतिहासं ।

– संघर्ष याय्मा:, तर छि लेखक ख:सा संघर्ष याना दी मते – छिगु मृत्यु जुइफु । नेपालभाषाया छगू युग लिज्याय् फु । जि स्यू – भैरवगोपाल लुमंका:, रूद्रबहादुर

लुमंकाः नेपालभाषा ख्वयाच्वंगु दु। (वास्तवय् अपिं संघर्षय् सीगु मखु) मुनास्वांया भूमिकाय् दु, रत्नध्वजयात ध्यबा बियाःसां च्वकेलाम धाल हँ भैरबगोपालं। उह ! गज्याःह्म जुइ रत्नध्वज धयाह्म – ४ लाख सिवाय् नेवाःत मदु धकाः 'सितु'इ लेख पिकयाः नेवाःतयत हतोत्साह याइह्म, सुपाँय् वँचु धकाः कविता (या बरषा वारिद ...) च्वइह्म, थःगु मिखा मदुह्म, – 'न चौर हार्य, न चरा हार्य' तकया अनुवाद तयाः (साहित्य व जीवन) लेख ताहाकीह्म– गवलें क्षमा याइमखु वयात भैरबगोपालं।

–थःत थम्हं धित्तुधिनाः नं ही चाः जि थुकथं। दना वःगु दु, दना वयाच्वंगु दु, दासि वयाच्वंगु दु, थुकथं विद्रोह जिके च्वंह्म लेखकया मनूयाके। बफरा लेखकला भाषा लखय् न्या खः। व न्यां छु याय् फइ, पुखू सुकीपिन्त। वहे जिके च्वंह्म लेखकया मनुखं बिद्रोह याइ, संघर्ष याइ, व नाप गुह्मस्यां बुद्धिमान खःसा बुद्धया गुल्पातय् गवलें तया बीमखु बारूदया बाध्यता, न्ह्याबलें तया बी लय् लय् तायाः मुसुहुं ह्निलाः मागया संपूर्णता...

डा। प्रभात

पुष्पराज राजकर्णिकार

कवि

जन्म : ने. सं. १०६० यँन्याः पुह्नि

★

'नेपालभाषा जीर्ण जूगु अलिस मचासे भिंकेनु' योगवीर सिंहया थ्व आह्वानयात न्ह्योने तयाः नेपालभाषा जीर्ण जूगुया कारण मालावं वने बले छगू दे छगू भाषाया असमान नीति थ्व स्वीखुताजि स्वांया क्यबय् नेपालभाषा ह्वय्के मब्यूगु खनेदु। तर रेडियो नेपालं नेपालभासं समाचार मबीगु याय् न्ह्यो स्कूलय् नेपालभाषा ब्वनाच्वनाह्म जुयाः नं थ्व विषयलय् जिं बांलाक मस्यू।

रेडियो नेपालं नेपालभासं समाचार बीगु त्वःतल। थ्व जितः बांलाः मताल। थःत मनय् मसंगु छुं नं ज्या जुलकि मनय् असन्तोष अथें हे बुया वइगु जुयाच्वन।

रेडियो नेपालं नेपालभासं समाचार बीगु दिकुसेलिं साहित्य मुँज्याया वाः हे वल धाःसां ज्यू। थ्व साहित्य मुँज्यास विद्वानतय् पाखें नेपालभाषाया विषय अऊ अप्वः सीके फत। गुकें जिगु मनय् च्वंगु असन्तोषयात लः बिया ह्वय्कल।

पुष्पराज राजकर्णिकार

थःगु मां भायूया उत्तरोत्तर उन्नति व विकास याना यंके-गुली बञ्चित याय्‌गुया अर्थ अमिगु मौलिक अधिकार हनन याय्‌गु जुइ।

– सिद्धिचरण श्रेष्ठ

राजा शाक्य

कथाकार

जन्म : ने. सं. १०६१ तछलागा २

बुद्ध बूगु देशय् कट्टर हिन्दु साधु शंकराचार्यं हय्‌कया: चय्‌प्यद्दः (८४००) बौद्ध ग्रन्थ हन्ता याया: नेपा:या बौद्धिक इतिहासय् घा: लाकू थें हिन्दु राज्य घोषित पंचायत सरकारं नं "एक भाषा" नीति नाला: जनताया स्वतन्त्रता व देया प्रजातन्त्रयात दूषित यानाब्यूगु दु । आः हानं वइगु व्यवस्थां नं थजा:गु हे नीति जक नाला: देया शोषित पीडित जनताया जाति, संस्कृति व भाय् ब्वलंकेगु कुत: मयात धा:सा व व्यवस्था वाय् पुच:यात नेपा:या जनतां गवलें गवलें क्षमा याइमखु ।

छत्रवहादुर कायष्ठ

अन्वेषक

जन्म : ने. सं. १०६२

भाषा जातिया अस्तित्व व जाति राष्ट्रया सम्पति ख: । नेपा:या संविधानय् नं न्ह्यथना त:गु दु– देशया दक्व जाति समूह हे राष्ट्र ख: । उकिं छगू जक भाषायात कय्-

च्यायुगु स्वय् मज्यू । छगू जक भाषायात कय्‌च्याय्‌त स्वय्‌वं पक्षपातया सिर्जना जुइ – थ्व असंभवया खँ मखु । पक्षपात जुइवं विद्रोहया स: थ्वइ– थ्व अस्वभाविक मखु ।] विद्रोहया स: थ्वय्‌वं दमन नीति मज्वंसे मगाइ – थ्व असत्यया खँ मखु । उकिं सरकारं देया दक्व भाषा– साहित्ययात उत्थान याय्‌गु स्वय्‌मा: । गुकिं देश विकासया ज्याय् राष्ट्रिय एकता ब्वलंका यने फइ ।

अन्तय् – जिगु नुगलय् थ्वइच्वंगु विद्रोहया स:हे जिगु मां भाय् साहित्य सेवा ख: । अस्तु ।

छत्रवहादुर कायस्थ

पद्मरत्न तुलाधर

निवन्धकार / ख्याल: च्वमि

जन्म : ने. सं. १०६२ सि पुह्निं

श्री ५ या सरकारया उकथंया नीति जिके जक मखु राष्ट्रियताया भावना दुंपिं सकसियां नुगलय् घा: जुइ, इमिके विरोध दना वइ, विद्रोह दना वइ । नेपालभाषाया जक खँ मखु, नेपाली भाय् त्व:ता: देशया फुक्क भाषाया विकासय् सरकारया असमान भाषा नीति हे मू पंगल जुयाच्वंगु दु । थ्व पंगल चीके मफुतले थी थी भाषा भाषी जनताया जन्म सिद्ध मौलिक अधिकार हे हनन याका च्वने मा:गु जुइ । थह्मं मथूगु भासं शिक्षा कायुगु निसें कया: फुक्क व्यवहार थह्मं मथूगु भासं हे जक यायमा:गु करं क्यनाच्वंपिं

बहुसख्यक नेपाली जनता प्रति जुयाच्वंगु अन्यायर्यात, ज्िं स्वय्, मौलिक मानव अधिकारया प्राप्तिया निंतिं याय्गु जन संघर्ष लिसे स्वाका यंके मा:गु दु । "भाषाया खँ मू मखु, मू समस्या मेगु हे दनि, वनिं न्हापां ज्यंके मा: ।" धाइपिसं थ्व खँ यात चायकं वा मचायकं थ्वीकूगु खने-मदु । "जनमत संग्रह नि जुइके अले जनता या निर्णय कथं देश या व जनता या भाग्य क्व: जी" धाइपिसं बहुभाषा भाषी राष्ट्र्य् छगू जक भासं जनमत संग्रहया प्रचार याय्गु नीतिया विरोध मजुल धा:सा, जिला धाय्–इमिसं जनमत संग्रहया महत्व हे थुगु मदु न त जनमत गुकथं पिदनी धैगु हे स्यूगु दु । नेपाली भाषा थगु मातृभाषा मखुपि बहुसंख्यक लनता जनता दुगु देशय्, वा धाय्, नेपाली भाय् वालाक थु हे मथूपि यक्व जनता दुगु देशय् नेपाली भासं जक न्यंगु न्ह्यस:या लिस गुकथं थुइका वी, थुइका थुइके हे मफइगु खँ ख: । थुकथं जुइगु जनमत संग्रत भाग्योदय चिट्ठां थें जक जुइ भाय्‌प्व: जनतां थ:गु भाग्य थह्म दय्की धइगुला जुइ हे मखु । उकिं मू खँ, जनताया मौलिक अधिकारया खँ दु धा:सा भाषाग जातिगत दमन जुयाच्वंगु सरकारया राष्ट्र विरोधी, राष्ट्रियता विरोधी व राष्ट्रिय एकता विरोधी नीतिया कडा आलोचना जुइमा:गु दु । विरोध जुइमा:गु दु, विद्रोह जुइमा:गु दु । राष्ट्र दुनेया फुक्क भाषा समान ख: व भाय् ल्हाइपिं फुक्क जनता

समान ख: धैगु खँ लुमंका: थथे जुइगु व्यवस्था हय्‌त फु कथं कुत: याय्गु हे थौंया सरकारया असमान भाषा नीतिया विरोध दकलय् बांलाक याय्गु जुइ थें जित: ता: ।

नाति वज्र
कवि
जन्म : ने. सं. १०६२

स: पने सुनानं फइमखु
न ज: पनं सुनां फइ
न फय् हे पने सुनां फइ
उकिं,
ध्वांतय्‌सं सिवाय् सुनानं
सुयागुं भाषा, साहित्य व संस्कृतियात
कुनेत स्वइमखु ।

लुमन्ति

ध्व लुमन्ति नेपालभाषा प्रति सरकारया मही मिखाया लुमन्ति खः –सं)

ने. सं ८८८स नेवाः वंशीय जुजुपिन्त गोर्खालितय्‌सं त्याकुसां निसें परबतिया भाय्‌या न्ह्यःने नेवाः भाय्‌यां ह्रास बुलुहुं जुयावन।

ने. सं. ९७४स जुजु सुरेन्द्रविक्रम शाहया पालय् निसें सरकारी अड्डा खानाय् नेवाः भासं च्वयातःगु गुगुं भ्वं दसिया रूपय् स्वीकृत जुइमखु धकाः ऐन पिकाल।

ने. सं १०२४स नेपालभाषायात राजकीय बहिस्कारया नाप ऐन दय्‌काः चले जुयाच्वंगु नेपाल संवतयात हाकुतिना च्छत।

ने. स. १०४४स धर्मसार कविता च्वःगुलिं योगवीरसिंह, प्रकाशक भवानीवीरसिंहयात ज्वनाः म्हति १०/१० तका दां बं पुइकल।

ने. सं. १०५१स बुद्ध धर्म व नेपालभाषा पत्रिकास हिंसा याय् मज्यूगु कविता च्वःगुलिं योगवीरसिंह, सिद्धिरत्न कसाःपिन्त सास्ति यानाः उपत्यकां पितिना च्छल।

ने. सं. १०५४स बुद्ध धर्म व नेपालभाषा पत्रिकास लेख च्वक्व धया थें लेखकतय्‌त व नेपालभाषाया सफू पिकाःपिं सकसितं जावलाखेलय् सःताः जुद्ध सम्सेरं नेवाः भासं च्वय्‌मते धकाः ख्याच्वः बिल।

ने. सं. १०६०स चित्तधर हृदयलिसें ३० म्ह मेपिन्त जेल यातना बिल।

ने. सं. १०६०स नेपाल विहार व मेमेगु सफू जफत यात।

ने. सं. १०६०स नेपालभाषाया च्वमि शुक्रराज शास्त्रीयात ज्यान सजायँ बिल।

ने. सं. १०६३स ज्ञानमाला सफूया म्ये हाःपिन्त व म्यूपिन्त सास्ती बिल।

ने. सं. १०६४स नेपालभासं धर्म देशना ब्यूगुलिं भिक्षुपिन्त देसं पितिना च्छत।

ने. सं. १०६७स नेपालभाषाया सफू पिकाय्‌त पास याके माःगु बन्देज तल।

ने. सं. १०७७स एकेडेमि थापं जुल। नेपाःया मेमेगु भाषा, कला, संस्कृति आदियां नं विकास याय्‌गु उद्देश्य तःसां थ्व सस्थां खँय् भाय्, अंग्रेजी व लाप्चा भासं शब्दकोष (२०२७) खँय् भाय्, अंग्रेजी व लिम्बु भासं शब्दकोष (२०१८) व मैथिली भासं विद्या पदावलि (२०२६) पिकाल। तर नेपाल भासं छगू हे सफू पिकाःगु मदु। जवकि खँय्‌भासं (२०३३तक) १७२गू सफू पियाय् धुंकल। लिसें जनताया करं ब्वलनाच्वंगु एकेडेमि नेपालभाषाया च्वमितय्‌त गुगुं मानपदवि बियाः सन्मान याःगु मदु। सुयातं एकेडेमिया दुजः तकं याःगु मदु।

ने. सं. १०७७स नेपाःलभाषा पत्रिका (ह्निपौ) यात कारबाहि यात। छुं ई तक पत्रिका पिकाय्‌के मबिल। →

ने. सं. १०७९स नेपाःया संविधान घोषणा जुल । खँय्भाय्-यात राष्ट्रभाषाया रूपय् संवैधानिक थाय् बिल तर मेमेगु भाषाप्रति सरकारी नीतियात प्रष्ट मयाः ।

ने. सं. १०८३स "झी" पत्रिकायात काठमाडौं मजिष्ट्रेट पाखें स्पष्टीकरण काल ।

ने. सं. १०८५स रेडियो नेपालं नेपालभासं बीगु समाचार लिकाल ।

ने. सं. १०८५स त्वाः त्वालय् रेडियो नेपालं समाचार लिकाःगुया विरोधय् नेपालभाषा साहित्य सम्मेलनदच्छि यंक जूगुस तःम्ह साहित्यकारतय्त ज्वना यंकल ।

ने. सं. १०९१स धर्मरत्न यमिया उपन्यास आङ्ल्होमो जफत यात ।

ने. सं. १०९१स उपत्यकाय् न्हू शिक्षा योजना लागू यात । थ्व योजना कथं जापानी, अंग्रेजी, फ्रेन्च, जर्मनी पुर्तगाली आदि २४गू इच्छाधिन विषय मध्ये छगू काय् दैगु यानाः माध्यमिक तँय् नेपालभाषायात विदेशी भाय्या झ्वलय् तय् यंकल ।

ने. सं. १०९१स तगि ६, ७स नेपालभाषा ब्वने मदय्का बिल ।

ने. सं. १०९१स कलेज स्तरय् भर्नाकुलरया रूपय् नेपालभाषा ब्वने मदय्का बिल ।

ने. सं. १०९१स रेड़ियो नेपालं नेपालभाषां प्रसारण जुइगु "जीवन दबू" कार्यक्रम लिकाल । →

ने. सं १०९१स अवैज्ञानिक रूपं जनसंख्याया तथ्यांक कयाः नेवाःतय्‌गु जनसंख्या म्हो पिकाल ।

ने. सं. १०९४स वि. ने. भा. सा. सम्मेलन (ख्वप) य् लसकुस म्ये हाय्के मब्यूगु ।

ने. सं. १०९६स विज्ञान अध्ययन संस्थान व व्यापार तथा प्रशासन अध्ययन संस्थान पाखें ऐच्छिक विषयया रूपय् तयातःगु नेपालभाषायात पाठ्यक्रमं लिकाल ।

ने. सं. १०९६स शिक्षा राज्यमन्त्री नेपाःया फुक्क जातीय भाषायात खतम यानाः खँय्भाय् छगूयात जक ब्वलंकेगु दुषित कुतः यात ।

ने. सं. १०९७स नेपालभाषाया पत्र पत्रिका रजिष्टर्ड बन्द यात ।

ने. सं. १०९९स ऐतिहासिक विद्यार्थी आन्दोलनय् विद्यार्थीतसें थःगु भासं ब्वनेदय्‌माः धकाः तःगु माग थौं तक नं पूरा मयाः ।

ने. सं. १०९९स सरकारी साधनं जनमत संग्रहया प्रचार प्रसार खँस्भाय् छगुलि जक यात । थुकिया विरोधय् मंकाः खलकं थी थी भाय्या सामुहिक आमसभायात सरकारं बेवास्ता यात ।

ने. सं. ११००स नेपालभाषा मंकाः खलकं सरकारया असमान भाषा नीतियां विरोधय् पिकाःगु जुलुसयात नं सरकारं बेवास्ता यात ।

झीगु थज्यागु चीधगु देश देश दुनेया तता जिइ भाषा यागु विकास व सम्वर्धनय् लागय् जुइथासा ... राष्ट्रिय विकासया प्रयासय् आघात लाइ धैगु खँ पूर्ण तथा गलत ख

सिद्धिचरण श्रेष्ठ

प्रद्युम्न प्रधान

कथाकार

जन्म : ने. सं. १०६३ जन्माष्टमि

★

नेपाः दे छगू विभिन्न भाषा भाषीया जनता मुनाः च्वंगु दे खः। बहुभाषीय दे जूसां नं लिपि बद्ध भाषा थन ह्यो जक दु । उकि मध्यय् नेपालभाषा छगू प्राचीन लिपि बद्ध जकमखु बहुलिपिबद्ध जुयाः नं सर्वत्र थासय् ल्हानाच्वंगु भाषा खः, गुकिया दसु नेवाःत नेपाःदे न्यंक दुगुलि हे सी दु।

ल्हाइगुया जक दृष्टि थ्व भाषाया महत्व दतं मल्याः। अरु नेपाः देया ह्लाय् हे बिदेशि तय्गु न्हयःने थ्व भाषां तयाच्वंगु दु। गथेकि थन प्राचीन कला, साहित्य, वास्तु-कला, संगीत व बौद्ध धर्म अध्ययन याः वाइँपि विभिन्न मुलुकया प्रकाण्ड बिद्धानपिसं थः थः गु अध्ययन व अनुसन्धानया क्वल्लय् थ्व भासं च्वया तइ तःगु ताम्रपत्र, शिलालेख व सफूत मब्वंसे मगाः। अरु संयुक्त राष्ट्रसंघया सदस्यता प्राप्तिया निंतिं हे थ्व भाय्या लिपियात नेपाःया राष्ट्रिय लिपिया रूपय् क्यनाः तिनि सदस्यता स्वने फत धाइ। थजाःगु राष्ट्रिय महत्वं जायाच्वंगु भाषायात संरक्षण व सम्वर्धन याना यंकेगु राष्ट्रया कर्तब्य ज्वीमाः। उकिं श्री ५ या सरकार पाखें थ्व भाय्यात थह्लचाका यंकेगु कुतः जुइमाः।

तंर थौं, ह्निगःया इलय् श्री ५ या सरकारपाखें

ज्वीमाःगु कुतःया पाय्छि अःखः जुयाच्वंगु नेपालभाषा-या ख्यलय् ह्लचलुयाच्वंपि सुनां मस्यूगु खँ मखु। गुकिया दसि माल धाःसा थ्व सरकारं बुलुहुं बुलुहुं यानाः थ्व भासं प्रशारण ज्वीगु रेडियो नेपालया समाचार, साप्ताहिक जीवन दबूया ज्या क्वः लिकया ब्यूगुलिं व सम्वधित थासं नेपालभाषाया साहित्यिक पत्रिकात दर्ता मयाःगु इत्यादि सी दु। दकलय् थम्हं संरक्षण याय्गुला खँ हे छखे तय् थ्वहे भाषा भाषीतय्गु थःगु हे इच्छा व अभि प्रेरणां भाषा ब्वलंका यंकेगु कुतलय् तक नं वरोवर सरकार पाखें पःखाः जुयाः दना बियाच्वंगु अनुभब मदुगु मखु। थ्व छगू श्री ५ या सरकारया *VANDALISM* प्रबृति खः।

देया दुने च्वंपि सुं जनतां थःगु मातृभाषा व साहित्य-यात सुयातं मस्यंकुसें ब्वलंकेगु कुतः याय्त सनेगुयात हे यदि सुनां नं साम्प्रदायिक धकाः धाल धाःसा व धाय्का च्वनाह्म साम्प्रदायिक गवलें जुइ फइ मखु। बरू थुकिया थ्याक्क अःखः व साम्प्रदायिक धकाः धयाच्वंपि बास्तविक अर्थय् स्वयं थःपिं हे साम्प्रदायिक जू वनी। छाय् धाःसा सुयातं मस्यं-कुसें छगू शान्तिया लँपु ज्वनाः प्रत्येक जाति व जनतां थःगु भाषा व साहित्य ब्वलंकेगु कुतः याय्गु भिंगु व बांलाःगु खँ हे खः। देया दुने च्वंगु ह्लचागु हे भाय् थज्वीमा उकेयात थकाय्गुहे राष्ट्रिय सम्पति थकाय्गु खः। अले थथे सुयातं छुं मस्यंकुसें थःगु प्रगति याय्गु बांलाःगु कुतः यात दकलय् प्रसंसा ज्वीमालं अःखः लान्छना

भायुगुया तात्पर्ययात हाकुमति भायुप्वः मेगु छु धाय् फइ ? थुजोपि हाकुमतित ह्नचाब्लें ह्नचाब्लें द्वेषी व प्रगतिया बाधक जुया च्वनीगुहे थुमिगु जन्मजात कुस्वभाव खः ।

धाय् तला थ्व दे प्रजातन्त्रीक दे धकाः सरकारी ओहदाया च्वकाय् च्वंपिं व्यक्तितय्सं ध्वाति पुया मजूगु मखु। तर भाषाया ह्नचसःयात कयाः थन प्रजातान्त्रीक व्यवहार छु जूगु दु ? बहुभा-देशय् जुइमाःगु कथंया व्यवहार छु जूगु दु ? बहुभाषिय दे जुयाः नं छगू भाषायात जक थकाय्गु, ब्वलंकेगु व मेगु भाषा सी थहुँ याना तय्गु नीतियात गबलें प्रजातान्त्रीक धका धाय् फइ मखु । ह्नचागु नं प्रजातान्त्रीक देशय् विभिन्न भाषा भाषीया जनतायात थःथःगु भाय् थह्नचाका यंकेगु हक दय्माः । गुकियात सरकारं हनन याय्त गुबलें स्वय् मज्यू । थ्वहे प्रसंगय् इलय् ब्यलय् नेपालभाषा भाषी ह्नचलुवा भाजु मय्जु पिसं सः तया वइ च्वंगु खः। थौंया इलय् थ्व सः अक्व ससक्त माध्यम तयाः वनेमाःगु दु । थुकी क्री भाषा ह्नचःमि पासापिं दक्वं छप्पं जुयाः वज्र जुइ माःगु दु । श्री ५ या सरकारया भाषा प्रति जुयाच्वंगु थ्व अन्याय एवं पक्षपाति पूर्ण नीति प्रति म्हिगः जक मखु, थौं जक नं मखु, कन्हय् नं थ्व सः तयाहे वनी–गवले तक थ्व भाषायात सरकार पाखें समान व्यवहार दइमखु। अस्तु ।

यज्ञरत्न धाख्वा

इन्द्रमाली
भाषा अन्वेषक
जन्म : ने. सं. १०६३ गुंलाथ्व

★

नेपालभाषायागु ऐतिहासिक परंपरा साप हे ताःहाकः व तब्या जू । नेपाःयागु चाय् बुयाः प्रस्फुरित जुइफूगु थ्व भाय् खः । अले नेपाःयागु ल, फय्, व गुइँ हात्तुहानाः थ्व ब्वलंगु मखु , थनया जनतां ब्वलंका हःगु भाय् खः । उकिं थ्व छगू शसक्त जन भाषा खः । गुवले तक जनतां थ्व भाषायात थः नाला तइ उवले तक सुनानं न्हंका व्छय्गु कुतः याःसां व कुतः मूल्यहीन जुयावनी ।

थ्वहे सन्दर्भय् थ्व भाय्यागु ऐतिहासिक परंपराय् छकः मिखा ब्वया स्वय्– किराति इलय् थ्व भाय् नं मूर्त रूप काःगु खनेदु। लिच्छवि युगय् वयाः थ्व भाय् जनभाषाया रूपय् ब्वलन । गुकिया दसु क्रीसं लिच्छवि युगय् किया तःगु आपालं साहासन काय्फु । अनं लिपा मल्ल इलय् थ्व भाय् नं जन भाषां छपलाः न्ह्यज्यानाः प्रशासनिक भाषा व राष्ट्र भाषाया रूप काल । थुलि जक मखु नेपाः गालं पिने दोलखा देसय् नापं थ्व भाय् प्रशासनिक भाय् जूगु दु । शाह ईयागु प्राथमिक कालय् थ्व भाय्नं राष्ट्रभाषाया रूप कया हे च्वन । थ्व भाषाप्रति शाह जुजुपिनिगु मतिना व योगदान उल्लेख मयाय्गु साप हे अन्याय जुइ । जुजु पृथ्वीनारायण शाहनं थ्व भासं भजन चिना वःगु

खनेदु । अथेतुं जुजु राजेन्द्र विक्रम शाहदेवं ला प्याखं तक च्वया वन । थ्व भाय्यात शाह जुजुपिसं प्रशासनिक भाषाया रूप ब्यूगुला जुजु सिंह प्रताप शाहया इलय् (वि. सं. १८३२) ने. सं. ८९५ चीन व नेपाःयागु सन्धी जू बलय् नेपालभाषा, चीनी व फारसि भासं जूगुलि थ्व स्पष्ट जू। तर निरंकुश राणातय्गु उदय नापं नेपालभाषायात न्हंका व्छय्गु कुतः जुल । जङ्गबहादुरं नेपालभाषायागु ह्लय्गु बोरा सफू चुइका व्छःगु, भीम शम्सेरं नेपालभासं च्वल धकाः सजायँ ब्यूगु आदियात काय्फु । राणातय्गु इलंनिसें प्रशासनिक भासं नेपालभाषायात लिकयाः आवं-निसें थ्व भासं जूगु भ्वंयात मान्यता बीमखु धैगु सूचं चन्द्र शम्सेरं १९६२ पाखे पिकाल । थ्व हे प्रवृति नेपालभाषा न्हंका व्छय्गु दकले ह्लापायागु पलाः खः। अलय् नेपालभाषा ह्लंका व्छय्गु विभिन्न कुतः जुल ।

सात साल जन क्रान्ति लिपा थ्व नेपालभासं विकासया लँपुइ ताय्तिति यानाः न्ह्याज्याय् त्यंसां आपालं पःखाः ? हयाः थ्वैगु विकासया गती अवरोध हया बिल । एस. एल. सी. वैकल्पिक भाषाया क्वलं थ्वैत लिकाय्गु, रेडियो नेपालं थ्व भाय् प्रति याःगु अन्याय निश्चय नं थ्व भाय्यात न्हंका व्छय्गु ग्वसाः खः । थौं तक थ्व भाषायागु साहित्य विकासया निम्ति ध्यवा छगः तक खर्च मयाःगु नं छगू दसु खः ।

राणातय्सं ह्लला वंगु वीष थौं तक नं ह्लला च्वंगु दु। अमर सहीद सुक्रराजयात "भर्खर भारतबाट शास्त्री

भई उदाएका शुक्रराजजी र्नाहि "नेपालभाषा व्याकरण" लेखि नेवारहरूमा साम्प्रदायिकता जाग्रत गराइ राजनीतिमा खेल्न लागेका थिए" धकाः राजसभाया सदस्य, सत्रभाइ खलःया छह्म सदस्य व नेपाःया नांदंह्म प्याखं च्वमि बाल-कृष्ण समं च्वयाः राणातय्सं ह्लला थकूगु वीषयात वमन यानाच्वंगु दु ।

नेपालभाषायात न्हंका व्छय्गु मेखलःयागु कुत. सिकें नेपालभाषा प्रेमि धकाः थःत ह्मसीका बयाच्वंपिं, थःत प्रगतिशीलया ख्वाःपाः छुना जुइपिं, नेपालभाषायात जूगु अन्यायया विरोधय् सुं छगू पुचलं याइगु कुतःयाग असफल याय्त स्वइपिं हे थौंया निम्ति क्री दकले ग्यानपुपिं मंकाः शत्रु खः ।

नेपालभाषा न्हंका व्छय्गु अर्थ नेवाः न्हंका व्छय्गु खः । नेवाःत न्हंका व्छय्गु अर्थ नेपाःयागु संस्कृति, नेपाः-यागु कलाकृति व नेपाःयागु सभ्यता न्हंका व्छय्गु खः । थ्व फुक्क जनतायागु मंकाः सम्पति खः । थ्व गुबलें ह्लना वनी मखु, हिमाल थें अटल, अमर व अनुपम जुया हे च्वनी ।

रामभक्त
समालोचक
जन्म ने. सं. १०६५

नारद,

पौ थ्यन । छितः धन्यबाद ।

गुगु नं भाषायात सरकारं दमन याइ, तर न्हंका व्छय् फइ मखु, छाय्धाःसा थ्व छम्ह निम्हसिनं दय्काः म्वाका तःगु भाषा मखु, व निन्हु प्यन्हुं थ्व भाषा दय्के माल धकाः दय्काः थना तःगु भाषा मखु ।

अय्नं छिगु जवर प्रश्नयात स्वागत दु ।

आः जितः विद्रोह कार्यक्रम सहित दनावःगु ब्वय्–

छता, नेपालभाषां च्वय्गु मत्वतेगु । (निराश जुइगु कारण हे मदु, छाय्कि थुकी स्वार्थ मदु ।)

निता, सरकारयां थजाःगु अप्रजातान्त्रीक नीतियात आलोचना याय्गु (सामूहिक व थः थः पहलं)

स्वता, इलय् ब्यलय् प्रतिनिधि वनाः श्री ५ या सरकार नापं स्वापू तयाः माग न्ह्यब्वय्गु व छुं छुं खँय् माग पूरा जूगुली स्वीकृत यानाः कार्यान्वियन याकेगु (झीगु भाषाय् दकलय् अविकसित हे थ्व थें च्वं ।)

प्यता, बाकि माग मत्वतुसें रचनात्मक तरिकां बिरोध क्यनाच्वने । (माग लम्बेतान जुया पूरा ज मजू सी मदइगु याय्मज्यू ।)

नारद, थ्व थःगु व्यक्तिगत बिचाः खः । वस

काशीनाथ तम्मोत
अन्वेषक
जन्मः ने.सं १०६५ पोहेलागा

छपु वाख कने – छगू थासय् निम्ह जःलाखःला दु । धाय्नु छम्हेसिया नां 'नेभा' व मेम्ह 'गोभा' ।

नेभा व थाय्या न्हापां निसेंया च्वंमि, वयाके सांस्कृतिक सम्पति आपालं दु ; तर ध्यवा भचा म्हो । पुलांगु छेँ, धःगुहे तालं जुइम्ह, व थाय्या नांदम्ह मनू व थाय्या हे पर्याय नां धाःसां ज्यूम्ह ।

अन छुं पुस्तां न्ह्यःनिसें गोभाया वंशजत नं च्वंवल । अनेक कूटनीति कर्मे यानातःगुलिं इमि न्हूगु छेँ भचा तखाक्क, झः झः धाय्क दय्का तःगु दु । लाय्कू सत्तिइगुलिं वया भचा मान नं दु । समाजय् इज्जत दु । व नाप मेपिनि मतलव दुगुलिं स्वापू दु । वयात जःला खःला व पुलांम्ह च्वंमिया नातां नेभाया छेँसं च्वंम्ह धकाः मेपिन्त म्हसिइके बिइ मास्ते मवः, तर खःगु खँ छु याय् । छेँ तखा, न्हू तर मेपिसं नेभाया छेँ थेंला खःनि, वयागुहे स्वयाः दय्कूगुला खःनि धकाः धाइबले वया दुनुगलय् मि गुनुगुनु च्याः । तर छु याय्, वया पूर्बजत नेभाया पूर्बजत थें बांलाक्क, ल्वःवंक च्वने मसः । (बांलाःगु खँ जूगुलिं नेभापिनिगु हे थः नाला काय् माल । थथे छगूहे थासय् च्वनाः मान पदवि नेभा स्वयां भहां वनानं गोभायात नेभायाहे नां कयाः जक लोकयात म्हसिइके बिइमाला च्वन । मूर्ख बुद्धि, छु याय् वया नेभायात गुकयं क्वःथले, गुकथं नालय् थ्यने, गुकथं थना व्छय् वा न्हंका व्छय् धैगु तक नं मत्तिइ वनिइगु जुयाच्वन । उकिं वं गबलें नेभायात बिइमाःगु सामाजिक

मान्यता, ग्वाहालि वा लायकू पाखें बिइमाःगु भलसा आदि छुं मबिइकेत स्वइ च्वनी।

थःगु पदया धाकं गोभां नेभाया पःखाः थुनाः नं थः थाय् वनेगु लँ तब्याकल। व थाय्‌या ब्वनेकुथी नेभापिनिगु भाय् बिस्तारं ब्वने मदय्‌का बिल। उकें, इमिगु भाय् सय्‌कल सीकल कि जक ततःधंगु दर्जाय् थ्यने फइगु जुल। थथे छु छु जुल, छु छु जुल अय्‌नं, नेभा सुम्क थःगु नं दिन वइ तिनी धकाः पियाच्वन। सुम्क च्वंच्वन, अन्याय सहयानां च्वन। थथे सहयाना च्वंगु लिला छाय् खः मस्यु, छन्हु गोभां लय्‌ँ वनाच्वंम्ह नेभायात थःगु गाडी तुतिइ क्वय्‌कल। नेभा सिक्क हाल गुहार! गुहार! धाल। मनूत मुन। फुक्कस्यां फुक्क खँ थ्वीकल। स्वः वःपिं मनूतय् कुनु कुनु तं पिहां वल। मेपिं जःलाखःलातय्‌नं सिक्क तं पिहांवल। तर, छु याय् व तःग्रंम्ह मनू, वलिसे निहुँ यातकि अःखतं वयातहेतुं पाजुपिन्थाय् स्वथने यंकी। उकें भुनु भुनु थःथःजक हाली, तस्सः याय् मफु, वइत सुनां नं छुं याय्‌मफु। अस्पताल यंकेमाः अस्पताल यंकेमाः जक धाल। औपचारिकताया लागि गोभां नं वैत अस्पताल यंकाः भर्ना यानाबिल।

नेभाया दाजुकिजापिं छप्पँ जुइ मफु, उकिं गोभायात छुं याय् मफु। वं मनू क्वय्‌कूसां ज्यू, कर्पिनिगु जग्गा छ्यःसां ज्यू मसः मस्यूपिनिगु छ्यनय् न्हूसां ज्यू। वहे समाजय् बाथः, वहे सभाय् नायो। बल्लाः त्याःया जमाना, व त्याना च्वन।

न्हचागु याःसां सहयाना च्वंगुलि गोभा च्वय् च्वय् जाया च्वन। गन तक्क धाःसा छन्हु वं नेभायात धाल– अय् नेभा! छं छु जिगुहे नां थें ल्यूने 'भा' वय्‌क नां तय् माःला? लिका व नां। आः निसें छंगु नां नेभा मखु नेवा! (वं मतिइ तल थ्वैत लाः थाय् तक्क न्यवल च्चिना तय्‌माः), गोभा व वया त्वालय् च्वंपिसं बिचरा नेभायात नेवा धाय्‌गु यात। का स्व, तःधंपिसं मय्‌लकि कर्पिनि थः यत्थे दुगु नां नापं हिला बिइयो! (थन लुमंके वहःगु खँ छु दु धाःसा ह्लापा मचाबले वया नां 'खोभा' जुयाच्वन। लिपा वं 'खो' आखलं गयाः 'गो' तःगु खः। वं छन्हु थथे गगं 'नोभा' नां तयाः इतिहासं नेभाया नाम निशाना मदय्‌का छ्वय्‌गु कुविचाः नं याः थें च्वं)

सम्पादकजु, आः ठि हे धयादिसँ नेभा व गोभाया थ्व बाखनं नेभा प्रति सुया नुगलय् विद्रोह भय्‌विया मवइ? जिगु नुगलय् जक तं पिहां वयाः छु जुइ, नेभाया सारा सन्तान व जःलाखःलाः फुक्कं छधी जुयाः थःगु अधिकारया लागि संसा जक हे छुं जुइ। मखुसा छ नि छु का।

श्रीनाथ प्रमोद

लम्भरत्न तुलाधर

कवि

जन्मः ने. सं. १०६९ कछलागा १३

★

झी उपेक्षित भाषा भाषी जनताया निंतिं वर्तमान व्यवस्थाया विशेषता धाय्‌गु हे थुकिया फासिष्ट तानाशाही प्रकृति जू वइ। देशया चय्‌गू ल्याखं मयाक जनताया म्ये ध्यना काय्‌गु थ्वं दुश्चेष्टा याःगु दु। अमिगु नुगः मिखा ल्ह्वकेगु थ्वं ताःतूगु दु। छाय्‌धाःसां मां भासं शिक्षा काय्‌गु नेपाःमि

जनताया मौलिक अधिकार थ्वं हत्ताक्क लाका का:गु दुं । "छगू देश, छगू भाषा, छगू भेष' थें जा:गु नारा बिया: रेडियो, विद्यालयं तापाका व्छ्यगु थुकिया दसि ख: । अझ मुगु नं प्रजातान्त्रिक मुलुकय् दय्मा:गु 'समान अधिकार, समान आदर व समान औसर' या माग या:पिन्त साम्प्रदायिक धया: म्हुतु प्वा: तिकेत स्व:गु थुगु षडयन्त्रकारी सरकारया निर्लज्जता नं झीसं अनुभव याय् धुंगु खँ ख: ।

थुज्या:गु अवस्थाय् झी उपेक्षित जातिया नुगलय् निश्चित रूपं विद्रोहया ग्व:फय् दनी । थुगु भावनाया ग्व: फय्यात विवेक व धैर्य नियन्त्रीत याना:लि दूरदर्शिता पूर्वक योजना ग्वया: न्ह्यज्याय्मा: । प्रत्येक उपेक्षित भाषा भाषीया पुचलय् झीत जूगु अन्याय व समस्या ध्वाथुइका:लि भावी योजनाय् सकलें सहभागि जुइत यक्वहे प्रचारया ज्या जुइमानि । थुकथं झीपिं सकलें छ्वी जुया: न्ह्यज्याय्गु हे आ:यात ल्व:गु, छिगु व मा:गु समाधानया लँपु ताया ।

निरञ्जनरत्न शाक्य

कथाकार

जन्म: ने. सं. १०७१ गुँलाथ्व १२

सुनानं स्वैतं मचाय्क वा चाय्क वइत खतमहे याय्त स्वइ, वइत न्हंका व्छ्य्त स्वइ अथेहे सरकारं झीगु साहित्ययात

न्हंका व्छ्य्त छगू अप्रजातान्त्रीक भावना कय्च्याना च्वन । । थ्व पक्षपाति ख: । थ्व दमन नीति ख: । थज्या:गु दमन नीतिंहे मनूतय्गु नुगलय् घा: यानाबिइ । अले मचाय्कहे मनूतय्के छगू विद्रोह दनावइ । थुकथंया नीतिंहे जिगु नुगलय् नं घा: यानाबिल । अथेहे जिगु नुगलय् नं विद्रोहया भावना दना वय्का बिल ।

केशवमान शाक्य

कवि

जन्म: ने. सं. १०७१

तापा: जुजु पृथ्वीनारायण शाहं नेपा:या एकिकरण याय् न्ह्यो तक्क पूर्ण रूपं नेपा:या राष्ट्र भाषा जुयाच्वंगु नेपाल भाषा एकिकरण लिपा नेपा: दे तकं जुइ धुंका: मध्य नेपा:या क्षेत्रीय भाषा जूवन, तर राष्ट्रिय मान्यता झन थाहां वन । शाह जुजुपिसं राज्य चलेयाना च्वंबलय् झीगु देश विभिन्न भाषा व संस्कृतिया *Metting Pot* जुल । खँय् तय्गु संस्कृति दुगु बांबां ला:गु वस्तुत नेवा:तय्त प्राप्त जुलसा नेवा:तय्गु बाबांला:गु वस्तुत खँय् तय्त नं प्राप्त जुल । विभिन्न भाषाया समन्वयया खँय् नं खँय् भाषाय् नेवा: शब्दत दुथ्या:गु दुसा नेवा: भाषाय् खँय् शब्द छ्यलावयाच्वंगु दु । थुकथं समन्वय सद्भावनाया वातावरणय् विभिन्न स्वांया छगू न्ह्यइपुगु क्यब धैगु अभिव्यक्ति

छाय्प्यूगु झीगु देशय्, राणाशाहीतसें साम्प्रदायिकतायात उग्र रूपं ब्वलंकाः खँय्, भाय् व संस्कृतियात जक थकाय्गु, मेमेगु भाय्यात स्याय्गु नीति सछि व प्यदँ तक जव रजस्ति लागू यात। वहे नीतियात थौं तकं स्वाका तल। हाकनं झीगु देशयात सुखि व समृद्ध याय्गु ख:सा बिभिन्न भाषा व संस्कृतिया सह-अस्तित्वयात ध्यान बिइमाः। राष्ट्रिय बिभूति ल्यय्, बलय् बिभिन्न संस्कृति व भाषा विशेषतायात न्ह्यब्वय् माः। नेपाः देशयात छाय्पीत नेपाल लिपि, नेपाल सम्बत, नेपाल कलायात राष्ट्रिय मान्यता बीहे माः। नेपालभाषा व थ्वया साहित्ययात बहुसंख्यक भाषा मखुसां क्षेत्रीय भाषाया स्थान बियाः थुकिया विकासया निंति सरकारं मा:गु ब्यवस्था यानाः नेवा:तय्के च्वंगु राष्ट्रिय भावनाया कदर याय्माः।

देवनागरी लिपि खारेज यानाः नेपाल लिपियात राष्ट्रिय लिपि घोषणा जुइमाः।

मनदेवी ताम्राकार
कथाकार
जन्मः ने. सं. १०७२ तछला

★

भाषा साहित्य स्वाकेगु व थहां वय्केगु लिइ सरकारी निर्देशनया तःधंगु ल्हाः दइ। तर झीगु देशय् झीगु भाषा साहित्य प्रति सरकारी नीति निर्देशन यमराजया ल्हाः जुयाच्वंगु दु। नेपालभाषा साहित्य ब्वलंकेगु पलेसा अःखः सुल्या प्जुयाच्वंगु

दु। थीथी भाय् दुगु देश खयाः नं छगू जक खस भासायात राष्ट्रिय भाषा कथं नालाः गजू छुनाच्वंगु दु। मेमेगु भाषाया साहित्य ह्लिया ह्लिथं थहां वनाः राष्ट्रिय भाय् नालातःगु खँय् भाय् ल्यूने लाः वनी धयागु बिचालं सरकारं मेमेगु फुक्क भाषा भाषीतय् गःपतय् ल्हाः म्हुचिना तःगु दु। दसिया हुंनि झीसं झीगु भाषा साहित्य प्रतिया अन्याः अत्याःयात उलाः क्यना बिइफु। दकलय् ह्लापां रेडियो नेपालं बियाच्वंगु समाचार प्रसारण लिकाल। नेपालभाषाया 'जीवन दबू' कार्यक्रमयात वांच्छया बिल। ब्वना कुथिइ नेपाली व नेपालभाषाय् ल्ययाः ब्वने दुगुयात न्हू शिक्षाया ख्वाःपाः पुयाः सरकारं घ्याकुनय् च्छ्याबिल। थौं कन्हे च्यागू तर्गिनिसें जक ब्वनेत दुथ्याकातःगु झीगु भाषा विषय न्हू शिक्षा नीतिया केवल शो केस दुनेया ब्वसाहे जक धाय्ल्वः।

थौं कन्हे रेडियो नेपालं 'फुलवारी कार्यक्रम' धकाः क्वपुलांगु, फ्वसाह्वःगु रिकर्ड नेवाः म्ये छपु निपु हाय्का झीगु नुगः चु सालेत सनाच्वंगु दु। वास्तवय् थ्व कार्यक्रम दक्व उपेक्षित भाषा भाषीतय्त चाकु क्यनाः भुंजि लाय्गु छगू कुतः जक खः।

थुकथं सरकारं नीतिया लिधंसा कयाः झीगु नेपालभाषा व साहित्यया गःपतय् ज्वनातःगु ल्हाः म्हू ह्लिया ह्लिथं कसिका यनाच्वंगु दु– उखुनु थुखुनु छुंसी मदय्क झीगु भाषा साहित्यया सासः चफुइत। तर, न्ह्याम्हेस्यां न्ह्याक्व सा:सां चमबुइगु पा:सा प्यमदनीगु झीगु मां भाय् नेपालभाषा व थ्वया साहित्य न्ह्यानाच्वनी, अले लबु दनाः महिताःतय्त हय्काः वनेगु ईपिया च्वनी। थ्व ईयात याकनं न्ह्यब्वय्त झी फुक्क नेपाःमितय्गु कुतःयात ब्वाला काय्के माःगु दु।

मनदेवी ताम्राकार

भूषणप्रसाद श्रेष्ठ

कथाकार

जन्मः ने. सं. १०७२ कौलागा

भाषा व साहित्य स्वाकीम्ह सरकार खहे मखु । सरकारं जक संरक्षण बियाः स्वाकातःगु भाषा व साहित्य पिनें स्वय् दुकुलुसां सुपः थें फुस्कुलु जुइ । भाषायात स्वाकाः साहित्यया सम्वर्धन भाषा भाषी व जनतां जक याइ अले यदि सरकार धात्थें हे प्रजातान्त्रीक खःसा वं देशय् दक्व भाषा व दक्व भासं पिदनीगु साहित्ययात समान हक अले अवसर बियाः तिवः बीहे माः । श्री ५ या सरकारं थुकिया अःखः ज्या यानाः प्रजातन्त्रया गःपः कत्तिक तियाच्वंगु दु ।

राणातन्त्रं सच्छि व प्यदँ क्वत्यलं भाषा साहित्य न्हंके मफु, श्री ५ या सरकारं रेडियो कार्यक्रम जक लिकया ब्यू बलय् सलंसः साहित्यकारत छक्वलं बूगु दु ।

सरकारया पक्षपात पूर्ण अले दमन नीतिं नेपालभाषा व साहित्ययात न्हंका व्छय् फइमखु, थुकी जितः ब्रम्हंनिसें विश्वास दु ।

क्वत्यःलिसे दनावइगु प्रगतीया इतिहास खःसा क्वत्ययुके वी, दना वय् ! क्वत्यःम्हसिया अस्तित्व ह्लनावनी, क्वत्वयुका च्वंम्ह झः झः धायुक न्यनावनी ।

साम्बि, येँ

कथाकार

जन्मः ने. सं. १०७२

नारद, भाषा मदुपिं जीवंला थःत मछिगुया विरोध क्यं धाःसा झीला भाषा दुपिं, अभिव्यक्तिया माध्यम दुपिं चेतनशील वर्ग खः । यदि झीसं स्वस्व खंकं झीगु अभिव्यक्तिया माध्यम भाषा, सभ्यताया चिं संस्कृति प्रति सुनां नं मही मिखां स्वःगुया विरोध मयाय्‌गु झीगु नपुंसकता जुइ । अझ झी भाषा मदुपिं जीव तकं मखुला धैगु भान जुइफु ।

नारद, छंगु न्ह्यसलं जिगु नुगःयात थाथा यानाब्यूगु दु । जिगु नुगः दुनेतुं लिकुनाच्वंम्ह ब्वालायात पितहयाब्यूगु दु । व अथवा जिगु नुगः दुने च्वंम्ह ब्वालायात ग्वलाब्यूगु दु । व ब्वाला लिसें नपुंसकतय् नपुंसकता नं छसी कथं लुमंसे वः— झीगु संस्कृति पाछायाः झीत हे गःकीगु नपुंसक कुतः, नेपाल-भाषा प्रति विभिन्न क्षेत्रय् (संचार, शिक्षा आदि) याना वया-च्वंगु दमन नीति, जनगणनाय् झी प्रति मही मिखा आदि फुक्कंया विरोधय् जिगु नुगलय् ब्वाला ग्वानाच्वंगु दु । जिगु ब्वाला हथाय् चाः मिब्वाला जुइत तर 'जि' ग्याः मात्र ब्वदला वनी धकाः छाय्कि जितः लोभ दु छफुति लःया नं समुद्रया तिहे महत्व दय्मा ।

उकिं झमिगु मही मिखाया विरोधय् जुइगु छुं नं रचना-मक सामुहिक ज्याय् समर्थन जुइत जिगु नुगः दुने च्वंम्ह ब्वाला उकुसमुकुस दं ।

श्यामलाल दिवाकर
कवि

जन्म ने. सं. १०७५

गुबलय् तक राष्ट्रया जातीय भाषा, कला, संस्कृति च्वन्ह्याय् फइमखु, गुबलय् तक च्वन्ह्यायगुली पंगः जुयाः पःखाः दना वइच्वनी, उबलय् तक राष्ट्र च्वन्ह्याइ, विकास जुइ धकाः आशा याय् सम्भव मदु। राष्ट्रया विकास व गौरव अनया भाषा, कला, संस्कृति नापं यक्व स्वापू दु, उकी दुने हे स्वाना-च्वंगु दइ। देशयात विकास व गौरवं छाय्पीगु खःसा देशया दक्व जातीय स्वतन्त्र भाय्, कला, संस्कृतियात समान रूपं अवसर दय्माः, अधिकार दय्माः, थ्व फुक्कं प्रजातान्त्रीक मुलुकय् दइगु खँ खः तर नेपाः प्रजातान्त्रीक मुलुक शान्ति प्रिय धयाः नं थौं देशया बहुसंख्यक जनतां ह्लाइगु थी थी भाय्‌यात दमन यानाः बहुसंख्यक जनताया इच्छा व आसायात स्यानाः हितलरया फासिष्ट नीति नाला वइच्वंगु उपेक्षित शोषित जनतां वाः चायका वःगु दु, वाः चाःगु दु। राष्ट्रया सरकारं छगू पक्षय् जक नालेगु, छगू पक्षय् जक स्वार्थ रक्षा यानाः मेंगु थी थी जातिया अस्तित्वयात न्हंकेगु, स्याय्‌गु थ्व राष्ट्रया सेवी मखु, प्रेमी मखु थुकिं तप्यंक धाय्‌फु थ्व राष्ट्रया सरकार मखु, थ्व जनताया सरकार मखु, थुपिं जन विरोधि खः। राष्ट्र द्रोही खः। फासिष्ट खः। जातीय भाषाप्रति न्ह्याम्ह-सिया नं माया ममता दैगु खँ स्वाभाविक खः, दय्‌हे माः। थथे माया ममतायात स्याकाः सुं नं सुम्क च्वने फइमखु, च्वने नं मज्यू। थौंया फासिष्ट सरकारं याना वइच्वंगु थी थी पक्षया दमन नीति जिगु नुगलय् मुलुप्वाचं इवा विया च्वं थें

जितः स्याः। वहे स्याः सलं थौं तक जिगु नुगलय् विद्रोह दनावःगु दु। गुबले तक जनतां इच्छा याःगु, आसा याःगु, सरकार वइमखु उबले तक जिगु विद्रोह क्वलाइ मखु।

श्यामलाल दिवाकर

प्रतिसरा सायमि
कवियत्री

जन्म ने. सं. १०७५ दिल्ला

थ्व खँ झी सकस्यां स्यू नेपालभाषा, नेपाःया भाय् खः। दक्व जातिया संस्कृति खः। छगू भाय्, छगू दे, छगू संस्कृति धैगु थ्व सिद्धान्तला "कन्हे झीगु ख्युं" धकाः धै च्वं थें ताः। उकिं थ्व करपिन्थाय् बह्लः कयाहःगु नीति थःथाय् चाय् बुया वःगु संस्कृति, भाय्, धर्म व साहित्ययात थुना ह्याच्वंगुला जिगु नुगलय्‌पा मलखं कः थें जुयाच्वंगु दु। थौं सकसिगुं मे त्वाःह्लानाः थःगु छपु मे स्यनी भनं तिति पापा यानाच्वंगु दु। थथे अःमिगु थःहे दे, थःहे सकतां धैगु नीति कन्हे झीसं झीगु मां दे तक धाय् दइला मदइला धकाः संका वं। अल्याख जन-ताया नुगः खँ थौं राष्ट्रिय भाय् धकाः नां छुना तःगु भासं खँ ह्लाय् मसयाः नुगलय् तुं दुसुना वनाच्वंगु दु। थथेहे जुल धाःसा जनताया नुगःया दबुलिइ प्याखं ल्हुइम्हं कन्हे "जनतां छु धाः ? जनतां नं छुं याय्‌फु, जनता त्वःताः दे याकःचा दने फइ मखु।" धैगु खँ ल्वःमंकेत गवाय्‌त माः ? उकें कन्हे दे न्हंका मध्छै धकाः गथे धाय् ? जिगु बिचाः कथं व "देया

शतु खः, नेपाः देया नुगलय् पा बानाच्वंम्ह मांया दुरू त्वंम्ह मचा मखु, हि त्वनाः ब्वलंम्ह सुल्पा खः । शतुया नीतिहे पक्षपाती व दमन ज्वी ।

उकि झी थौं मि जुयाः ग्वाय् । कन्हे व विषं जाःगु जाः प्वनीम्हेस्यागु गुं झीसं न्हंके मफइला ।

पञ्चरत्न शाक्य
कथाकार
जन्मः ने. सं. १०७५

शान्त समुन्दरया सतहलय् यानाब्यूगु *Disturbances* या प्रतिक्रिया उकी भय् वियावःगु अल्याख *Waves* त खःसा जिं धाय्, सुं व्यक्तिया मनय् दनावँगु विद्रोह नं अज्याःगुहे *Disturbances* या प्रतिक्रिया खः ।

पक्षपाती, दमन नीति, सम्विधानया नारा– 'एक भाषा' थन एक भाषा धाय्वं सी दु नेपाली छता त्वःताः मेगु अनेक जातीय भाषा व साहित्यया हत्या । 'अनेक जातीय स्वांया फुलवारी' धैच्वंगु म्हुतुतय्त ENTRANCE FOR THE HINDUS ONLYयाना मेगु दक्व फुक्क जातीय भाषांयात NO VACANCY, NO ENTRANCE, NOT ALWLOED या साइनबोर्ड घाका तःगु दु । थ्व NO, NOT व ONLY या दुने फुक्क नेपाः वासितय्त जवरजस्ति मात्र HINDU याना च्वं थें नेपालभाषा व

थ्वया साहित्ययात नं न्हंकाः जवरजस्ति थःगु अधिपत्य दुने लाके त्यंगु षड्यन्त्रया आगं सुलाच्वंगु दु । 'एक भाषा' नीति इमि थःहे छम्ह थन लाकाः मेपिं फुक्कं गनं गनं लाकाच्वंगु दु । थ्व भाषा व साहित्य, छगू न्ववायगु माध्यमयात म्हुतु दुने कर्फ्यु तइ ब्यूगु सरकारया 'एक भाषा' नीति सासः ख्वासः कुनातःगु सम्विधानया पानात, जि–पलेसा 'म' धाय्केत वाध्य यानाच्वंगु ONLY या परिस्थितिं थ्व छम्ह छगू···या व्यवस्था जि दुनें विद्रोह याकेब्यूगुया पुसा खः, *Disturbances* खः जिगु विद्रोहया सतहलय् ।

रमेशकाजी स्थापित
कवि | निवन्धकार
जन्मः ने. सं. १०७५ थिलापुर्ही

नारद, (थथे धकाः सम्बोधन याय्बलय् "तय्जू" परिवारं नुगलय् स्याकी लाकि छु ?) छ तय्जूया सम्पादक जक मखु जिम्ह छम्ह दुबिस्ता ब्याःम्ह पासा नं खः । उकिं छंगु औपचारिक न्ह्यसःया औपचारिक लिसःहे जक बियाः थःतहे हेय्केगु मस्वसे दुबिस्तां ब्याक्क लिसः बी त्यना ।

नारद, छं जितः गुगु न्ह्यसः ब्छ्याहल व सिबय् ह्लापा छं जिके मेगुहे न्ह्यसःया लिसः निं काय्माःगु खः । छं जिके न्यने माःगु खः– "···रमेश छंके विद्रोह भय्बिया वः लाकि मवः ?"

थुलि न्यंगु जूसा छं जिके मेगु न्ह्यसः न्यनेहे म्वाःलिगु खइ। छायधाःसां जिं मछाःहे मजुसे तप्यंक धायगु खः– "जिके छुं कथंया विद्रोह भयबिया मवः।" तर छं जितः गुगु न्ह्यसः पौ व्छ्या हःगु खः व पौ छं ह्लाः आखलं च्वयातःगु मखसे थासा आखलं छापेयाना तःगु दु। उकिं जि विचाः यायत बाध्य जुलकि थ्व न्ह्यसः छं जिके जक न्यंगु अलग्ग न्ह्यसः मखसे नेपालभाषाया तमाम लेखकतय्के नं थ्वहे न्ह्यसः न्यंगु ज्वीमाः। उकिं थ्वहे न्ह्यसः जूसां नं लिसः जिं वहे बियाच्वना– "जिके छुं कथंया विद्रोह भयबिया मवः।"

सरकारं नेपालभाषा व थ्वया साहित्ययात मचायक न्हंका व्छ्यगु षडयन्त्र यानाच्वंगुयात छं गुलि वाः चायका च्वंगु खः उलिहे जिं नं वाः चायका च्वनागु दु। थथे वाः चायक चायकं जिं छुं याय्मफु। छंला मेगु याय् मफुसां "तय्जू"या विचाः अंक (विरोध अंक) पिकायगु साहसला यात। वास्तवय् थ्व नं छुं तःधंगु आन्दोलक थ्यंक मखुनि। जिला थुलि नं याय् मफु। सरकारं झीगु भाषायात याना वयाच्वंगु दमनया समानान्तरय् यदि जिगु नुगलय् विद्रोह दनावःगु जूसा थौं थ्व सत्ताय् च्वनाच्वंपिं छम्ह छम्ह अधिकारी-तयत गःतां ज्वनाः व्छावायगु खः। मसला नीथें त्वंमाय् तयाः घिसिघिसि निनेगु खः। कानून व सम्विधानय् बांबां-लाःगु खँग्वः व्वयाः अनौपचारिक रूपं नेपालभाषायात दमन याय्‌त च्वयातःगु प्रत्येक गोप्य पत्र-पत्रिका माला हयाः वहे भ्वंहे जक द्वँ चिंक मुनाः थ्व भाषायात क्वत्यलेत षडयन्त्र ग्वयाच्वंपिं छम्ह छम्हेसित उना व्छ्यमाःगु खः। अले राष्ट्रया धुकुतिइ लिधना च्वंगु प्रत्येक साहित्यिक संस्था व संचार माध्यमतसें राष्ट्र भाषाया ख्वाःपालं पुइकाः नेपालीभाषा छगू

यात जक विकास यानाः देशया मेमेगु भाषायात गःकिइगु पक्षपाती व दमन नीति ज्वना तलं नं विरोध मयासे थ्व भाषाया अनुरागीपिन्सं थःथःगु श्रद्धां सारिरीक, बौद्धिक व आर्थिक श्रम तुकाः नेपालभाषायात विकासया लँपुइ न्ह्याका च्वंपिन्त नं साम्प्रदायिक धकाः पाः ल्याना जूपिं छम्ह छम्ह नकच्रातयगु ह्लाय् ध्यनाः प्यनय् छुना बी माःगु खः। म्हुतुप्वाः फायाः म्ये स्वहायका काय्माःगु खः। तर जिं थथे छुंहे याय् फुगु मखु। बस, छपु निपु च्वसु च्वयाः, छगू चिकिचा धंगु पत्रिकाया सम्पादन यानाः हे लुधना च्वनागु दु।

नारद, उकिं जि निर्लज्ज जुयाःहे धयाच्वना– "जिके गुगु कथंया विद्रोह भयबिया मवः!"

उद्धव मास्के

कवि / कथाकार

जन्म ने. सं १०७६ श्री पंचमी

★

२००७ सालय् जिं मबूनि। २०१७ सालय् जि मस्तहे तिनि। २०३६ सालय् धाःसा जि छम्ह युवक जुल। थ्व स्वंगू ऐतिहासिक ह्यूपाःया अन्तिम परिवेसय् जि दु। थ्व परिवेसय् जिं थःत म्हसीका अले जिगु देश व देशया अवस्था यात न। धाइ– नेपाः प्रजातान्त्रीक देश खः। तर जिं विश्वास याय्मफु। ज्यूसा प्रजातन्त्र मखुगु राणा शासन व आःया

पद्धति नापं तुलना याना स्वय्‌गु जिगु इच्छा राणा शासनया इलय्‌ जि मबूगुलिं जि ब्वमातयागु व न्यनातयागु भरं जि छकः तुलना याना स्वय्‌ । राणा शासनया इलय्‌ नेपाःया न्ह्यागु पक्षय्‌ नं शोषण जूगु दु– राजनैतीक, आर्थिक, सामाजिकया नाप नापं जातीय भाषा, साहित्य, संस्कृति'''यक्व यक्व । वहे अवस्था थौं नं खनाः जि अजू चाः । बरू थुलि सम्म पाःकि ह्लापा कडा नीति अपने याःगु जूसा आः व स्वयाः भतीचा नरम नीति अपनेयाःगु जि ताय्‌का । थ्व नरमनीति जनताया लागि *Slow Poision* खः । थुकिं सीमदय्‌क जनतायात छेंकि तय्‌यो उकिं थ्वइत ह्रीसं थुइके माः । जनताया विरूद्ध गुलि कडा नीति अपने याइ उलि याकनं देशय्‌ विद्रोह दनी । नरम नीति याना गुलि याकनं जनतायाके विद्रोह दनेमाःगु खः उकी भतीचा लिबाइला धैगु संका दु तर अन्याय अत्याचारया लागि जनतां न्ह्यःवलें गःपः लमथ्याःगु खँ इतिहासं धै च्वंगु दु । प्रजातन्त्र धाःगु देशय्‌ थौं जनता वाथावाथा कना च्वंक च्वंक नं छगू विद्रोह दंगु दु । अन्याय अत्याचारया विरुद्धय्‌ जुलुस वःगु दु "तानाशाही–मूर्दावाद" या नारा लगे जूगु दु । शोशित, पीडित जनताया थ्व सत्य्‌ जिगु नं छसः दु– सायद थ्वहे नं जिगु विद्रोह खःला ?

भाषा विपे सकसिनं करुणा मयाःसा
पासा गनं ह्वइ गथे उरयागु आसा ।

सिद्धिचरण श्रेष्ठ

सुन्दन खुसः
कवि
जन्मः ने. सं. १०७७

★

(पासा नारद, 'तय्‌जूं' न्यांगु न्ह्यसःया जि वियाच्वनागु लिसः ने. सं. १०९८, ने. भा. पत्रिकाया १९३, १९४, १९५ ल्याखय्‌ पिदंगु जिगु 'न्हूगु पिढी व साहित्यिक मान्यताया खँय्‌' लेखया प्रतिक्रिया च्वयादीपिन्त लिसः कथं तयार जूगु (तर पिहां मवःनिगु) 'तथाकथित प्रगतिशीलया वकिलत नापं' या छगू अंश खः)

नेपाः गुगुं छगू जाति व भाषा भाषीतय्‌गु जक लुधंक समाः याय्‌गु विर्ता मखु । तर सरकारया सम्पूर्ण योजना व संचार साधनया कृयाकलापं धाःसा थथे धयाच्वंगु मदु । गुगु जनताया अपमान व जातिगत अस्तित्वयात अस्वीकार यानाच्वंगुया चि खः । थथे भाषा साहित्य व संस्कृतिया दमन याय्‌गु जाः सरकारं ग्वैः च्वंगु दुसा मेखे जनस्तरं असमान भाषा नीतिया विरोध कथं न्यायकीगु सभा, सम्मेलनय्‌ ब्वति कयाः वा च्वयाः नं जि थःके ब्वलंगु विद्रोह पिथना च्वना । तर भाषा, साहित्य व संस्कृतिया विकास याय्‌गु मनं तुनाः दनाः वइच्वंपिं कन्हेया भविश्यतय्‌त सम्मेलन व पत्रिकापतिकं, तथाकथित प्रगतिशील व अगतिशीलया बिल्ला घाकाः नेपालभाषाया सीमित संचार साधनय्‌ पःखा दनाः गुगु ध्रुविकरण कीगु कुतः जुयाच्वंगु दु थुकिं क्वथाय्‌ दुने च्वनाः वैचारीक नेतृत्व कयाच्वना धकाः गर्व याना च्वंपिन्त राजनीतिया घच्चायापुगु कासाय्‌ सफल यात खइ, तर थुकी दुने है कन्हेया शून्य साहित्य जाय्‌कीपिं न्हूगु पिढीयात ब्वलंके मबीगु सुक्ष्म षडयन्त्र नं जि खना च्वना । थथे सरकारया दमन

नीतिया प्रतिरोधया निंतिं झीगु भाषाया समर्पित सीमित पुचः दुनेया लेखक व पाठकया दुने भाषाया ख्यलय् छगू घचचाया-पुक्क तलवार चाःहिकाः बाझः यायत कतिबद्ध प्रगतिशीलताया तथाकथित छम्हूचा वकिलत प्रति नं जिके उलि हे विद्रोह दना वइ च्वंगु दु गुलि सरकारया भाषा, साहित्य व संस्कृति न्हंकेगु नीति योजना व कार्यान्वियन पक्षय् दु ।

केशरमान ताम्राकार

कथाकार

जन्मः ने. सं. १०७७ कछलाथ्व ५

★

शोषित जातिया व्यक्तितय्सं नं प्रतिनिधि यानाच्वंगु थुगु व्यवस्थां थः शोषित प्रति छझाःचा लिफः स्वयाः अवस्था लुमंका ब्यूगु जूसा शायद भाषः जति जाति प्रति थपाय्च्वं अन्याय जुइ मखइगु खइ । तर थुगु व्यवस्थाया मेचय् च्वनी वलय् लिफः स्वय् फुर्सत मदइगु वा फुर्सत दयाः नं स्वय् मास्ते मवइगु खः, व जि मस्यू । तर थथे प्रत्येक प्रतिनिधि-तय्सं थःत जन्म ब्यूम्ह मांयात हत्या यानाच्वंगु स्वय् मफयाः जिगु नुगलं थ्व व्यवस्थायात फाता पुइका छ्वःसा छुं जुइ धैगु विद्रोह म्वाकाहःगु दु ।

इन्द्र नकर्मि (भोम्नि)

कवि

जन्मः ने. सं. १०७९ चौलागा १

★

नेपालभाषा, थ्व झो नेवाःतय्गु राष्ट्रिय भाषा खः, मां भाय् खः । थ्व ह्लापा ह्लापाया मल्ल जुजुपिनिगु इलय् 'राष्ट्रिय भाषा' खः । नेपाः गाःयात पृथ्वीनारायण शाःहजुं एकिकरण यासेंलि लिपा नेपाःया राष्ट्रिय भाषा नेपाली जुल । नेपालभाषा प्रति हेला याना हल । नेपालय् नेपाली भाय् अनिवार्य याना हल । थथे जुसेंलि नेवाः भाषित मिलय् जुयाः नेपाः गाःया थाय् थासय् थःगु मां भाय् नेवाः भाय्यात प्रचार यानाजुल । यक्व नेवाः कवितय्त तात्कालिन राणाशाहि-तय्सं (श्री ३ सरकारं) ज्वनाः सास्ति यानाः जेलय् कुनाबिल । तर झी नेवाः कवित मग्यासें जेल दुने नं नेवाः भाय्या कवि सम्मेलन याना जुल । वय्कःपिन्त तानाशाही, क्रूर निर्दयी राणातय्सं खुब सास्ति यात । गुम्हेसितं स्याना बिल । थौं वयाः नं रेडियो नेपालं नेवाः कार्यक्रम 'जीवन दबू' व नेवाः स्येयात रद्द यात । स्मरणीय जू कि जुजु महेन्द्रया पालय् नेवाः भाय्नं यानाःहे नेपाःयात सं. रा. संघया सदस्यता प्राप्त जुल । आः वहे सरकारं नेपालभाषायात न्हंका छ्व्यगु कुतः यानाच्वन । उकिं झी सरकारं नेपालभाषा व नेपालसम्बतयात मान्यता बीकेया लागि न्ह्याः वनेत तयार जुइमाल ।

कनकद्वीप ब. आ.
लेखक
जन्मः ने. सं.

★

झीगु सुसंस्कृत नेपालभाषा व थ्वया साहित्ययात न्हंका हे ब्छय् धकाः सरकारं कया वयाच्वंगु दमन नीतिं जिगु विस्फोपित नुगलं जितः विद्रोहया दबुलिइ न्ह्याकाच्वंगु दु । उकिया प्रतिक्रियाया छगू उदाहरण थौंयागु जिगु जीवन खः । अले नेपालभाषाया अत्याधुनिक साहित्य नं पर्त्या भासं हीकाः अमित नं जि झीगु भाषा व साहित्यया सम्पन्नता क्यना च्वनागु दु । हानं अन्तरराष्ट्रिय क्षेत्रय् नेपालभाषाया (*Postal Course*) कोर्स थ्यंका च्वनागु दु ।

उकिं छन्हु झीगु नं पाः वइतिनि गुबले नेपालया एकेडेमितसें नं नेपालभाषा व साहित्ययात थाय् मबिसे गाइहे मखु ।

कनकद्वीप ब. आ.

इश्वरानन्द
कवि/उपन्यासकार/नाटककार/आलोचक
जन्मः ने. सं

★

छिगु न्ह्यसलं जितः पलख छक्काः इवाता याना बिल । स्याकेहे धकाः सेथाक्क कुतिं न्यासेंलि स्याला स्या हे स्याइ ।

उकिं आया ला जुहे जुइ । अले उकिं तसलं वा चिसलं आया धायुगुलिं अमित ह्लीकेगु बाहेक छुं अर्थ मखना जि- स्याः चाय्केगुली ।

बरू पासा, जिगु मिखाय् दंक नेवाः भाय्या꙳ बाखं छगू इवातां दंवइः- ह्लापा ह्लापा दुवातय् च्वनाः नेवाः भासं बाखं तक नं कने मदु । ईयागु खँ, इलं मूपुली २००७ सालय् क्रान्ति जुइ अले विराटनगरं निसें सः बीगु याना हइ, म्ये नं न्यने दया वइ उकी करार पत्र कयाः दकले ह्लापां रेडिवां चिनाखँ (नेवाः भाय्यागु) ब्वना हयाम्ह मनू जिहे खः । ११ सालंनिसें एस. एल. सी. परिक्षाय् नं नेवाः भाय्– नेपालभाषा नामं हे च्वनावइ । बुलुं नेपालभाषा धायुगु त्वःताः एन. बी. एन. बी. धाधां १६ साल क्यनेवं नेवारी धया व्छइ । १७ साल वइ । नेपाःया राजनीतिं छकः बिखू त्वःती । बुलुंनं २२ साल वइ, अले नेपाल रेडिवां सः बीगु त्वःती, म्ये नं न्यने मदया वनी । ३६ साल क्यनी । बाः वं मवं विद्यार्थी आन्दोलन जुइ, व भराय्धनां वनी । अले झी जुजुं बालमताधिकार बीगु घोषना याना बिज्याइ । ई अथेहे न्ह्यानां च्वनी । हानं नं नेपाल रेदिवां म्ये हालाहःगु ताय् दया वइ । ग्व, मेम्हु छु धाय् ?

स्वीगर

꙳ १ बाखं (–पुं) कहानी, कथा
२ बाखं (–गू) इतिहास

दुर्लभलाल सिंह

लघु कथाकार

जन्मः ने. सं.

सरकारया भाषा नीतियात कयाः कुगाक्क धाय्धाःसा जितः विद्रोही धकाः पाः याइ। मयाय् धाःसा जितः ग्याफर व नपुंसक धकाः पति धस्वाकी । जि न विद्रोही खः सत्यया, न ग्याफर खः असत्यया ।

नर्मदेश्वर प्रधान

समालोचक

जन्मः ने. सं.

नेपालभाषा व थ्वया साहित्य प्रति सरकारया नीतियात कयाः थःगु विचाः प्वंकेगु न्ह्यसः थन दं वइच्वंगु दु । गुगुं देया सरकारं नं राष्ट्रियताय् लिधना च्वनेमाः । सहि अर्थय् राष्ट्रियतां प्रेरीत मजूगु सरकार पक्षपाति जुइ, साम्प्रदायिक जुइ । तर थुथाय् लाक्क राष्ट्रियता धयागु छु खः उकेया नं स्पष्ट धारणा दय्माः । राष्ट्रियता व अराष्ट्रिय धकाः वर्गिकरण याय्गु अधिकार रंगीन सुलचं दुपिनिगु पेवा जुत्तले राष्ट्रियता ब्वलने फइ मखु, वरू थुकिं सहि राष्ट्रियतायात नं कुरूप यानावी ।

राष्ट्रियता धयागु स्वैगुं एकाधिकार, स्वैगुं पेवा, स्वैगुं प्रभुत्वया क्षेत्र जुइ फइ मखु । सम्पूर्ण देशवासीतय् आत्म विश्वास याय्गु समान अवसर अधिकारया वातावरण हे राष्ट्रियताया क्वातुगु तिबः जुयाच्वनी । गुगुनं जातिय भाषा साहित्य संस्कृति नं राष्ट्रया अभिन्न अंग खः । अमिगु उन्नति विकासं प्रत्यक्षया परोक्षकथं राष्ट्रियताया अभिबृद्धि जुयाच्वनी। स्वयातं मस्यंकुसे आत्मविकास याय्गु मौलिक अधिकार खः । थुगु अर्थय् विभिन्न जातिया भाषा साहित्यया विकासयात राष्ट्रिय महत्वया दृष्टिकोणं मस्वसे रंगीन दृष्टिकोणं स्वय्गु गुगु ज्या अधिकारीक स्तरय् जुइ व राष्ट्रद्रोही, जनद्रोही व सहि राष्ट्रियता प्रति तःधंगु षडयन्त्र जू वनी ।

थःगु भाषा, साहित्य विकास याय्गुहे स्वैगु मिखाय् साम्प्रदायिक अनुभव जू वंसा थुजोगु साम्प्रदायिक जुइगुलिइहे सकल जातिय भाषा भाषी साहित्यकारतय् निंति गौरवया खँ जुइ । मखु साम्प्रदायिकता धैगु संकुचित व राष्ट्र घातक धारणा खःसा राष्ट्रया अभिन्न अंग जुयाच्वंगु सम्पूर्ण जातिय भाषा साहित्य विकास पाखे त्रस्त जुयाच्वंपि कय्कुं नुमः दुपि सम्पूर्ण तथाकथित पाखण्डी राष्ट्रवादीतय्त अधिकारीक स्तरय् संरक्षण जुइमज्यू । थुजोपिन्त संरक्षण याइगु गुगुं सरकार राष्ट्रिय सरकार जुइफैमखु ।

राष्ट्रियता धैगु केवल राजनैतीक धारणा जक मखु । बिभिन्न भाषा, संस्कृति, साहित्यया माध्यमं देशय् क्वात्तुगु राष्ट्रियता थनाः भावनात्मक एकता परिचालन याय् फैच्वनी । तर सहि राष्ट्रियताया परिचालन अवले तिनि जुइगु संभव जुइ जब सहि राष्ट्रियताया अर्थ अधिकारीक स्तरय् नं छर्लंग जुइ । सत्तासिन व शक्तिधारी मनूतय् स्वार्थहे राष्ट्रियता

अले इमिगु स्वार्थ पिनेया फुक्क साम्प्रदायिक व अराष्ट्रिय खःसा व राष्ट्रियता राष्ट्रियता मखु, व दबाव ख । थुजोगु दबाव पूर्ण स्थितिइ गुगु जातिय भाय् साहित्य समानताया वातावरणय् ग्वाय् फैमखु तर थुजोगु दबावपूर्ण राष्ट्रियता लिच्वः छु जूवनी व इलं क्यनी ।

वासुशशी

नाटककार/कवि

जन्मः ने. सं.

★

धात्थें धायगु खःसा सरकारं नेपालभाषा उन्नति यायत मागु न्ह्यथने बहःगु छुं याःगु मदु । छगू सरकारया त्याखं ब्यवहारिक व औपचारिक ज्यात उपो छुं नं याःगु मदु । थय् जुयाच्वंगु झीगु देशं देश व जनता प्रति उत्तरदायित्व क्वबीम्ह सरकार मदुगुलि हे खः । अर्थात संक्षेपय् झीगु देशय् प्रजातन्त्र सरकार मदुगुलि थय् जुयाच्वंगु खः । थज्याःगु सरकार पाखें झीगु अथवा मेगु छुं हे भाषाया भिं जुइ धैगु आसा यायगु हे ब्यर्थं जक मखु वरु थःहे हे मांभ याःगु खः । थज्याःगु अःजाताःलीक सरकारया पहः हे न्ह्याथ.य् जुइमा राष्ट्रया नुगः खँ व जनताया वाणी मुखर जुइगु साधनतयगु कथु कीगु जुयाच्वनी । उकें थन्यागु सरकारया न्ह्यःने ह्लाः फः वना छुं ज्या जुइमखु ।

स्वां माल धैगु खःसा कँमा लिना व्छयाः स्वांमा पीमाः । अधिकार अत्याचारीयाके फ्वना प्राप्त जुइमखु, अतः अत्याचारीयात फुका व्छयत अधिकारयात हे प्रयोग याय्माः ।

वास्तवय् सरकारं भाषागत गुगु गलत नीति कयाच्वंगु दु उकेंयाना नेपाली भाषायात हे नं हानि जुयाच्वंगु दु । रूसया खँ न्ह्यथने– अन क्रान्ति न्ह्यः नां हे न्यने मदुगु लिपि तक्क नं मदैच्वंगु गुलिखे भाषात क्रान्ति लिपा लिपि सम्पन्न जक मखु संसारया महान साहित्यं नं सम्पन्न जुल । व भाषां नं विश्वयात अमर रचना बी फत । उकेया नतिजा स्वरुप स्वयं रूसि भाषा राष्ट्र भाषाया श्री बृद्धि जुल, वांगमयया क्षेत्रय् रूसया अप्पो नां दत । लः गुलि गुलि च्वय् वइ कमल उलि उलि हे स्पष्ट खने दै । झीथाय् सरकारय् च्वना च्वंपिसं थुलि खँ मथूगुला खइमखु । माक्व थू, किन्तु अमिगु नीति हे मेगु । तलवारला पक्का खः, परन्तु नीति जुयाच्वन पालेगु रक्षा याय्गु मखु । अयनं सत्य छु खः धाःसा सुनानं सुइतं गवलें चन्हंक पाला व्छय् फइ, किन्तु वयागु हियात त्वइसे च्वंका बी फइ मखु । भाषा धइगु मनूया हि खः । थःगु भाषा थःगु हि । हि गवलें त्वइया वनी मखु ।

न्ह्यागु भाषाया उन्नति नं वहे भाषाया मनूत पाखें जक स्यल्लाक्क जुइ । उकें व भाषाया स्रष्टातयसं तपस्या याःसा जक व खँ सफल जुइ । जि धाय् त्यनागु झीगु भाषाय् थन्याःगु तपस्या जूगुहे मदु, अन्याःपिं तपस्वीत हे मदु धैगु मखु । धापू छु धाःसा अन्याःपिं तपस्वीत आपाः माल, वय्कः-पिसं अप्पो तपस्या याय्माल । झीगु भाषाय् अन्याःगु साहित्यया सृजना जुइमाल गुगु साहित्य थःगु वा थम्हं स्यूगु भाषाय् ब्वने मखंसां न्हचागु देशय् च्वंम्हेस्यां नं समु-

द्रयला दुहां वन किन्तु तःगः हिरामोति त्वःफित धैंग् जुइमाल । दुर्गालाल ख्वबिलु ख्वयुहे माल, ह्लिलेग् मखु । ह्लिला ख्वालय् हे तनावनी, ख्वबि अश्रु अमृतं तिकिनना धर्तीयात उर्बर याना बी । साहित्यं एकेडेमि दय्की एकेडेमिं साहित्य मखु । आधुनिक छगू राष्ट्रया आवश्यक औपचारिक ज्या याय्गु धैंगु मेग् हे खँ । जिमिथाय् नं सम्पति दु धकाः धुकुती यंकाः ताल्चं ग्वइतःग् सन्हू क्यनेग् छगू खँ, सम्पति तयांतय्थाय् मदयाः तीहे ज्या मछिग् सन्हु ब्वय्ग् मेगुहे खँ ।

भगतदास

कवि

जन्मः ने. सं.

स्वैगु नं स्वतन्त्रतायात लाकाः जवर्जस्त दासत्व स्वीकार याके वीगु कुतः तिरस्कृत हे ज्वी । उकिसनं थौंया थ्व प्रजातान्त्रीक युगय् केवल एकाधिकार धकाः छगू हे जक घय्सुनाः मेमेगुयात तित्तुतियाः गंकाः स्याना व्छय्गु तसकं निन्दनीय ज्वी । देशया छुं नं भाषा संस्कृतिं निसें कयाः प्रत्येक नियम कानून तक्क यात याइगु प्रयोग समानुपातिक ल्याः कथं ज्वीमाः । युग हिलावं थें देया दुने फुक्कस्यां नय्, त्वने, पुने दय्माः थें मनू जुलकि मानवताया नं छुं

कदर मनूमात्रयाके दय्माः । गुलिसित धुलय्, गुलिसित मुलय् तयाः व्यवहार याय्गु थौंया युगय् मल्वय् व्ंकल । तिक्क तिक्क जक मुलुं सुयाः थःगुहे जक स्वार्थ सिद्ध याय्गु कुतः जक याय्गु खःसा थ्व मुलुक हे नं छगू मत्स्य न्याय सिबे छुं पाइ मखु ।

देशया गुलि नं भाषा, संस्कृतियात देशया मंकाः धुकू थें फुक्कसितं उति खनाः व्यवहार याय्माः । छगू हे जक भाषा संस्कृति ब्वलंकेत मेमेगु भाषा भाषीतय्के उगुं थुगुं कर काय् माःगु जरूरत मदु । कर कथं फुक्क देशवासीतय्के काय्गु खःसा फुक्क देशवासीतय्त नं समानकथं व्यवहार ज्वीमाः । थौं सरकारया बकुलाःगु भाषा नीतिं यक्व उपेक्षित भाषात थःगु हे देशय् च्वनाः नं मौलिक अधिकारं बंचित जुइमाःगु न्यायोचित जुइफइ मखु । छाय्धाःसा बहुभाषा भाषी दुगु देशय् एकःति एक भाषाया जक प्रचार प्रसार यानाः मेमेगु भाषायात गालय्तुं तयाः गःकीगु ज्या गुगुं हालतय् नं स्वीकार्य ज्वीमखु । केवल नेपालभाषाया हे जक उत्थान याय्माः धया मेमेगु भाषा भाषीतय्त क्वथलाः जुइगु साम्प्रदायिक पहः नं जितः मयः । देशया गुगुं नं भाषा संस्कृतियात घाः जूगु जिं थःतहे जूगु भाःपी । छाय्कि शरीरया छुं अंशय् घाः जुलकि शरीरया मेमे थाय् नं कष्ट ज्वीगु स्वाभाविक ज्वी । गथे तःखा भ्यगः छथाय् संकल कि फुक्क थासं पाः लाक्क सनी । थः थःगु थासय् फुक्कसिगु उतिकं थाय् दु, मू दु धाःसा नेपालभाषा व थ्वया साहित्ययात मचायक न्हंका

व्छयत सरकारं पक्षपात व दमन नीति काल धायवं ह्लनिगुला खहे मखु छाय्धासां १०४ दँया घोर राणा अन्धकारं त्वपुलंला ह्लंके मफु। जबर्जस्ति हे जक ह्लंका व्छयगु कुतः याःगुसा व्हीसं गुगुं हालतं नं व सरकारी नीतियात प्रजातान्त्रिक धाय् फइ मखु । उकिया बिरोध जक मखु सारा देशया उपेक्षित भाषा भाषीत मुनाः प्रजातान्त्रिक अधिकारया निंति फुक्कसिगुं ह्लापा बल्लाक ल्ह्वने माः । म्हू ची माः । छाय्कि जनशक्तिया न्ह्यःने छुं नं शक्ति उलि ससक्त जुइ फइमखु । जि स्यू अधिकार पनां मखु, ल्वाना जक वइ ।

रश्मि कंसकार
कथाकार
जन्म : ने. सं.

★

भाषा जाति हे राष्ट्रया ह्लाः तुति धैगु तथ्य न्ह्यःने दय्क दय्क नं थौंया शिक्षा नीति थ्व भाषायात दमन याय्त स्वयाच्वन । खँय् भाय् मसःपिं व मथूपिं मचातय्गु लागिं स्कूलया लुखा हे चाला मवीगु नियम व माध्यमिक

स्तरय् नेपालीयाOr विषय नेपालभाषा मजूगुलिं दे भाषाप्रति गुलि अन्याय, असमान जुयाच्वंगु दु धैगु स्पष्ट जू । क्याम्पस स्तरय् नं आर्थिक विषमताया मूल कारणं हे थःगु भाषाप्रति आस्था दयाः नं विद्यार्थीतसें नेपालभाषा मूल विषय कयाः ब्वने मफया च्वन । थुकिं यानाः सहायक विषय नं याउँक पास याय्या लागि जक नेपालभाषा काः वनीगु विद्यार्थीतय् प्रवृति जूवन । थुजोगु दमन नेपाःया मेमेगु भाय् मैथिलि, तामाङ, लिम्बु आदियात नं मजूगु मखु । तर अपिं नेवाःत थें चेतनशील मजूगु व सफू व पत्रपत्रिका, शिक्षा आदिया अभावं यानाः अमिके उलि विद्रोह भय्विया मवल गुलि नेवाः जातियाके वयाच्वन । फःसा व्हीसं अमित नं थःथःगु भाय्या समानताया लागि विद्रोहया लँपुइ न्ह्यज्याके । तर नेवाः भाय्ला नेपाःया दकलय् दुग्यंगु, धिसिलाःगु, थःगु हे लिपि दुगु संपन्न भाय् खः । गुगुं इलय् राष्ट्रिय संमान प्रतिस्थित थ्व नेवाः जातियाके थःगु हे गौरव दु । नेपालभाषा नेपाःया थःगुहे भाय् खः । थ्वया साहित्य नेपाल साहित्य हे खः । सरकारी स्तरं उपेक्षित थ्व भाय् मान्य मजुसें गाइमखु थ्वहे जिगु विश्वास दु ।

रश्मि कंसकार

मां भासं बीगु शिक्षां हें भिंह्म मनू तयार जुइ ।
-स्वामी विवेकानन्द

राज सायूम्नि
कथाकार

जन्म : ने. सं.

माध्यमिक स्तरया न्हू शिक्षाय् नेपालभाषायात गणित, जीव विज्ञान थुजोगु प्राविधिक विषयया पुचलय् तय्गुया अर्थ (?), छिगुहे न्ह्यसःया दुने लाः थें जि तांया ।

धात्थेंला मेचया लोभय् सा स्यानाः धुँ पोसय् याइपिं छखलः दतले थन छुं जुइ थें जि मताया ।

अम्तरत्न तुलाधर
कवि

जन्मः ने. सं.

थ्व खँय् निप्वाः म्हुतु जुइ फैमखु – सरकारं नेपाल-भाषा व थ्वया साहित्य थकाय्त माःगु ग्वाहालि जक मब्यूगु मखु न्ह्यज्याय्गु लँपुइ तक नं पंगः थनाः धाप्लां थ्याः थें दनाच्वंगु दु । कीगु न्ह्य ज्याय्गु हक क्वत्यला तःगु दु, थ्व खँय् कीसं विरोध याना वयाच्वना, याय् माःगु नं दु । तर सरकारं कीगु भाय् व साहित्य न्ह्केत स्वइच्वन धैगु खँय्

धाःसा दः विश्वास मदु । छाय्कि थ्व भाषा व थ्वया साहित्य नेपाःयागु संस्कृति नाप छस्वा जुयाः थःगुहे कलात्मक लिपि-तसें छाय्पा ततःजीगु पुलांगु साहित्यया परंपराय् आः तक नं न्ह्याना वयाच्वंगु दु । थ्व छगू म्वानाच्वंगु विकासशील, ससक्त जन भाषा खः । उकिं थ्वयात न्ह्केत स्वइच्वन धाय्गु पाय्छि मजू, छाय्कि थ्व गवलें नं ह्नी मखु ।

अले थ्वहे इलय् कीसं थःत नं छकः छाय् ह्नाय्कनय् मस्वय् ? कीगु दुने नं इल्ल अन्तर्विरोध दु । थुपिं नाप नं की छाय् मल्वाय् ? सकल नेवाःतसें मांया दुरू ति निंगु मां भासंहे थः मस्तयूत खँ ह्लाकेमाः छाय् मधाय् ? भाय्जक न्यना वनीगु जूसा न्ह्याथेजाःगु साहित्य थजु जन बिरोध वा नांगागु (पोर्नोग्राफि) नेवाः भासं च्वय् ज्यू धाइपिन्त छाय् न्ह्यसः मयाय् ? कीसं मेपिं शोषित पीडित जनताया निंतिं मच्वल धाःसा कीसं थःगु भाय् शोषित पीडित जुल अधिकार हजि धकाः गय् धाय् !

उकिं जि स्वय् – कीसं छगू स्वस्थ मानवतावादी दिशा ज्वनाः स्तरीय विश्व साहित्य श्रृजना याय्, अले सरकारं नं कीत हनेत ह्लासं गय् मचुइ ? थःहे कीगु लँपु खः नत्रसा सरकारयात जक दोपं बियां छु हे जुइ ?

जगदीश चित्रकार

उपन्यासकार / समालोचक

जन्म : ने. सं.

न्ह्याह्म नं मनूया नुगः छगू ज्वालामुखि खः। गुबले सहयाय् मफइगु अन्याय जुइ, व ज्वालामुखि तज्याइ, अले अनं बिद्रोहया लाभा पिहां वइ। इलय् हे थज्यागु अन्याय व पक्षपातयात न्हंका मच्छत धायूवं मनूया बिद्रोहनं तसकंहे ग्यानापुगु हिंसाया लँपु ज्वनेफु, द्वलंद्वः मनूयात चुइका यंकीगु हियागु खुसि बाः वय् फु। गन मनूयात मनू जुयाः म्वाय् थाकुइ, अन मनूत जुक्व लाखे – लसिं जुयाः नं पिहां वय्फु। थज्याःगु परिस्थिति पित महय्त मनू नाप मनूया हे ब्यवहार जुइमाः, मनूयात त्वःगु न्यायथागु बांलाक पलिस्था जुइमाः। सामाजिक, राजनैतिक व आर्थिक ख्यलय् जक मखु, मनूया भाय् व साहित्यया ख्यलय् नं न्यायया मू उतिकं हे तःधं। छाय्धाःसा मनूयात नय्, त्वने, पुने जक दयां मगाः, वयात थःगु दुःख – सुखया बाखं कनेत, ह्लिलेत, ख्वय्त, हालेत थःगु हे भाय् माः। छह्म सपेराया धकि दुने चम्ये त्वाःह्लाना तःह्म ताहा जुयाः म्वाय्गु थ्व युगया जक मखु, गुगुं नं युगया मनूयागु आकांक्षा जुइफै मखु।

थौं नेपालभाषा व थ्वया साहित्य प्रति जुयाच्वंगु तःधंगु अन्याय व पक्षपातयात कयाः कीसं मदिक्क बिरोध याना वया च्वनागु दु। थ्व बिरोधया सः थौं छह्म - निह्म कवि लेखकपिनि कलम व प्यह्म - न्याह्म बुद्धिजीवीपिनिगु म्हुतु-

प्वाले जक मखु, द्वलंद्वः नेपाःमिपिनिगु दुनुगलं निसें पिज्वया-च्वंगु दु। उखुन्हु तिनि हे नेपाल सम्वत ११०० दंय् वयंगु लसताय् कीसं यचुक खन – कीथाय् नं न्ह्यलं चाःपिं मनूत थौं आपाः दय् धुंकल। छह्म - निह्म मनूया तिस्सलं जक बिद्रोहया फय् सनी मखु, तर थुगसी थें हे की सदां छधी व छपँ जुयाः हाला च्वने फत धाःसा थुकि ताख्वाँय्तय्गु ह्लाय्पंया पिलि अवश्य फिरिफिरि संकी – जितः विश्वास दु। यदि थुलि नं छुं मजुल, मनूत वज्रख्वाँय् हे जुल धाःसा थौंया कलम कह्लय् तलवार जुयाः पिहां मवइ सुनां धायफु? पत्याः यानादिसँ – थ्व हासा थानाः भौ ख्वाय्गु ख्याच्वः मखु। इतिहासं स्वातुस्वां ब्वया वयाच्वंगु धात्थेंयागु बाखं खः।

जगदीश चित्रकार

श्रीराम

कवि

जन्म : ने. सं.

गुगुं नं ख्यलय् पक्षपाति ब्यवहारया प्रतिक्रिया स्वरूप छगू सहज अले स्वभावतः ब्वलना वइगु बिद्रोह गुगुकथं वल धाय्गु जि मस्यू। टेक्निकल्ली ब्वलंगु जिगु बिद्रोह मखु। छगू सहज प्रतिक्रिया खः बिद्रोह। बस्।

सिद्धिचरण श्रेष्ठ

कवि

जन्म: ने. सं. १०३२

ससारय् गुलि आविस्कार जुल व फुक्क आविस्कार मध्ये भाषाया आविस्कारयागु अत्यन्त महत्वपूर्ण थाय् दु। भाषा मदुगु समाजया कल्पना तकं याय् थाकु। भाषायागु स्वापू मनूत लिसे ला व लुसि थें जुइ। भाषा मदुसा– गुगुं बिचाः यागु नं रूप दइ मखु। नेपाल छगू चीधंगु देश जुयाः नं थुकी तःताजि भाय् दु। थःथःगु भाय्यात च्वछाय्गु सकसितं तःधंगु अभिलाषा जुइ, तर थथे धकाः स्वयागुं भाषायात क्वत्यलेगु व अवहेलना याय्गु उचित मजू। थज्याःगु मनोबृति राष्ट्रिय एकतायात धक्का जू वनी। नेपाली भाषा थौं कीगु राष्ट्रभाषा जुयाच्वन। उकेयात उन्नत व सम्बद्ध याय्गु की सकसिगुं कर्तव्य खः। थौं थ्व भाषा ह्लिया ह्लि धैथें सम्पन्न जुयावंगु हर्ष व उत्साहवर्धक गौरवया खँ खः। तर थ्व भाषा की सकसियां राष्ट्रभाषा जुयावना च्वं थें सकल देशवासिया थःथःगु मां भाय्यात ब्वलंकेगु अवसर सकसितं प्राप्त जुइमाः। थथेहे जूसा जक राष्ट्रभाषा कन कन सुसम्पन्न जुइ। गथे सिमाय् उकिया कचा मचा वाउँसे च्वनाः ब्वलना वंसा हे जक व सिमाया अभिवृद्धि व दीर्घायु जुइगु खः, अथे हे देशय् दुने च्वंगु तःताजि भाषायागु उन्नति व विकास हे देशयागु राष्ट्रभाषाया गरीमा व महिमाय् वृद्धि जुइ।

कीगु थज्याःगु चीधंगु देशं देश दुनेया तःताजि भाषायागु विकास व सम्वर्धनय् लगय् जुलधाःसा राष्ट्रभाषायागु अभिवृद्धी बाधा जुइ, राष्ट्रिय विकासया प्रयासय् आघात लाइ धैगु खँ पूर्णतया गलत खः। गुलिं गुलिसिनं थज्याःगु बिचाः अभिव्यक्त याना वयाच्वंगु दु। परन्तु थौंया जमानाय् थज्याःगु बिचाः कयाच्वनेगु गुगुं प्रकारं नं स्वस्थ मखु। राष्ट्रभाषाया विकास व सम्वृद्धिया निंति उपो कुतः याय्माः तर देशया मेमेगु विकास व उन्नतिया निंति नं सरकारं लिचिले मज्यू। सरकारं देशय् च्वंगु फुक्क भाषायात समान दृष्टि स्वय्माः धैगुया अर्थ राष्ट्रभाषायात थें हे फुक्क भाषायात स्वय्माः धैगु खँ व्यावहारिक जुइ मखु तर थःथःगु भाषायात सम्वृद्धि व सम्पन्न यानाः थुकियात राष्ट्रभाषाया साहित्ययागु समक्ष यंकेगु कुतः याय्गु अधिकारं धाःसा स्वयातं बञ्चित याय्गु सरकारया नीतिं जुइमज्यू।

नेपालभाषा पाखे छकः बिचाः याय् - थ्व भाषा नेपाःयागु छगू प्राचीन भाषा खः। थुकिया मूल तिब्बत, बर्मेलि जूगुलि इण्डोआर्यन परिवारयागु मूल नेपाली लिसे पाः। नापं जीवन हनाच्वने माःगुलिं नेपाली व नेपालभाषायागु सम्बन्ध स्वानावनेगु स्वाभाविक हे खः। नेपालयागु इतिहासय् लिच्छबि इलंनिसें हे थ्व नेपालभाषायागु अस्तित्व दयाच्वंगु खनेदु। मल्ल इलय् थ्व भाषाया धुकुती आपालं सफूत निर्माण जुल। विशेष यानाः मल्ल ईया उत्तरार्धय् साहित्यया अनेतनेगु विधात थुकी दुथ्याः वन। बाखं, प्याखं, म्ये, तुतः

आदि थ्व भासय् निर्माण जुल। उकें प्राचीन नेपाः ह्मसि-केत कुतः याइपिन्त थ्व भासं आपालं ज्वलंत प्रस्तुत याय् फत। सत्यादँति न्ह्यःयागु नेपालया अवस्था स्वयाः विशेषज्ञ Briaen Hodghon धयाह्म विद्वानं नेपालय् Only Newar's and Newar's have a literature which is wholly Ex-oteric (खालि नेवाःतय् जक थन उत्कृष्ट साहित्य दु मेपिनिगु मदु) धकाः धया दीगु दु।

थथेहे फ्रान्सया विद्वान इतिहासकार सिल्भा लेभिं – 'बुरिह्म मांयात हेला याय् थें नेपालभाषायात हेला यानाच्वन' धकाः नुगः मछिका दीगु दु।

बौद्ध विद्वान भदन्त आनन्द कौसल्यायनजुं धयादीगु दु– 'भाषा विज्ञानया दृष्टि नेपालभाषायात मदय्का व्छय्गुया अर्थ छगू तःधंगु क्षति जू वनी।'

थथे थ्व भाषायागु महत्वयात आपालं विद्वानतसें मुक्त कण्ठं प्रसंसा याना वंगु दु। आःतक नं नेपालया इतिहास प्रेमी विद्वानतय्सं थ्व भाषायात सय्काः प्राचीन नेपाःया धर्म, संस्कृति, इतिहास सय्काः थुइकाः वइ च्वंच्वंगु दु।

नेवाः भाय् (मांभाय्) ह्लाइपिन्तला थ्व भाय्या ममता, प्रेम श्रद्धा जुइ हे जुल। थुकिया उत्तरोत्तर उन्नति व विकास याना यंकेगुली अमित वञ्चित याय्गुया अर्थ अमिगु मौलिक अधिकार हनन याय्गु जुइ। न्ह्याथे हे अल्पसंख्यक भाय् छाय् मज्वीमा व देशयाहे धुकू जुइ, उकी उत्तम उत्तम

साहित्यया रचना जुया वंसा व विश्व साहित्यया हे धुकू जुइ। उकिं थःगु मां भासं अमूल्य रचनात छाय्पियाः थुकिया गरिमा व महिमाय् अरु तनेगु कोसं याय्माः। थथे याय्गुया अर्थ राष्ट्रभाषाया सेवा याय्गु नं जू वनी।

सोई प्रणधर

गुह्मसिके थःगु ह्लापाया गौरवय् छु अभियान दइ वयाके थःगु मां भाय्या घमण्ड अवश्य दइ।

-दयानन्द सरस्वती

न्ह्यागु भाय् तंसां जितः साप नुगः स्याः, छाय्धाःसा भाय् हे राष्ट्रया वंशावली खः।

— डा. जोन्सन

थःगु मां भासं च्वय् बले थें अःपुक नुगः प्वंकेगु ज्या कतः भासं जुइ फइमखु।

-पन्नाप्रसाद वैद्य

नेपाल बहुभाषिक, बहुजातीय व बहुधर्मालिम्वी राष्ट्र खः

-परत्तु

नेपाल राष्ट्र छगू जक जाति, छगू जक भाषा व छगूजक धर्म दुगु राष्ट्र मखु थन थीथी जाति दु, थीथी भाषा व थीथी धर्मय् विश्वास तयाच्वंपि मनूत दु । उकिं नेपाल राष्ट्र धायवले थ्व फुक जाति, फुक भाषाभाषी व फुक धर्म मानय् याइपिनि मंका: राष्ट्र खः । थ्व खँयात इमान्दारीपूर्वक थुइके मफुतले नेपाल राष्ट्रया सर्वांगीन विकास जुइमा: धइगु खँयात नं थुइके फइमखु । नेपालया राष्ट्रियता व राष्ट्रिय एकताया विकासया निंतिं नं ह्लापां थ्वहे खँयात मूलरूपं थुइके फय्के मा: । नेपाल राष्ट्र धइगु खँ विश्वया मानचित्रय् छगू सीमाबद्ध एकाइ खःसा देश दुने थ्व छगू विविधताया संगठन खः । नेपालया एकता धैगु फुक्क खँय् एकता मखु अनेकताया दथुइ एकता खः । थ्व यथार्थतायात नेपालया शासकतसें व नेपाली जनतां नं वांलाक थुइके

मा:गु खँ खः ।

नेपालया संविधानय् नेपाली भाषायात राष्ट्र भाषा धयातःगु दु व हिन्दू धर्मयात राज्य धर्म धयातःगु दु अले नेपालय् शाह वंशया शासन दु । थ्व स्वता खँयात कया: छखलःसिनं नेपालय् नेपाली भाषा छगूया हे जक विकास याय्दइ, हिन्दू धर्मयात हे जक राज्यया संरक्षण दइ व खँय् जातिया हे जक फुक क्षेत्रय् बाहुल्यता दइ धइकथंया खँ थुइकाच्वंगु दु । गुलिसिनं अथे मखु धइगु खँ सीकं चाय्कं नं उकथंया प्रचार यानाजूगु दु व सुनियोजित कार्यक्रम दय्का: नेपालया थीथी भाषा, जाति व जातिय संस्कृतियात न्ह्याकथं नं क्वत्यलेगु, न्हंका व्छय्गु षडयन्त्र यानाजूगु दु । थुकथंया षडयन्त्रकारीत नेपालय् पृथ्वीनारायण शाहं विजय याना: राष्ट्रिय पुनः एकीकरण याःगु तःदँ लिपाजक सक्रिय जुगु खःसां थौंतकं नेपालया शासकीय क्षेत्रय् इमिगु प्रभाव दयाच्वंगु दु । नेपालया राष्ट्रिय एकातयात थ्व दकलय् ग्यानापुगु खतरा खः । थुकिं देशय् दुने थीथी जातीप्रति असमान व्यवहार जुया: दमन जुयाच्वंगु जक मखु, थीथी भाषाया विकास जुइ मफइच्वंगु जक मखु, थुकिं राष्ट्रया स्वतन्त्रता व राष्ट्रिय अखण्डतायात हे गम्भीर खतरा जुयाच्वंगु दु । थथे जूगुलिं नेपालया राष्ट्रिय स्वतन्त्रता व राष्ट्रिय सार्बभौमिकताया रक्षाया निंतिं नं देशय् दक्व जातिया दथुइ समानता, देशय् दक्व भाषायात समानता व देशया थीथी धर्मालम्बीतय् दथुइ समानता दइगु

ब्यवस्था यानाः नेपाल राष्ट्र फुक जातिया मंकाः खः धइगु भावना ब्वलंकाः राष्ट्रिय एकतायात क्वातुका यंकेगु नेपालया निंति दकलय् तधंगु राष्ट्रिय आवश्यकता खः ।

थ्व राष्ट्रिय आवश्यकतायात बेवास्ता यानाः जातिगत भाषागत व धार्मिक स्वतन्त्रता व समानताया जनअधिकारयात दमन याय्गु नीति थौंतकया प्रशासकतसें कया वयाच्वंगु दु । अले थ्व नीतिया बिरोध यानाः राष्ट्रियता व राष्ट्रिय एकताया सम्बर्द्धनया निंति थौंतक हालावःपिन्त जातिवादी, साम्प्रदायिक आदि गलत आरोप बियाः क्वत्यलेत थनया घोर साम्प्रदायिक तत्वं छगू कथंया षडयन्त्रकारी संगठीत आन्दोलन हे याना वयाच्वंगु दु । हालस् तिनि थनया छगू साप्ताहिक पत्रिकां मंगोल जातिय सम्मेलनया समीक्षात्मक समाचारय् नेवाः जातिप्रति याःगु आक्षेप व डा० कमल प्रकाश मल्लया लांलां न्ह्यःया अन्तरवार्तायात कयाः याःगु साहित्यिक टिप्पणीं उकथंया साम्प्रदायिक षडयन्त्रकारीतय् कुनियतया भण्डाफोर हानं नं जूगु दु । थुकथं राष्ट्र घातक भावना ब्वलंकाः साम्प्रदायिक ल्वापु थनेत स्वइगु तत्वया मुकाबिला नेवाःतसेंजक मखु सच्चा नेपाली राष्ट्रीयताया हिमायती सकल नेपालीतसें नं छपँ छधी जुयाः याय् माःगु दु । पत्रपत्रिकाय् थुकथंया जातिगत आक्षेपया खँ प्रचार यानाः पत्रिकां थःगु नीजि स्वार्थ जक पूवंकीगु मखु राष्ट्रिय एकताया भावनाय् नं कुठराघात याइगु खः। तर थथे जुइकं नं उकथंया राष्ट्र विरोधी तत्वयात श्री ५ या सरकारपाखें

छाय् गुगु कथंया कारवाइ मयात थ्व दकलय् अजुगति चाय्माःगु, दकलय् दुःख ताय्माःगु व दकलय् थुइके माःगु खँ खः । थीथी जाति व धर्म दुगु राष्ट्रयात नं नेपाल बहुभाषिक, बहुजातीय व बहुधर्मालम्बी राष्ट्र मखु धइगु प्रचार याना जूपिन्त कारवाही यानाः देशया यथार्थ स्थितियात जनताया न्ह्यःने तया बीगु गुगु नं जिम्मेदार राष्ट्रिय सरकारया तःधंगु कर्तव्य खः । थुलि गम्भीर खँय् नं सरकार मौन जुयाच्वनेगु सरकारं थःगु उत्तरदायित्वयात पूवंके मफय्गु खः । थुकथंया स्थितियात ब्वलंकाबं यंकल धाःसा थुकिया परिणाम देशय् साम्प्रदायिक ल्वापु जुइफु, देश कुचा दलावने फु, राष्ट्रया स्वतन्त्रता व सार्बभौमिकता तना वनेफु । उकिं नेपालया राष्ट्रया गठनया यथार्थतायात थुइकाः राष्ट्रियता व राष्ट्रिय एकताया निंति सरकार व जनतां नं नेपालया थीथी जाति, भाषा व धर्मयात समानता बियाः नेपाल राष्ट्रया उन्नति प्रगतियात न्ह्यज्याकेगु कुतः जुइ माःगु दु । थुकियात गुगुं कथंया पंगः वःसां उकिया समाधानया लँपु नं सकलें जानाः याय् माःगु दु । थौंया संबिधानय् नेपालीयात राष्ट्र भाषा व हिन्दू धर्मयात राज्य धर्मया मान्यता बिया वःगु कारणं नेपाली राष्ट्रियताया बिकासय् पंगः हइगु जुलधाःसा संबिधानया संशोधन याय्गु नं आवश्यक जुयावइ । राष्ट्रया संबिधान राष्ट्रया रक्षाया निंति खः । राष्ट्रिय एकताया निंति खः । थुकियात सुनानं ल्वःमंके मज्यू । उकिं संबिधानं हे नेपाली जनता दथुइ समानताया भावना म्वाके मफइगु

जूसा संविधानया परिवर्तन नं अनिवार्य जुइ । थ्व धयाच्वने माःगु खँ मखु ।

संविधानयात हथियार दय्काः नेपालय् छगू जक भाषा, छगू जक जाति व छगू जक धर्मया प्रभुत्व कायम यायेगु ग्वसाः ग्वयाच्वंगु दु । थ्व ग्वसाःकथं रेडियो नेपालं थःगु राष्ट्रिय जिम्मेदारीयात त्वःताः नेपाली भाषा छगूयात जक प्रचार प्रसारया माध्यम दय्काच्वंगु दु । दैनिक समाचार प्रसारण निसें कयाः थीथी विकास सम्बन्धी कार्यक्रम, संगीतया कार्यक्रम व अज विज्ञापन सेवा तकं नेपाली भाषा छगू जकया माध्यमं संचालन जुयाच्वंगु दु व देशया मेगु फुक भाषायात रेडियो नेपालं वहिष्कार याय्गु नीति नाला वयाच्वंगु दु । हालय्तिनि "फुलबारी" नांगु कार्यक्रम संचालन यानाः हप्ताय् छकः मेगु खुगू भाय्या छपु छपु म्ये न्यंकेगु ज्या रेडियो नेपालं यात । तर थ्व नं रेडियो नेपालया हप्ताया ५७७० मिनेटया कार्यक्रमय् अन्य भाषायात हप्ताया ३ मिनेटया छपु म्ये हाय्काः थाय् बीगु धैगु अन्य भाषा प्रति घोर अन्याय, अपमान व अवहेलना जक जूगु धाय्माः । राष्ट्र, राष्ट्रियता व राष्ट्रिय एकता धैगुया अर्थयात हे थुकथं रेडियो नेपालं थूगु मदु अथवा थूगु दःसा उकिया हत्या यानाः राष्ट्रया विरोधय् जघन्य अपराध याना वयाच्वंगु दु ।

थथे हे नेपाल राजकीय प्रज्ञा प्रतिष्ठान, त्रिभुवन विश्व विद्यलयं व मेमेगु सरकारी निकायतसें नं नेपालीयात राष्ट्र

भाषाया बिल्ला धाकाः भाषा साम्राज्य स्वनेगु नियतं अन्य भाषायात अवहेलना यानाः क्वत्यलेगु व ल्हंकेगु कुतः जुयाच्वन ।

थुलि जक नं मखु, राष्ट्रिय जनमत संग्रह थें जाःगु राष्ट्रिया भाग्य क्वःछीगु खँय् नापं प्रचारया माध्यम नेपाली छगू हे जक जुयाच्वंगु दु । थीथी भाषा भाषीया नं थ्व राष्ट्र मंकाः खःसा इमिसं मथूगु भासं जनमत संकलन याय्त स्वय्‌गु नेपालया नेपाली मातृभाषा मखुपिं बहुसंख्यक नेपाली जनताप्रति अक्षम्य धोखा खः । इमि दकलय् तःधंगु मौलिक नागरिक अधिकारया हनन खः । थथे जुयाच्वंतले नेपाल राष्ट्रया उन्नति प्रगति जक मखु, नेपाल राष्ट्रया स्वतन्त्रता व अखण्डतायात नं क्वातुके फइ मखु उकिं नेपाल राष्ट्र बहुभाषिक बहुजातिय व बहुधर्मालम्वी राष्ट्र खः धइगु राष्ट्रिय यथार्थतायात हे नं सकसिनं ध्वाथुइके माः अले थुकिया विरोध याइपिन्त नेपाल राष्ट्र व नेपाली जनताया मंकाः शत्रु भाषाः दमन याय्‌गु ज्या जुइहे माः ।

[साभार–नेपालभाषा पत्रिका, दँ २५, ल्याः १४-१५]

भाषा नीतियां खँ कयाः धाय्‌गु जूसा श्री ५ या सरकारं गुगु राष्ट्रिय शिक्षा पद्धतिया योजना याःगु खः उकिं नेपालय दुने च्वंगु मेमेगु फुक्क भाय्‌यात क्वत्यलःालि नेपाली भाय छगू जक थकाय्‌गु ग्वसाः ग्वयाः बिल्कुल मत्स्य न्याय याःगु दु ।

–सितु पत्रिका ल्याः ८१

सरकारी स्तरय्
नेपालभाषा : छगू अध्ययन

–रामभक्त

नेपालभाषां सरकारी स्तरय् गुकथं मान्यता कया वयाच्वन। नेपाःया इलय् ब्यलय्या सरकारं थ्वइत गुकथं थाय् बिया तल आदि सीकेत अभिलेख, बंशावली, शिलालेख, ताम्रपत्र, सन्धि-पत्र, पत्र-पत्रिका, रेडियो प्रसारण, मान पदवि, शिक्षा पाठ्यक्रम आदि बः काय्माःगु आवश्यक जू। थ्वहे ज्वलं-सफू प्रकाशन आदि बः कयाः सरकारी स्तरय् नेपालभाषा पाखे छकः मिखा ब्वय्–

लिच्छविकाल

५ सदिनिसें ६ सदि तकया ई लिच्छविकालीन ई खः। थ्व ईया अभिलेख नेवाः खँग्वः खनेदु। गथेकि अंशुवर्माया सांगाया अभिलेखय् 'हामू' खँग्वः दुथ्यानाच्वंगु खनेदु। सांगाया मिलवालातय्त कर (अन्त शुल्क ?) पाः याःगु न्ह्यथना तःगुं दु। अन्तशुल्क सरकारया आयश्रोत मध्यय् छता श्रोत खः। थ्व पदार्थ हे करया रूपय् कयातःगु सी दु। गन–कर हामू न्ह्यथना तल अन सरकारी स्तरय् नेपालभाषायात आर्थिक, प्रशासनिक खँग्वः कथं मान्यता दु धयागु स्पष्ट जू। थथेहे लिच्छविकालीन अभिलेखय्– खनपु, तेखू, खोप्रिङ, दुम्लङ, च्व,

थेच्व आदि खँग्वः उल्लेख जुयाच्वंगु खनेदु।

मल्लकाल

सरकारी स्तरय् नेपालभाषा अध्ययन स्वःपुती मल्लकाल साप न्ह्यज्याः। थ्वहे इलय् नेपालभाषां पूर्ण विकास याय् खन। थ्वहे इलय् राष्ट्र भाषा, देश भाषा अले जनभाषा कथं थ्व भाय् ब्वलन। उकें नेपालभाषाया स्वर्ण इलय् नेपालभाषा-यात सरकार ोस्तरय् दयाच्वंगु मान्यताया अध्ययन ब्व ब्व थलाः याय्–

क) इतिहास (बंशावली)

बंशावली (न्हू कथं धायगु खःसा इतिहास) इतिहास अध्य-यनया छगू मू ज्याभः खः। मल्ल ईया अध्ययन याय् वलय् छगू बंशावलीस गोपालराज बंशावली धकाः नामाकरण जुया च्वंगु दु। जयस्थिति मल्ल जुजु जुइ धुंकाः ने. सं. ५०७-५१० स दय्का तःगु थ्व बंशावली नेपाःया किवदन्ति इतिहास लिच्छवि इलं निसें जयस्थिति मल्ल तक्कया खँ दुथ्याः। थथे स्वय् वलय् थ्व बंशावली पूरा सरकारी सहयोगं दय्कूगु स्पष्ट जू। व बंशावलीस भाषा निताजि दु। छगू संस्कृत मेगु नेपालभाषा। बंशावलीया पौ २९ (क) या जयस्थिति मल्ल निसें न्ह्यथं वलय् नेपालभाषां न्ह्यथना तल। पौ ३० स गनं सस्कृत दु। पौ ३६ (ख) निसें पूर्णतया नेपालभाषा छ्यलातःगु दु।

ख) शिलालेख

जुजु यक्षमल्लं (राज्य काःगु ई ने. सं. ५४८) थः मां संसारदेवी मदुगुलि पशुपतिइ सालिक तयाः छगू अभिलेख (ने. सं. ५६१) नं तया थकल। व अभिलेखय् नीनिइग्वः मध्यय् ह्लापांगु खुइग्वः संस्कृत व मेगु झिंखुइग्वः नेपालभाषां च्वयातःगु दु। राजपरिवारं तःगु अभिलेखय् दकले ह्लापां नेपालभाषाया

छ्चला थ्वहे खः। नेपालभाषाया इतिहासय् थ्वया तःधंगु महत्व दु।

ग) नेपालभाषा खँग्वः छ्यला

थ्व ख्वप तःमधी ने. सं. ५६१ या छगू अभिलेख दु। थ्व अभिलेख जुजु यक्षमल्लं तःगु खः। थुकी जम्मा पीन्याङ्ग्वः दु। स्वीप्यङ्ग्वलय् नेपालभाषा छ्यों तयाः संस्कृत नाप अलग याःगु दु। सरकारी स्तरय् थ्व भाषायात नेपालभाषा धकाः नामकरण-या दसिया निंतिं थ्व महत्वपूर्ण जू। नेपालसम्बत ५६१ निसें नेपालभाषा सरकारी तवरं स्वीकृत जूगु खनेदु।

घ) प्रशासनिक क्षेत्रय् नेपालभाषाया छ्यला

नेपालभाषायात प्रशासनिक क्षेत्रय् नं नाला कयातःगु ने. सं. ५७४ ख्वप किल्लाया छगू ताम्रपत्रं क्यनाच्वंगु दु। ताम्रपत्रय् किल्ला सुनां सुरक्षा याय्माःगु खः व खँ नेपालभासं न्ह्यथना तःगु दु। थथे नेपालभाषायात प्रशासनिक स्तरय् यंकूम्ह जुजु यक्षमल्ल खः।

ङ) भाषा समानताय्- नेपालभाषा

येँ, हनुमान ध्वाखाय् झिंप्यंगू भासं च्वयातःगु छगू शिलापत्र दु। थ्व कविन्द्र जुजु प्रताप मल्लया अभिलेख खः। उगु इलय् थःगु विद्वता व्यक्त तयातःगु थ्व अभिलेख भाषा समानताया छगू महत्वपूर्ण उदाहरण खः। नेपालभासं संस्कृतया थाय् कयाः नं सरकारी स्तरय् फुक्क भाय्यात समान व्यवहार यानाः नापं तयातःगु थ्व छगू महत्वपूर्ण दसि खः।

च) साहित्यिक क्षेत्रय्- नेपालभाषा

मल्ल इलय् साहित्यया धुकू तसकं बल्लाना च्वने धुंकल। ने. सं. ६०२-६४५ रणमल्लया पालय् नेपालभाषा साहित्यं बांलाःगु पलाः छी धुंकूगु खनेदु। उदाहरणया निंतिं जुजु

रणमल्लं हे चिनादीगु कवितायात कायफु। थथेहे जुजु महिन्द्र मल्ल, जयप्रकास मल्ल आदिपिसं थ्व भासं सिलः, तुतः, मे, प्याखं नं च्वयाः थ्व भाषाया साहित्य वाङमय्या धुकूयात बल्लाका थकूगु दु।

केवल साहित्य सिलः, तुतः मे, प्याखं जक मखु साहित्यया विविध पक्ष धर्मशास्त्र, ज्योतिषशास्त्र, मानव न्यायशास्त्र, अमर कोष, हितोपदेश आदि प्रविधि सम्बन्धि सफूत नं थ्व इलय् रचना जुइ धुंकूगु दु।

थथेहे मल्ल इलय् बँ मी वलय् तमसुक आदि भ्वं नेवाः भासं च्वयगु यानाच्वंगु नं खनेदु। (विस्तृत जानकारीया निंतिं मोहनप्रसाद खनालया 'मल्लकालीन अभिलेख' सफू स्वयादिसँ)

शाह काल

जुजु पृथ्वीनारायण शाहनं नेपालभाषां सिलः च्वया थकूगु दु। जुजु राजेन्द्र विक्रमं थ्व भासं 'महासत्व' प्याखं च्वया थकूगु दु।

थथेहे जुजु प्रतापसिंहया पालय् नेपाः व भोत दथुइ तःधंगु ल्वापु जुल। जीतपुर इमिगु रणक्षेत्र खः। तर नेपालीतय् बीरताया न्ह्यःने भोतं छ्यं क्वछुके माल। अनंलि निगू दथुइ छगू सन्धि ने. सं. ८६५ स जुल। थ्व सन्धि नेपालभासं जुल। सकस्यां स्यू छगुलिं मेंगु दे नाप जुइगु सन्धि सरकारी स्तरय् जुइ। अले अमिसं नालातःगु सन्धिया भाषा नं सरकारी स्वतः जुइ। उकें नेपालभासं सन्धि जूगुसिं उगु इलय् नेपालभाषा सरकारी स्तरय् नाला तयातःगु स्पष्ट जू।

राणा काल

सरकारी पत्रिका 'गोरखापत्र'य् नेपालभासं नं समाचार ब्यूगु।

नेपालभाषाया गुगु नं पत्र-पत्रिका, सफू समिति अड्डाय् पास याकाः तिनि पिकायगु स्वीकृति ।

क्रान्ति काल

नेपाल रेडियो ने. सं. १०७० (बि. सं. २००७ माघ ५) स विराटनगरं नेवाः भासं प्रसारण ।

प्रजातन्त्रोत्तर काल

क) ने. सं. १०७२ (बि. सं. २०१०) निसें एस. एल. सी. तँय् नेपालभाषा ब्वने दइगु व्यवस्था ।

ख) ने. सं. १०७६ (बि. सं. २०१३) स सरकारी प्रकाशनं नेपालभासं सत्यमोहन जोशीजुं च्वयादीगु शुभ राज्याभिषेकया म्ये पिकया ब्यूगु ।

ग) ने. सं. १०७६ स कवि चित्तधर 'हृदय' यात 'कवि केशरी' उपाधि ब्यूगु ।

घ) ने. सं. १०७९ (बि. सं. २०१६) निसें रेडियो नेपालं 'जीवन दबू' कार्यक्रम प्रसारण सुरु यात ।

पंचायत व्यवस्था काल

क) त्रिभुवन विश्व विद्यालयं सन १९६२ निसें आइ. ए., आइ. कम., आइ. एस्सी. तँय् भर्नाकुलर नेपालभाषा, आइ. ए., बी. ए. तँय् प्रधान नेपालभाषा, नेपालभाषाय् अनर्स याय् दइगु व्यवस्था ।

ख) ने. सं. १०८५ (वि. सं. २०२२) निसें तगिं ६, ७ तँय् नेपालभासं ब्वने दइगु व्यवस्था ।

ग) पुरातत्व विभागं ऐतिहासिक घटना स्थलया व पुलां पुलांगु नेपालभाषाया सफू आदिया संरक्षण यानातःगु ।

घ) ने. सं. १०९८ (वि. सं. २०३५) निसें त्रि. वि. विं डिग्री तँय् नेपालभासं डिग्रीवाइ डिजर्टेशनया रूपय् पी. एचडी.

नेपालभासं याय् दइगु व्यवस्था ।

ङ) ने. सं. १०९९ (बि. सं. २०३६) निसें रेडियो नेपालं फुलवारी कार्यक्रमय् बालय् छपु नेवाः म्येया प्रसारण ।

च) ने. सं ११०० (बि. सं. २०३६।१।१) स महाकवि सिद्धिदासया किपा तयाः स्वीगः वंगु हुलाक टिकट पिकाःगु ।

थुकथं सरकारी तँय् नेपालभाषां मान्यता कया वयाच्वंगु दु । अले थ्व फुक्कयात अध्ययन याना स्वय्बलय् नेपालभाषां सरकारी तँय् बांलाक थाय् कया वयाच्वंगु खनेदु ।

थन ल्वःमंके मज्यूगु छता खँ छु धाःसा सरकारं हे थथे बी धुंकाः हानं ने. सं. १०८५ (वि. सं. २०२२) स रेडियो नेपालं नेपालभासं प्रसारण जुयाच्वंगु समाचार लिकाल । ने. सं. १०९१ स रेडियो नेपाल 'जीवन दबू' कार्यक्रम नं लिकाल । न्हू शिक्षा योजना लागू जुइ धुंकाः तगिं ६, ७ स नेपालभाषा ब्वने मदइगु यात । माध्यमिक तँय् नं नीप्यंगू विषय मध्यय् छगू जक काय् दइगु यात । क्याम्पस तँय् मानविकि तथा सामाजिक शास्त्र अध्ययन संस्थान त्वःताः कमर्स व विज्ञानय् नेपालभाषा ब्वने दइगुयात नं लिकाःगु, पत्र-पत्रिकायात रजिष्टर्ड मब्यूगु स्वय्बलय् धाःसा मचा हेकेया निंति न्ह्यवःसा ब्यूथें छकः थः उदारवादी धकाः ब्यगु निंतिहे जक ब्यूगुला धैं थे च्वं । उकें कन्हे मेगु नं लिफ्याना मकाइ धयागु छु मदु ।

अय्नं थथे लिफ्याना मकासे दयाच्वंगुयात विकास याःगु खःसा, मेमेंगु तना यंकूगु खःसा सरकारं नेपालभाषा विकासया निंति छगू उल्लेखनिय ज्या याःगु दु धकाः धाय् फइगु खः । देया पुलांगु साहित्य, कला, संस्कृतियात म्वाका तयातःगु भाय्-यात संरक्षण सम्वर्धनया निंति क्वातूगु ग्वहालि यानाच्वंगु दु धाय् छिंगु खः । तर दुःखया खँ थथे मजुया बिल । अस्तु ।

पिकाः पाखें

–'तय्जू' बिचाः ल्याः पिदनला ?
–बिचाः ल्याः गबले पिदनी ?
–ग्व, लिबात छिमिगु बिचाः ल्याः ?
–बिचाः ल्याखय् ग्वःम्हेसिगु बिचाः वल ?
–गुलि ज्या दनि बिचाः ल्याःया ?
–प्रेसय् वने धुंकलला बिचाः ल्याः ?
–फलानापिसं छिमित बिचाः मबीगु धाल थें मखुला ?
–फलानापिसं छिमित बिचाः मबिकेत सनाजुल धालनि खःला ?

–बिचाः ल्याः ला उप्वः छाय्पाः याय्माः न्है, पत्रिकाया इतिहासय् छगू आयाम तनाबी थ्वं !

–झिम्ह पासापिसं बिचाः ल्याःया निंतिं धयातय् धुंकल, नोट यानाति, जिगु नामय् झिगू बूक जुल !

थुकथं जिमिगु खासा पलाःयात इंगित यायां सुभेच्छुक पाखें सुझाव सल्लाह वयाच्वंगु व सकसिनं उत्सुकता पिज्वय्काच्वंगु थ्व बिचाः ल्याः खः । अले 'तय्जू' बिचाः ल्याः पिकाइ मखुतला धयाजूगु इलय् तय्जू यायां थःगु घोषणा सिवें यक्व लिबाक्क पिदनाच्वंगु थ्व बिचाः ल्याः खः ।

पत्रिकाया स्थिति गथे खः ब्वमिंपिपाखें सुलाच्वंगु खँ मखु । उकिसनं पत्र-पत्रिकां थःगु स्वतन्त्रता उपभोग याना हसेंलि सरकारं भ्वंया अभाव सृजना यानाविल । फलस्वरूप भ्वंया निंतिं सूचना विभागया सिफारिस काय्माःगु वाध्य जुल । उकिसनं रजिष्टर्ड् जुइ मफुगु नेपालभाषाया पत्रिकायात ला भ्वंहे मब्यू । छखे थम्हं हे रजिष्टर्ड मबीगु मेखे रजिष्टर्ड

मजूगु पत्रिकायात भ्वं मबीगु नीति कयाः पत्रिकाया ख्यलय् छगू ग्यानापुगु प्रहार यानाच्वन । गुकें भ्वं स्टक तयाः चले याय् मफुगु पत्रिकातय्त तसकं मर्का जूवन । थ्व मर्का जिपिं नं मुक्त जुइ मफुत । उकें यानाः नं छु शिथिलता जिमिके अवश्य वल खः । अय्नं थःगु घोषणा सिवें थथे यक्व लिबाक्क पिकाय् माःगुली ब्वमिपिनि उत्सुकतायात ताःई तक थथे पीका तय्माःगुली धाःसा जिमित दुख जूगु दु ।

थथे धाय्बले ब्वमिंपिके आल्पसें छगू न्ह्यसः दं वय्फु-अय्नं छाय् थथे लिवाके माल ? छुं अवरोध जकं वलला ?

खः, जिमिगु लिसः स्पष्ट हे जुइ– व अवरोध हे खः ।

ब्वमिपिन्त जिमिसं थःगु नुगः खँ मसुच्कुसे धाय् कि जिमिगु इच्छा दक्व धया थें नेपालभाषाया साहित्यकारतय्त थ्व बिचाः ल्याखय् छथाय् मुनेगु नं खः । तर जिमिसं मुने मफुत । उकें थ्व बिचाः ल्याखय् ब्वमिपिसं खंकादी यक्व हनेमाःपिं हे तनाच्वंगु । (छु गथें जुयाः सुं नं हनेबहःपिन्त जिमिसं ल्छ्याहयागु 'न्ह्यसः पौ' मथ्यंगु खःसां क्षमा फ्वना ।)

थथे तनाच्वंगु खनीवले भाषाया ख्यलय् भाषा प्रति दमन जुयाच्वंगु इलय् फुक्क छप्पँ छधी खः धयागु प्रमाणीत यायां विरोधया सामुहिक सः थ्वय्केगु 'तय्जू' या थ्व ग्वसालय् छाय् फुक्क सहभागी मजुल ? थ्व नं ब्वमिपिंके ब्वलना वय् फुगु न्ह्यसः खः ।

थुकिया लिसः नं जिमिसं स्पष्ट हे बी (थथे जिमिगु स्पष्टवादीताय् सुं तंचाइला ? थ्व न्ह्यसलं जिपिं तापाःगु मदु तर सु नं तंचाइगुया ग्याः चिकु पहः जिमिके मदु छाय्कि जिमिके स्वार्थ मदु ।) कि जिमिगु ग्वसाः कथित छपुचःतय् मयःगु जुयाच्वन । उकें थ्व बिचाः ल्याः हे क्वथलेगु कुतः इमि पाखें

जू वन। (यदि सुं व्यक्ति / भाषा प्रेमीं प्रमाण माग यात धाःसा बीत जिपिं तयार दु।) दुनें दुनें षडयन्त्र नं जुल।

यद्यपि थ्व षडयन्त्रय् संलग्न व्यक्ति लिसे जिमिगु छुं व्यक्तिगत तं इवि मदु। साहित्यिक ख्यलय् ब्वलना वइगु मतभेद सामान्य खः तर 'तय्जू' बिचाः ल्याः क्वथलेत स्वय्‌गु छगू दुस्साहस पूर्ण कुतः खः छाय्‌कि जिमिसं 'व्यक्तिगत स्वार्थं', जाःगु न्ह्यसः न्यनागु मदु। गुगुं वादं प्रेरित न्ह्यसः यानागु मदु। बरू मुक्कं भाषिक न्ह्यसः न्यनागु दु। जिमिसं वहे व्यक्तितय्‌के न्ह्यसः न्यनागु दु गुपिं, मुक्कं नेवाः खः अर्थात इपिं नेपालभाषाया अनुरागीत खः। नेपालभाषाया साहित्यिक पत्रिकाया सम्पादक खः वा पत्रिकानाप छुं कथंया सम्बन्धित खः। तर इमि पाखें हे षडयन्त्र जू वन। उकिं इपिं भाषाद्रोही खः। इमिगु भाषा प्रेम छगू ढोंग खः।

जिमित दुख ताः कि छगू हे अभियानय् न्ह्याः वनाः नं, छगू हे लक्षय् जुयाः नं सहभागि जुइगु पलेसा थथे अःखः ज्या छाय् जुल ! छन्नाः ला जिपिं कू नं नया कि जिमिसं न्ह्याकागु पलाः गलतला मजू ? अथवा थिमित हे गनं स्यालय् ला त्यू मवं ? वा थिपिं हे सरकार खः। मखुसा जिपिं अजूचाः कि थज्याःगु ज्यां झीगु आजुयात सतीका बी कि नेपालभाषाया मही मिखातय्‌त अप्वः भिं याइ ?

खः, नेपालभाषा प्रति सरकारी मही मिखाया विरोधय् क्रमबद्ध रूपं नेपालभाषा भाषी जनतां ने. सं. १०८५ निसें सः तयावःगु खः (अथे धकाः जिमिसं प्यंगः थांया युगं निसेंया इतिहास ल्वःमंकागु मदु।) प्रत्येक नेपालभाषाया दबू दबुलि थ्वहे सःयात तिव्र यायां थ्वय्‌का वयाच्वंगु नं खः। अले वहे तिव्र सलय् मेगु सामुहिक छसः तनेगु 'तय्जू' या ग्वसाःयात छाय् स्यंकेगु कुतः जुल ? थुइके मफइगु खँ खः। शायद थ्वहे

वय्‌कःपिनिगु ख्वालय् च्वंगु धर्किया दसि खः। यद्यपि वय्‌कःपिसं सरकारी असमान भाषा नीतिया विरोधय् सः तइच्वंगु दु शायद थ्व नं छगू ढोंग जक हे खइ।

छुं व्यक्तिगत कारणं बिचाः बी मफुत व मेगु हे खँ खः तर थम्हंला मबिल म्वाल, मेपिन्त नं मबीकेगु व बी धुंकूपिनिगु नं लित कायकेगु कुतः यायगु वा⋯बियातय् धुंकूगु दइ तय्‌जूया मनुखं काः वइ बी मते जि वयाः काः वय्' धकाः बिचाः लाकेगु भाषा द्रोहीया नमूना मखुला ? स्वतन्त्र अभिव्यक्तिया हत्या मखुला ?

अले वय्‌कः नं छम्ह खः सुनां जिमित नाप लाक्व पतिकं ध्याचू नकेगु यात– छिमिसं बिचाः ल्याखय् दकलय् ह्लापां 'गिरिजा' या हे बिचाः तयाः पिकाइगु जुइ मखुला ?

तर दुखया खँ थकालि निसें बिचाः तयायंकागुलि वय्‌कः 'गिरिजा' सिवें थँ जुइ मफुत। शायद वय्‌कलं ह्लापां हे जिमित अल्फाबेतिकल्लि लेखकया नां धलः तया यंकेगु सल्लाह बियादीगु जूसा वय्‌कःया मनोकांक्षा पुवनीगु खइ। तर दुर्भाग्य थथे जुया मविल।

थजाःगु मनीगु ज्या समाजया चेतनशील वर्ग पाखें छाय् जुल ? गथे जुइ फत ? थ्व आश्चर्यया खँ खः। नेपालभाषाया साहित्यया इतिहासय् थज्याःगु घृणित ज्या शायद दकलय् ह्लापागु जुइ। थ्व छुमां बांलाःगु मखु। कन्हय् थुकि दूषित प्रवाह न्ह्याके फु, ब्वलंके फु। उकिं इलय् हे सचेत जुइमाःगु आवश्यक जू।

थुकथं थ्व बिचाः ल्याःया अभियानय् जिमिसं शुरू निसें खालु अनुभव याना वइ च्वनागु खः। तर थ्व खालु जिमित विचलित याःगु मदु बरू अःखः जिमिगु पलाःयात धिसिलाकेत

वः जक ब्यूगु दु ।

च्वय् जिमिसं न्ह्यथनागु दु कि थ्व बिचाः त्याखय् यक्व हनेमाःपि तनाच्वंगु ब्वमिपिसं खनी । थथे छाय् जुल धयागु क्वँयात क्वथीक स्वय् बले नेपालभाषाया साहित्यकारतय्‌त न्याब्वय् ब्वथले माःगु आवश्यक जू वं अर्थात थ्व 'तय्‌जू' बिचाः त्याःथात बिचाः बिया ब्रियादीपिं व बियामदीपिं हनेबहःपिन्त न्याब्वय् ब्वथलागु दु–

१) समाजय् म्वाय्‌माःपिं (शायद वय्‌कःपिं जक हे ला !) कथित संगठनं च्व धाःसा च्वल, च्वय्‌मते धाःसा मच्वल– थःहे दनावय् मफुपिं ।

२) जागीरया सवालं थःगु प्रतिभा, थःगु नुगः खँ अभिव्यक्त याय् मफुपिं अर्थात सरकारी जागीर नःपिसं थजाःगुली सनेमज्यू धैगु धारणा थःधमं ब्वलंकाच्वंपिं ।

३) उदारपिं अर्थात देशय् उलिमछि भाय् दु, सरकारं सुया भाय्‌यात नि स्वय्‌गु, स्वयां साध्य मजू धाइपिं ।

४) थःगु बिचाः बी मयःपिं ।

५) च्वय्‌या प्यता खं निर्भीक जूपिं ।

जिमिगु धारणा खः– लेखक समाजया चेतनशील वर्ग खः । अमिगु ब्वहलय् देश, जनता अथे हे थः मां भाय्‌या ज्यातूगु कु वा उत्तरदायित्व दइच्वनी । उकें लेखक, सिद्धिदास खः, धर्मादित्य धर्माचार्य खः, माओ खः, होचिमिह्न खः तर जिमिगु थ्व धारणा गलत जू वन ।

जिमिगु विश्वास– लुसून सुनां ड़ाक्टरी लजगा त्वःतूगु कारण केवल झिम्ह नीम्ह अंग्रेजतय्‌सं ख्वीम्ह न्ह्यम्ह चिनियातय्‌त पाशविक यातना बियाच्वनं नं छुं प्रतिवाद मयासे त्वलं जक स्वयाच्वंगुलिं वयाकें छगू विद्रोह दनावल– 'जिं छाय् वासः

यानाः म्वाकेगु थजाःपिं नामर्द जनतातय्‌त ? जिगु देशयात ला क्वाःगु हि दुपिं जनताया आवश्यक दु ।' उकें लुसूनं लेखक लगजायात ज्वन– केवल नामर्द जनतायात म्वाकेत मखु, देश निर्माण याइपिं, दासत्व स्वीकार मयाइपिं जनता ब्वलंकेत । जनताय् चेतना थनावीत ।

जिमिगु विश्वास– महाकवि सिद्धिदास सुनां राणा दमनया तिह्लिनय् नं भाषाया ख्यलय् अथक तपस्या यानादिल जनताय् मां भाय्‌या ममता ब्वलंकेत, भाषिक चेतना जागृत जुइकेत ।

तर लुसूनया जीवनी ब्वनाः, सिद्धिदास म्हसीकाः नेपालभाषाया लेखकतय् भावना नं अथे हे जुइ धयागु जिमिगु विश्वास गलत सिद्ध जुल जब यक्व जिमिसं ताकिता याय्‌वं, धुवांधू जिपिं वनेवं हारेचायाः अन्तय् ख्वपया नां जाःम्ह भाषा अन्वेषक / भाषा जवाःजुं जिमित धयादिल– जितःला बी मास्ते वःगु खः, बी माःगु नं खः तर छु याय् पासापिसं बी मते धाः वल । मितिङ्ग याय् मानि धाल । उकिं मितिङ्ग बीगु क्वछीवं तिनि बीगु जुइ । छु याय् भाइपिं तंचाया दीमते समाजय् सहर म्वाय्‌माः ।

–अय्‌ला गुबले छिकपिनिगु मितिङ्ग जुइले ? जिपिं पिया च्वने । जिमिसं न्यना ।

–वला जिं मस्यू ।

थुकथं वय्‌कलं जिमित वास्तविक तथ्य कनादिल । थम्हं बिचाः बी मफुगुली दुख प्वंकादिल । थ्वहे खँया पुष्टि स्वरूप थम्हं बंच्छि मयाक च्वयातय् धुंकूगु लिसः क्यनादिसे ख्वपया हे छम्ह उपन्यासकारजुं नं पासापिं लिसे सल्लाह याय्‌मानिगु खँ कनादिल । लिपा वय्‌कःपिनि मितिङ्ग जुल वा मजू जिमिसं मस्यू तर अय् धकाः ख्वपं लिसः / बिचाः वःगु मदु थ्व मखु ।

थ्वप पाखें स्वम्ह भाजुपिनिगु बिचाः जिमित प्राप्त जूगु दु शायद वयक:पिं कथित पुचः दुने मलाःपिं जुइ।

थुकथं थःगु नुगलं सहि खँ धकाः थुइकां नं छम्ह चेतनशील लेखक थःहे दनावय् मफुगु शायद नेपालभाषाया निंतिं दुर्भाग्य खइ।

अले थ्व नं दुर्भाग्य हे खइ नेपालभाषा साहित्यं व्यावयिक रूप काय् मफुगु नं। गुकें लेखकतय्सं थःगु अथक तपस्याया मू काय्मखं। च्वसूया पारिश्रमिक बीगु बांलाःगु व्यवस्था जुइफूगु खःसा शायद गुलि प्रतिभातय्सं जागीरया निंतिं थःगु प्रतिभायात हत्या याय् मालीगु मखु जुइ। तर थथे थकाः जिपिं थःहे नं कर्तव्यं पिने वने त्यनागु मखु। जिमिगु नं बिचाः दु 'तय्जू'या लेखकयात पारिश्रमिक बीगु तर थ्वयां न्ह्यः यक्वं मेगु समस्या दं वयाच्वंगुलि थुकेयात ज्याय् ख्यले मफुनि। यद्यपि थ्व लँय् कुतः जुयाच्वंगु दु।

तर कुतः छखलःसिया जक जूसा सफलता गवलें सती मखु। छाय्कि उदारताया नं छगू हद दइ। गुम्ह नेपालभाषा धकाः जुइ वं अवश्य चाः जुइ, थू जुइ कि सरकारया उपेक्षित जातिया भाय् प्रति दमन गथे च्वं। नेपालभाषा व थ्वया साहित्यकार प्रति सरकारया मिखा गथे च्वं। अले थथे चाय्क चाय्कं नं सरकार प्रति हे उदार भावना तय्गुया अर्थ छु खः ?

नेपालभाषाया साहित्यिक पत्रिका (निलापौ / स्वलापौ ?) या सम्पादकयाके भाषाप्रति सरकारी मही मिखाया चरण सीमाय् नं सरकार प्रति हे उदार भावना गथे ब्वलना वल। आश्चर्यया खँ खः।

यद्यपि धृष्टता जुइ– अय्नं जिमिके छगू थुइके मफुगु

न्ह्यसः दनावःगु दु– नेपालभाषाया निंतिं थःगु छें, बुँ पाना दीम्ह, थःगु जीवन हे नेपालभाषाया निंतिं अर्पण यानादीम्ह, राणातय्गु चरम सीमाय् नं मग्यासे नेपालभाषाया निंतिं न्ह्यज्यानादीम्ह, गुम्हसिके थौं सरकारं नेपालभाषायात थय्च्वंक मही मिखां स्वइच्वंनं नं छुं कथंया विद्रोह दना मवः अःखः व प्रति हे नतमस्तक जूगुया कारण छु खः ?

कारण यग्गु थजु– थःगु हे छुं कथंया वाध्यता वा मेगु हे कारणं बिचाः बी मय्ल मविल जिमित छुं धाय्गु मदु !

तर नेपालभाषाया 'न्हू पिधिया प्रतिनिधि स्वलापौ' या ल्याय्म्हम्ह सम्पादक-छम्ह चेतनशील व्यक्ति, प्रगतिशील कवि बी बी धकाः यक्व झुलय् याय् धुंकाः लिपा थःगु पत्रिकाय् सम्पादकीय तकं च्वय् मलाः, फुर्सत हे मदु धकाः नकरात्मक लिसः बीगु गुलित उचित वा अनुचित खः सकस्यां अनुमान याय् फुगु खँ खः।

'तय्जू' या ब्वमिपिसं अनुमान जक मखु बांलाकहे ध्वाथुल जुइ कि 'तय्जू' बिचाः ल्याः थन तक लिबाका च्वनेमाःगुया कारण छु ? कारण थ्व खः कि जिमिगु बिचाः 'लिसः' थकालि निसें तया यंकेगु खः उकिं वय्कः हनेबहःपिन्त लनाच्वनेमाल गुपिसं जिमित, 'बी बी' धकाः लखय् मिखा कंकेगु कुतः यात, थबले बी धकाः ध्वँ लात, थन बिया तय् धकाः झंगः लात तर छाय् ? जिमिके लिसः मदु।

अन्तय् थ्व 'बिचाः ल्याः' थुलि धिसिलाकेत बिचाः / लिसः बियादीपिं भाजु मय्जुपिं, क्वातुगु बः बियादीपिं पासापिं अले गुगुं नं इलय् थाकु मचासे ग्यसुग्यंगु सल्लाह बियादीपिं हनेबहःपिं पाखें सदां थथे हे बः दइगु आसा याना नापं जिमि पाखें वय्कःपिन्त सुभाय् !

—❋—

तयूजू - स्वदँ तक कयादिसँया - लिस्वः

न्ह्यसः- सिमा पतिकं बिजोर त्वाः जुइक दमा सिमाय् २३ म्ह फैचात चिनादी फुला ?

लिसः- थुकेया पायूछिगु लिसः तःताजिं बी ज्यूसां दकले अःपुगु कथंया थथे खः- प्रत्येक फैचातय् गःपतय् च्यापु च्यापु खिपतं चिनाः व खिपः सिमा पतिकं चिनाबीगु थथे ची वलय् सिमा पतिकं नीस्वम्ह नीस्वम्ह फैचा च्यूगु जुइ।

पायूछिगु लिसः ब्छयाहयादीम्ह- भाजु रसनरत्न शाक्य, झोछेँ

तयूजू - स्वदँ तक कयादिसँ !

[ब्वमिपिनि निंति जिमिसं निगू न्ह्यसः न्ह्यब्वयागु दु निगुलिं न्ह्यसःया पायूछिगु लिसः बियादीपिन्त स्वदँ तक्क 'तयूजू' छगू छगू बिइगु ग्वसाः दु।

लिसः थ्व हे ने. सं. ११००ञ्‌ला (भाद्र ३०) या दुने थ्व हे न्ह्यसः पौ नापं ब्छया हइ दिसँ। न्हचसः पौ मदुगु लिसःयात मान्यता बी मखु।- सं.]

न्ह्यसः १. झिन्यागः ख्येँ न्हचंगु छगू थल ज्वनाः पत्पसा ख्येँ न्याः वन। छेँ लिहां वः बलय् लँय् प्यंगः तज्यात धयादिसँ व थलय् ग्वःगः ख्येँ त्यं दनी ?

न्हचसः २. थुत्थागु स्वपु चुरोतया छपु चुरोत दय्‌काः त्वनेगु छम्ह फ्वंगिया सदांया बानि हे, संजोगं छन्हु वं गुकू थुत्थागु चुरोत लुइकल, धयादिसँ वखुन्हु वं ग्वःपु चुरोट त्वने खन जुइ।

झ्री झ्री थ्वःया थौंतकया ज्या छगू रूपरेखा

१. ने. सं. १०९७ पोहेला १४ खुन्हु संगीत सम्मेलन न्याय्कूगु

२. ने. सं. १०९७ ञँलाथ्व ४ खुन्हु ख्यालः, प्याखं व म्ये कार्यक्रम न्याय्कूगु

३. ने. सं. १०९९ कौलागा ८ खुन्हु ने. सं. ११०० न्हू दँया लसताय् संगीत व साहित्य सम्मेलन न्याय्कूगु

४. ने. सं ११०० न्हू दँया लसताय् त्वालय् कापःया ध्वाखा तय्गु ज्या याःगु ।

५. मंकाः खलःया ग्वसालय् जूगु न्हू दँ समारोह, असमान भाषा नीतिया जुलुसय् संलग्न । अथे हे दबू छेँ दनेत त्यः छि त्यः कार्यक्रमया झ्वलय् ११०० थिंला १७ खुन्हु त्वालय् त्यः छि त्यः फ्वनेगु व त्यः छि त्यः फ्वनेत नाला, भोत, पन्ती, धुलिखेल आदि थासय् मंकाः खलः व वलय् वनाः ग्वाहालि याःगु ।

६. तय्जू पौया प्रकाशक

७. ने. सं. अनलाथ्व १४ निसें लछि तक प्रचलित नेपाल लिपिया कक्षा संचालन याःगु ।

→

झ्री झ्री थ्वःया ग्वसालय् ह्लापांगु प्रचलित नेपाल लिपिस ब्वनाः / सय्काःदीपिनि जाँचया लिच्वः थुकथं खः—

पूर्णाङ्कः– १०० / पासः– ३०

१.	रामशरण साय्मि	–	८२
१.	लक्ष्मीप्रसाद साय्मि	–	७९
२.	दिनेस साय्मि	–	७८
३.	अमर साय्मि	–	७७
४.	बुद्धशरण साय्मि	–	७३
५.	किरण साय्मि	–	६६
१.	पुरुषोत्तम साय्मि	–	५४
२.	राजु साय्मि	–	५३
३.	चित्रदास महर्जन	–	४८
४.	बुद्धरत्न ज्यापु	–	३९
५.	श्यामकृष्ण ताम्राकार	–	३६

वय्कःपिं पाखें सदां प्रचलित नेपाल लिपि छ्यलादी धयागु आसा कासे सकसितं थ्वःया पाखें सुभाय् दु । नापं थ्वःयात ग्वहालि स्वरुप थाकु मचासे लिपि स्यनादीम्ह भाजु प्रेम साय्मि (संपादक जः ल्याः ८, ९) यात नं आपालं सुभाय् दु ।

सूचं– [भाजु दिवाकरया बिचाखय् चवंगु हस्ताक्षर वास्तविक हस्ताक्षर मखु, वय्कःया वास्तविक हस्ताक्षर ब्लक दय्कीम्हं (सिँयागु) दय्के मफुगुलिं दिवाकरजुं अःपुःगु हस्ताक्षर यानादीगु खः–सं.]

TAYJOO *The occassional Literary Magazine in* **NEPAL BHASHA**

छफुति लः गनावनी-यक्व लखं समुन्द्र जुइ
छसः सुनावनी-यक्व सलं सर्गः थ्वइ

श्व हे उद्देश्य कयाः
पिदंगु
तयजू बिचाः ल्याःयात

भिन्तुना

थाकूः- चन्द्र ज्योति प्रिन्टिङ्ग प्रेस, बागबजार